

DANSK OG LANGOBARDISK ARVERET.

EN RETSHISTORISK UNDERSØGELSE.

AF

CHR. KIER,

OVERRETSSAGFØRER.

JYDSK FORLAGS-FORRETNING.

AARHUS OG KØBENHAVN.

SIGILLVM ACADEMIAE HARVARDIANAE IN NOV ANG
CHRISTO ET ECCLESIAE
VE RI TAS

DENMARK

14

DANSK OG LANGOBARDISK ARVERET.

EN RETSHISTORISK UNDERSØGELSE.

AF

CHR. KIER,

OVERRETSSAGFØRER.

AARHUS.

JYDSK FORLAGS-FORRETNING.

1901.

TRYKT HOS TH. THRUE, AARHUS.

Indhold.

Første Afsnit. Indledning.

§ 1. Forord 1
§ 2. Den Fickerske Metode 3
§ 3. Fællig. Arv 7

Andet Afsnit. Fællig.

§ 4. Ediktets Regler om Fællig 9
§ 5. Fælliget imellem Fader og Søn 14
§ 6. Opløsning af Fælliget ved Faders eller Søns Død 17
§ 7. Filius naturalis 22
§ 8. Døttre og Søstre efter langobardisk Ret 29
§ 9. Gruppedelingen efter Ro. 158—60 er ikke gammel. I 32
§ 10. Sven Tveskægs Lov 35
§ 11. Udvidet og fortsat Formuefællig 39
§ 12. Fælligorden. Arveorden. Parens proximus 43
§ 13. Gruppedelingen efter Ro. 158—60 er ikke gammel. II 56

Tredie Afsnit. Arveregler.

§ 14. Ro. 153. Ren agnatisk Arvefølge 56
§ 15. Arveret i Descendensen efter langobardisk Ret 60
§ 16. Arveret i Ascendensen efter langobardisk Ret 62
§ 17. 7. Mands Grænsen efter dansk Ret 64
§ 18. 7. Mands Grænsen efter langobardisk Ret 69
§ 19. Dansk og langobardisk Gangarv 71
§ 20. Samfrændeskifter 75
§ 21. Gulatingslovens Arvefølgeorden 77

Fjerde Afsnit. Forskellige Forhold.

§ 22. Donatio per gairethinx 86
§ 23. Fortsættelse. M. Pappenheims Opfattelse 94
§ 24. Antifactum. Meta 98
§ 25. Vanhjemmel 102

Femte Afsnit. Resultater.

§ 26. Fællig og Arv ere meget gamle Retsinstituter i dansk og langobardisk Ret 107
§ 27. Langobarderne vare Nordboer 110
§ 28. Efterskrift 114

Rettelser.

Pag.	15	Lin.	20—21	f. o.	staar:	*videre, quod pater;* læs: *intelligere, quod homo.*
»	25	»	21	»	»	§ 500, læs: § 500.
»	41	»	2—3	»	»	ligesom efter dansk og langobardisk Ret. Ordene udgaa.
»	52	»	5	f. n.	»	*facre;* læs: *facere.*
»	58	»	3	»	»	Agnaterne; læs: de mandlige Agnater.
»	64	»	16	f. o.	»	lib. Pap. § 15; læs: lib. Pap. § 12 ad Ro. 153.

Første Afsnit. Indledning.

§ 1.

Forord.

I Oktober Maaned f. A. beviste Prof. Dr. Jul. Ficker i Innsbruck mig den Ære at sende mig et Sær-Aftryk af sin Afhandling »Das longobardische und die scandinavischen Rechte«, trykt i Mittheil. d. Instit. f. oesterr. Geschichtsforschung XXII. Allerede ved første Gennemlæsning af dette Arbejde saa jeg, at det egentlig helt og holdent sigtede paa min i 1898 udgivne Bog »*Edictus Rotari,* Studier vedrørende Langobardernes Nationalitet«. F. tog Afstand fra de af mig formentlig vundne Resultater i flere Retninger. I sine Bøger om Arvefølgen i de østgermanske Retssystemer har F. allerede tidligere fremsat den Paastand, at langobardisk Ret er østgermansk, ikke vestgermansk Ret, og at den nærmest slutter sig til Gotlands gamle Ret og Gulatingets Ret. I Modsætning tildels dertil har jeg hævdet, at langobardisk Ret nærmest slutter sig til Gotlands gamle Ret, de svenske Göta-Stammers Ret og gammel dansk Ret. Særligt formente jeg at have paavist i min fornævnte Bog en inderlig Forbindelse imellem langobardisk og dansk Ret.

Som jeg maatte vente, har F. Long. 3, 50, fastholdt Rigtigheden af sin Anskuelse. Hele hans store Værk om Arvefølgen i de østgermanske Retssystemer er bygget paa dette Grundlag. Paa den anden Side formener jeg ogsaa fuldt ud at maatte fastholde min Anskuelse. Ligeoverfor en saa hensynsfuld og fuldt ud loyal Modstander som F. anser

jeg det for min Pligt straks at indrømme, at jeg paa et enkelt Punkt, se særligt § 8 nedenfor, har taget fejl ved Forstaaelsen af langobardisk Arvefølge; men iøvrigt tror jeg vedblivende og hævder vedblivende, at langobardisk Ret mest nærmer sig dansk Ret og paa mange vigtige Punkter endogsaa i den Grad falder sammen dermed, at det maa vække den største Opmærksomhed.

F. støtter, som allerede i min Ed. Ro. 4 bemærket, sin Paastand om det inderlige Slægtskab imellem langobardisk og Gu.' Ret saagodtsom udelukkende paa Reglerne om Arvefølgen, og denne Paastand er fastholdt i den nye i Mittheil. offentliggjorte Afhandling(Long.). Naar jeg altsaa skulde undersøge nærmere denne Paastands Rigtighed, blev det nødvendigt for mig yderligere end allerede sket at søge at udfinde Reglerne i den langobardiske Arveret. Men her mødte den Vanskelighed, at jeg ikke formente at kunne slutte mig til nogen af de Fremstillinger, som hidtil i saa Henseende ere givne. Navnlig fandt jeg hos dem alle den Hovedmangel, som for mig stiller sig som ret afgørende, at ingen af disse Fremstillinger tilstrækkeligt skiller imellem Fællig og Arv. Jeg har paaklaget denne Mangel i min Ed. Ro., og jeg gentager den her. Det er for mig Hovedgrunden, hvorfor jeg ikke kan slutte mig til den Betragtning, at langobardisk Ret saa meget ligner norsk Ret, og det er ogsaa det Hovedsynspunkt, som bør gøres gældende ved Fremstillingen af den langobardiske Arvefølge. Ti der er ikke et eneste af de germanske Retssystemer, i hvilket man kan øjne Forskellen imellem Fællig og Arv i den Grad som i det langobardiske. Men næst efter det kommer dansk Ret. Havde vi Reglerne fyldigere udviklede i Gotlændernes gamle Love, er det muligt, at Gotlands Ret kunde staa ved Siden af dansk Ret i saa Henseende; men Reglerne i Gotlandsloven ere for springende, til at man ret kan danne sig et fyldigt Billede derfra.

Følgen af foranførte har været den, at jeg har anset det rigtigt i det væsentlige at give en Fremstilling af Langobardernes gamle Fællig- og Arveregler, saaledes som jeg har opfattet dem. Resultatet heraf vil komme til at foreligge i det følgende. Det er gaaet her, som jeg allerede bebudede

i min Ed. Ro. 152, at man ved Gennemarbeidelse af de langobardiske Retsregler vilde finde nye Lighedspunkter imellem langobardisk og dansk Ret. De Grundbetragtninger derfor, som ere udviklede i min Ed. Ro. om Langobardernes Slægtskab med os Nordboere og særligt da med de sydskandinaviske Stammer, ere ikke alene ikke blevne svækkede, men have endogsaa yderligere fæstnet sig. Det er virkelig vedblivende min Anskuelse, at de gamle Sagn om Langobardernes Udvandring fra Norden have god Grund at staa paa.

Afset fra Reglerne om Fællig og Arv vil der ikke blive mange Punkter yderligere at gennemgaa. Meget er udviklet i mit tidligere Skrift, og herimod er ikke gjort ret mange Indsigelser. Enkelte Spørgsmaal er det dog blevet anset formaalstjenligt at medtage, og disse ville blive behandlede efter Reglerne om Arv.

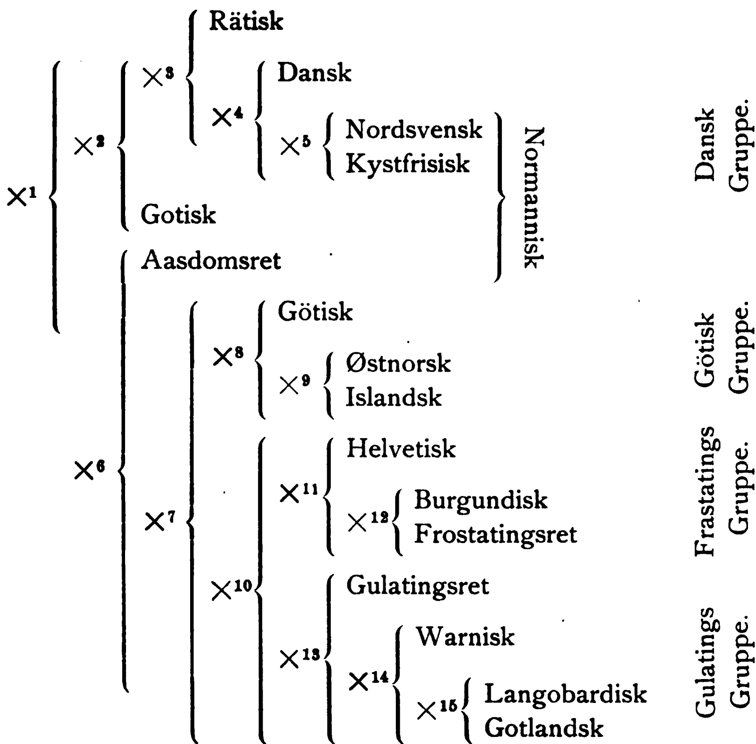
Den Modtagelse, min tidligere Bog har faaet, giver mig Haab om, at ogsaa dette Skrift vil blive modtaget med Velvillie. Medlem af det franske Institut, *R. Dareste,* har i det ansete franske Tidsskrift *Nouvelle Revue historique de droit français et étranger* XXIV. 143—55, givet min Ed. Ro. en udførlig og smigrende Omtale, og paa lignende Maade har en aabenbart sagkyndig Mand under Mærket A. T. i TfR. 13. 339—44 udtalt en uforbeholden Tak for fornævnte Arbeide. Det er mig en kær Pligt at bringe disse Mænd min Tak for deres Udtalelser.

---

§ 2.

Den Fickerske Metode.

Hoved-Anken, jeg har rettet imod F.s Skrift, »Untersuchungen zur Erbenfolge der ostgermanischen Rechte«, hvoraf allerede er udkommet mindst halvfjerde meget stærke Bind, sigter paa hans Systematisering af de saakaldte østgermanske Retssystemer. F. rubricerer disse paa følgende Maade, U. § 387:

Som det let vil ses af enhver, der blot har noget Kendskab til nordisk Ret, findes der i denne Gruppering nogle ret mærkelige Ting. Disse Systemer kaldes alle »Urrechte«, og Meningen med Grupperingen skal være den at vise Slægtskabet indbyrdes imellem Retssystemerne, saaledes som det kunde antages oprindeligt at have været. Her tager det sig imidlertid besynderligt ud at se islandsk Ret figurere, islandsk Ret, som vitterligt, U. § 148, Maurer Retsk. 72, Amira NGOR. 2. 1, 6, først har udviklet sig i det 10. Aarh. Men endnu mere besynderligt ser det ud at se i Grupperingen islandsk Ret skilt fra FrL. og Gu. og sat i den saakaldte götiske Gruppe, imedens FrL. og Gu. hver for sig, men med nogle andre Retssystemer danne deres særlige Gruppe. Ti det er dog ligesaa vitterligt, at islandsk Ret er udsprungen af norsk

Ret og ganske særligt da af vestnorsk Ret. Hele Stykker af disse norske Retsbøger ere gaaede over i Graagaasen.

Men et absolut Feilgreb turde det være med F. at bygge en saadan Systematisering op paa Basis af et enkelt Moment, paa Basis af Arvefølgen. F. er overhovedet ikke den rette Mand til at hævde denne Paastand; ti det er netop F. selv, der tidligere i Mittheil. Ergb. 2. 455 f. hævdede den Anskuelse, at det var Reglerne om Formynderskab og Ægteskab, der vare de afgørende til at bestemme Slægtskabets Nærhed imellem Retssystemerne. Dengang stod derfor götisk Ret nærmest ved langobardisk Ret; dansk Ret indtog en Mellemstilling, og norsk Ret stod af de nordiske Retssystemer længst borte fra langobardisk Ret. Nu er Arvefølgen bleven det afgørende, og nu hævdes det med ligesaa stor Bestemthed, at Gulatingets Ret er den, som ved Siden af Gotlands gamle Ret staar langobardisk Ret nærmest.

I saa Henseende henviser F. til det i U. §§ 1, 11, 157 udviklede. Men det er næppe nogen muligt paa noget af disse Steder at se det afgørende Bevis for denne Paastands Rigtighed.

Det kan være rigtigt nok, at Reglerne om Aıvefølgen kunne være veiledende og væsentligt veiledende ved foran anførte Spørgsmaals Besvarelse; men afgørende kan hverken det eller noget andet enkelt Moment være. Man kunde vel endog gaa et Skridt videre og indrømme F., at Arvefølgeordningen er et af de vigtigste Momenter, som kunne findes. Selvfølgelig kommer det her an paa at finde det eller de Momenter, som maa antages at have den største Alder tilbage i Fortiden, og som tillige kunde tænkes at have holdt sig mest konstant igennem Aarhundrederne. I saa Henseende kommer Arvefølgen — ret forstaaet vel at mærke — sikkert med. Men at andre Familieforhold eller overhovedet andre Retsregler end netop Retsreglerne om Arvefølgen ikke ogsaa skulde komme i Betragtning, kan ikke paa nogen Maade indrømmes.

F. har her vistnok selv tidligere været inde paa en ligesaa rigtig Vej, da han hævdede Ægteskabets eller — man kunde vel snarere sige — de legitime Kønsforbindelsers Be-

tydning. De have utvivlsomt ogsaa høi Ælde, og de have sikkert ogsaa holdt dem temmelig konstant gennem Tiderne, maaske endog mere konstant end Arvefølgeordningen.

Overhovedet ere Familierettens Regler sikkert meget veiledende ved Bedømmelse af Slægtskab imellem Retssystemerne, og rigtigt forstaaede ere de maaske endog den Del af Systemet, som kan give den bedste Vejledning. Vi genfinde saaledes hos Indo-Arierne mangfoldige af de samme Regler i disse Forhold, som vi netop ogsaa finde hos Langobarderne og hos vore nordiske Forfædre cfr. Jolly 49, 51, 56, 64, 66, 76, 80 mfl.

Men som Helhed betragtet gaar det ikke an at bygge paa et enkelt Moment i saa Henseende. Det har jeg tidligere forekastet F., se min Ed. Ro. 5, og det gentager jeg her. Naar F. derfor nu, Long. 50, mener, at naar to Forskere komme til et saa forskelligt Resultat som han og jeg, idet F. stiller langobardisk Ret nærmest ved Gulatingets Ret, medens jeg hævder dets store Slægtskab med de sydskandinaviske Retssystemer og da specielt med dansk Ret — der i saa Fald maa være en Feil i Metoden, saa drister jeg mig til at tro, at Feilen ligger i F.' Metode og ikke i min. Ti F. bygger sit System op paa Basis af Arvefølgen og lægger endogsaa Hovedvægten paa Arvefølgen i Sidelinierne, imedens jeg i Ed. Ro. har søgt saavidt muligt at gennemsøge det langobardiske Retssystem og udaf alle Dele af dette at sammenstille Reglerne derfra med de nordiske, At dette er en langt sikkrere Vei at gaa, derom kan der næppe være nogen Tvivl, og jeg kan egentlig heller ikke i F.' Modskrift finde noget Sted, hvor min Metodes Rigtighed er bleven bestridt. F. imødegaar nogle — men da ogsaa kun nogle — af de af mig fra Systemerne hentede Paralleller; men dertil indskrænker Angrebet sig ogsaa, idet jeg paa den anden Side maa indrømme og anerkende, at Værdien af mit Arbejde ikke derved underkendes fra F.' Side.

---

§ 3.

Fællig. Arv.

Den almindelige Anskuelse iblandt Retshistorikerne er den, at al Arveret er udsprungen af et gammelt Ætfællig, Amira Gr. 158, Erbf. 213 f., Schr. RG. 70, 318, 328, Nordstr. 2. 181, Brandt 1. 143. F. Long. 46, U. § 552 f. er af en anden Mening. Spørgsmaalet er ikke let at afgøre. Men for de Retssystemers Vedkommende, hvormed vi her fortrinsvis have at gøre, maa vi foreløbig lade dette Spørgsmaal ligge. Som Lovene foreligge med Hensyn til disse Systemer, er det temmelig sikkert, hvorledes Sagen staar. Dansk Ret og langobardisk Ret har nemlig Ætfællig, og norsk Ret kender ikke et saadant. Ved Siden heraf kender dansk og langobardisk Ret ogsaa en ren Arveret. Der er altsaa den Forskel imellem dansk og langobardisk Ret paa den ene Side og norsk Ret paa den anden, at de to Systemer kende baade Fællig og Arv, imedens det tredie kun kender Arv og intet Fællig. Selvfølgelig gør dette en ikke saa ringe Forskel; vi ville se dette nærmere senere.

I dansk og langobardisk Ret hviler desuden Fællig og Arv hver for sig paa væsentligt forskellige Principer. For Fællig gælde andre Regler end for Arv. Fælliget omfatter hovedsagentlig den nærmere Familiekres, Arv vedrører hovedsagentlig den fjernere. Fælligets Virkninger vare ogsaa forskellige fra dem, som viste sig, naar der blev Tale om Arv.

Det er derfor nødvendigt i Fremstillingen at sondre imellem disse to Forhold. Men Sammenligningen imellem norsk Ret og langobardisk Ret bliver derved vanskeliggjort. Det er aabenbart, at naar den ene Ret kender Ætfælliget og endog anvender det i ikke ringe Udstrækning og det andet Retssystem slet ikke kender det, ere de allerede derved saa langt fjernede fra hinanden, at man paa mange Punkter slet ikke kan sammenstille dem. Ogsaa dette ville vi se nærmere senere.

Som det synes, indtager dansk og langobardisk Ret en Særstilling, hvad Fælliget angaar. Intet andet af de gamle germanske Retssystemer gengiver Ætfælliget saa klart og saa

skarpt som disse to. Indo-Arierne kende det. Deres Fællig beror paa Fællesskab med Hensyn til Bolig, Maaltider, Gudstjeneste og Eiendom. Formuefælliget der imellem de indenfor Fælliget samlevende Personer er absolut og strækker sig til Given og Tagen, Indtægter og Udgifter, Kvæg og Ris ligesaavel som til Huse, Agerland og Trælle, Jolly 76. Men de gamle Folkeretter kende ikke Ætfælliget. Der er det allerede gaaet over til at blive en Arveret for den nærmere Slægt. Det er endog meget svage Spor, som overhovedet i Folkeretterne ere tilbage af et Ætfællig. Som saadant fremhæves L. Fris. 19. 2, smh. Schr. RG. 318, Amira Erbf. 166, hvorefter Mandeboden ved Drab af en Broder erlagdes til den nærmeste Arving, Søn, Datter, Fader, Moder, Broder eller Søster. Eksisterede ingen saadan Person, faldt Mandeboden til Fiskus, smh. ogsaa F. U. § 552. Kan der ikke nævnes noget bedre Bevis, kunde man fristes til overhovedet at tvivle om Eksistensen af et Ætfællig hos mange af de vestgermanske Folkeslag. Vi vende forøvrigt tilbage hertil senere (§ 26). Selv i de nordiske LL. er det ikke almindeligt at finde Fælliget bestemt udpræget. Norsk Ret kender det slet ikke, Brandt 1. 143, og iblandt de svenske Love er det egentlig kun de gotlandske Love, som bestemt anerkende Fælliget. Göta Lovene have Antydninger derom, men ikke mere, Nordstr. 2. 184 og Not. 60 ibd.

Det er saaledes meget faa Systemer, i hvilke vi bestemt kunne paavise Ætfælliget.

Andet Afsnit. Fællig.

§ 4.

Ediktets Regler om Fællig.

Det første Spørgsmaal, som møder os, er det, om Ro. Ed. da virkelig kender et egentligt Ætfællig, og under hvilken Form vi overhovedet kunne finde det i de langobardiske Love.

I saa Henseende bemærker F. Long. 34, at Rotaris Edikt aabenbart forudsætter Arvefølgen som almindelig bekendt og at de sammenhængende Bestemmelser i § 154 f. »utvivlsomt« kun ere bestemte til at fastslaa de »muligt« omstridte Regler for *naturales*. Det er unægtelig et meget tarveligt Resultat af en hel Del Regler i et saa berømt og dygtigt udført Lovarbeide som dette. Man har ikke engang Ret til at forudsætte sligt, hvis nogen anden Forklaring overhovedet er mulig.

Vil man imidlertid se rigtigt til, kan der sikkert findes en anden og langt mere fyldestgørende Forklaring. Art. 153 handler om Arv; derom er ingen Tvivl. Der tales udtrykkeligt om *heres*, og Reglerne deri have aabenbart et mere moderne Sving end alle de næst derefter følgende Bestemmelser. Men allerede Art. 154 taler ikke om Arv. Der siges, at Sønnerne *tollant, habeant, dividant.* I Ro. 158—60 er tildels det samme Tilfældet. Ægtefødt Datter, naturlig Søn, ægtefødt Søster nævnes ikke som den afdødes Arvinger; kun *parentes proximi* faa Andel i afdødes Formue i Kraft af Arv. I Ro. 167, hvor der tales om Brødrene, som blive i den fælles Husstand, nævnes heller ikke Arv eller Arveret.

Forklaringen herpaa turde ligge slaaende nær. Ægtefødt Søn, naturlig Søn, ægtefødt Datter, ægtefødt Søster tiltræde ikke Faderens eller Broderens Efterladenskaber i Kraft af Arv, men i Kraft af den dem i Fælliget tilkommende Ret til en Del af Fælligets Midler.

Hvis man ikke holder dette aldeles bestemt fast, kommer man til forkerte Resultater. Fælligretten maa holdes for sig og Arveretten for sig; ellers passe Bestemmelserne i Rotaris fortrinlige og af alle saa højt skattede Edikt slet ikke. Navnlig maa det da straks springe i Øjnene, at der ellers bliver en aldeles uløselig Kollision imellem Ro. 153 paa den ene Side og Ro. 154 og 158—60 paa den anden. Det, Ro. 154 og 158—60 navnlig slaar fast, er, hvad man nuomstunder vilde kalde Arvefølgeordenen i den nærmeste Kres. Ro. 154 bestemmer saaledes, at efter Faders Død *tollant, habeant, dividant* de legitime og naturlige Sønner Faderens Efterladenskaber, *patris substantia,* paa den nærmere i Kapitlet bestemte Maade. Men Ro. 153 siger noget helt andet. Efter den arves der efter Grad og *parentilla.* Selv om vi ogsaa lade Døttrene ude af Betragtning, vilde da i ethvert Fald Fader efter Ro. 153 i Grad blive ligesaa nær som Søn og altsaa efter Ro. 153 komme til at arve sammen med Søn. Men alle ere dog sikkert enige om, at Søn efter langobardisk Ret foretrækkes for Fader, og det er i Henhold til Reglerne i Ro. 154.

Vil man fortsætte Sammenligningen og se Ro. 153 og Ro. 158—60 ligeoverfor hverandre, bliver det ikke bedre. Ro. 158—60 kalde til Delagtighed i Efterladenskaberne ibl. a. legitim Datter, naturlig Søn og legitim Søster. I og for sig vilde man ikke efter Nutids Beregning anse dem lige nære; men vi ville dog senere se, at dette lader sig forsvare, da Oldtiden sprang et Led over ved Søskende og regnede dem beslægtede med hinanden i første Grad. Værre er det derimod, at de fornævnte Slægtninge kaldes til Andel i højst forskelligt Forhold. Dette passer heller ikke med Ro. 153. Efter den arvedes *per caput,* som vi senere ville se. Men afgørende er det, at der ved Siden af de fornævnte Slægtninge i Ro. 158—60 nævnes *heres proximus.* Hvorfor mon ikke

Datter eller naturlig Søn eller Søster kan kaldes saaledes? Det maa sikkert være, fordi ingen af de nys nævnte efter Ro. 158—60 betragtes som Arving, men i en anden Egenskab er med at tiltræde Efterladenskaberne efter den afdøde. Arvingen kaldes endog *proximus,* og dog ere der andre, som i Henhold til Ro. 158—60 tage den overveiende Del af Efterladenskaberne. Det maa følgelig være i en anden Egenskab, at disse andre tage den overveiende Del af Efterladenskaberne.

Løsningen paa det hele giver dansk Ret. I dansk Ret ligesom hos Langobarderne bestaar endnu i de gamle LL. Formuefælliget imellem Forældre og Børn og imellem Søskende, og det er endog udvidet til flere andre, Matzen PrR. 1. 84, 89, 90, cfr. ogsaa nedf. § 11. Forudsætningen for Slægtskabsarven efter dansk Ret er netop den, at vedkommende ikke levede i et Fællig, Matzen PrR. 1. 111. Paa lignende Maade i Ro. Reglerne efter Ro. 154, 158—160 m. fl. ere Reglerne for Fordelingen af Fælligets Midler imellem Fælligets Medlemmerne, idet der dog, som vi nærmere senere ville se, tages en eller flere Arvinger, nemlig *heredes proximi,* med. Reglerne for den almindelige Slægtskabsarv findes i Ro. 153.

Endnu i de senere Love kunne vi finde Beviser for Rigtigheden af denne Opfattelse af Reglerne i Ro. 154 og Ro. 158—60. I de senere §§er i denne Bog ville vi jævnlig vende tilbage dertil; her ville vi dog straks fremhæve en Bestemmelse, nemlig Li. 65. Hermed er Sammenhængen denne.

Ved Ro. 158—59 blev der under visse Forhold tillagt en Datter en tredie Del af Fælligets Midler og, var der to eller flere Døttre, Halvdelen deraf. Døttrenes Ret til under visse Forhold at tage Efterladenskaberne efter Faderen udvidedes ved Li. 1—2 til at omfatte alt. Ved Li. 65 blev det yderligere slaaet fast, at den Del, som Faderen under ingen Omstændigheder maatte disponere over paa anden Maade og i ethvert Tilfælde skulde holde Datteren eller Døttrene til gode, var en tredie Del, naar Langobarden kun efterlod en Datter, og Halvdelen, hvis der vare to eller flere Døttre. Li. 65 henviser udtrykkeligt til Rotaris Edikt, *sicut iam gloriose memorie rothari rex instituit,* og herved er selv-

følgelig sigtet til Ro. 158—9. Men nu staar der i Li. 65, at Reglen heri kun gælder den Datter, som levede i Faderens Fællig. Den Fader, *qui filiam in capillo in casa habuerit,* staar der i Li. 65. Her er nu det at mærke, at Ro. 158—9 ikke siger dette udtrykkeligt. Ro. 158—9 taler kun om Retten for en Datter, for to eller flere i Konkurrence med andre Slægtninge af forskellig Art. Den siger ikke med rene Ord, at Datteren for at tage Andel skal leve i Fællig med den afdøde Fader. Først Li. 65 siger med rene Ord, at det kun var den Datter, som levede inde under Faderens Fællig, der tog Andel i Henhold til Reglerne i Ro. 158—9; men her staar det rigtignok ogsaa saa tydeligt, at det ikke er til at tage feil af. Brunner i Z[s]fR. 21. 7 anerkender derfor ogsaa fuldkommen rigtigt, at det kun var den Datter, som levede under Faderens Fællig, der tog Andel efter Ro. 158—60.

Paa lignende Maade som i Ro. 154 og 158—60 kunne vi senere i Ed. finde mange Fælligregler. Ro. 167 indeholder Regler *de fratres qui in casam cummunem remanserent,* 168—70 om en Søn, som levede i Faderens Fællig, cfr. min Ed. Ro. § 30, 171—4 om *donatio per gairethinx* cfr. min Ed. Ro. § 31 og nedenfor § 22—3, 199 om en Enke, som vender tilbage til det gamle Fædrenehjem, naar hun er bleven Enke, og saaledes flere.

Dette Ætfællig holdt sig længe hos Langobarderne. Endnu Papienser Retsbogen omtaler hyppigt dette. Li. 74 omtaler det Tilfælde, at en umyndig vil dele *res suas* med Brødre eller andre Slægtninge, og Exp. § 2 giver da hertil den nærmere Forklaring, at *res suas* ikke vare den umyndiges egne, men Fælligets. Paa lignende Maade taler lib. Pap. ad Ro. 153 § 1 om den Søn, der levede *in sacris patris* og som *filiusfamilias,* i Modsætning til den Søn, der var *emancipatus,* § 12 om den Søn, der var *emancipatus* og som efterlod Ascendenter, § 16 om den Søn, som levede *in potestate patris.* Af den Art kunde der nævnes mange Tilfælde. Det er derfor saa uberettiget som vel muligt, naar F. Long. 46 vil hævde, at det langobardiske Fællig ikke knyttede sig til, hvad F. kalder, Husfamilien, men kun til Blodsfamilien. Det vil m. a. O. sige, at det intet Fællig var. Ro. Ed. inde-

holder aldeles bestemt ikke et eneste Lovsted, som giver Anvisning paa en saadan Retsordning. Flere af Reglerne, 167 og 199 t. Eks., stride endogsaa ligefrem derimod.

Noget andet er det derimod, at Fælligregler efterhaanden gik over til at blive Arveregler og at Langobarderne lidt efter lidt ikke knyttede Retten til Efterladenskaberne til det fælles Samvær, men til Slægtskabet alene. Det er saaledes Tilfældet med Døttres og Søstres Arveret efter Li. 1—4. Efter disse Lovregler gav man Døttre og Søstre, delvis i al Fald, Ret til Efterladenskaberne, selv om de vare udskilte af Fælliget. Akkurat det samme, som vi genfinde i dansk Ret. Sideordnet med det gamle Fællig finde vi i LL. en Arveret. Men den kommer først til Eksistens, naar Fælliget ikke bestod imellem de vedkommende. Bestod Fælliget, galdt andre Regler baade, imedens de vedkommende levede, og tildels ogsaa, naar en af dem døde. Den senere langobardiske Ret og de danske LL. stod i visse Retninger paa et forskelligt Standpunkt, forsaavidt som den ene af disse kan være udviklet lidt mer eller lidt mindre end den anden henimod almindelig Arveret; men Udgangspunktet begge Steder er ens, et oprindeligt rent og skært Fælligforhold i den nærmeste Slægt.

En anden af F.' Modbemærkninger vil jeg anholde med det samme; der gives næppe Lejlighed til at komme tilbage til den senere. F. bemærker Long. 46 Lin. 6 fra o., at det langobardiske Fællig »i Lighed med den norske Arvefølgeorden« kun omfattede Fader og Sønner. Det er nu dristigt nok at nedskrive sligt paa samme Side, hvor der staar, Lin. 14—15 f. n., at det langobardiske Fællig kun galdt for Fader og Børn eller ogsaa for Søskende. Vi ville senere se, hvor lidt den norske Arvefølge svarede til det langobardiske Fællig hverken imellem Fader og Børn eller imellem Søskende. Men iøvrigt er F.' sidste Modbemærkning Long. 46 Lin. 14—15 f. n. heller ikke rigtig. Det langobardiske Ætfællig omfattede maaske med en enkelt Undtagelse de samme Personer som det danske, og vi ville ogsaa senere se, at Reglerne i saa Henseende ere saa ensartede, som man vel kan forlange det af to beslægtede Retssystemer.

Det er en ret mærkelig og forøvrigt ogsaa ret væsentlig

Misforstaaelse af dansk Ret, som F. gør sig skyldig i ved Long. 47 at paastaa, at det danske Fællig kun omfatter Løsøre og Købejord, ikke Arvejord. Her sammenblandes to Ting: Ægtefællernes indbyrdes Formueforhold og Æt-Fælliget. I dansk Ret ligesom i langobardisk Ret var Forholdet imellem Ægtefæller oprindeligt det, at hver af dem havde sin særlige Formue. Fra Særeiet som det oprindelige er man saa i dansk Ret mer og mer gaaet over til at anerkende et Fællesskab imellem Ægtefællerne, Matzen PrR. 1. 69. Her er det nu ganske rigtigt, at dette Fællig mellem Ægtefællerne efterhaanden kom til at omfatte alt Løsøre, som Ægtefællerne eiede ved Ægteskabets Indgaaelse, og alt Ægtefællernes Erhverv under Ægteskabet, imedens Arvejorden var udelukket. Men deraf fIød paa ingen Maade, at Arvejorden ogsaa var udelukket fra Fælliget imellem den af Forældrene, fra hvem Arvejorden var kommen, og den vedkommendes Descendens eller Slægt overhovedet. Saalænge derfor det gamle Fælligforhold vedblev at bestaa, vare Børnene som lodtagne i Fælliget lodtagne ogsaa i Arvejorden, og retskraftigt blev dette Fællig ved vedkommende Faders eller Moders Død saaledes, at Børnene da tiltraadte Arvejorden i Henhold til deres Ret som Andelshavere i Fælliget.

---

§ 5.

Fælliget imellem Fader og Søn.

Dette Spørgsmaal er allerede delvis omhandlet i min Ed. Ro. § 24 f.; men da Ligheden imellem dansk og langobardisk Ret er dragen i Tvivl, maa vi udførligere ind paa Sagen. Det viser sig atter her, hvor nær de to Systemer staa hinanden.

Faderen var Indehaver af hele Magten. Sønnens Stilling i Fælliget var meget underordnet; i Almindelighed sammenstilles han med Trællen. Li. 113 taler om, at Sønnen havde baade at adlyde og at trælle for Faderen; Ahi. 13 nævner

filium bene seruientem. Ro. 259 omhandler det Tilfælde, at Faderen giver Sønnen eller sin Træl Ordre til at begaa et Tyveri. Ro. 233 omhandler Trællens Mangel paa Raadighed over Gods, og Gl. ad lib. Pap. føier til: *similiter fit de filio-familias.*

Denne Sammenstillen af Søn og Træl viser tydeligere end noget andet Faderens Magt og Sønnens Afmagt. Faderens Begrænsning laa i Reglerne om *donatio per gairethinx,* hvorom i min Ed. Ro. § 31 og nedenfor i § 22, om *launigild,* Ro. 175 og min Ed. Ro. § 32, og i Reglerne om Sønnens Ret til Faderens Efterladenskaber efter Ro. 168—70, smh. min Ed. Ro. § 30. Men i levende Live kunde Faderen frit disponere over enten en fast Eiendom eller Løsøre. Li. 19 udtaler ligefrem, at med den myndige Alder følger Retten for en fri Langobard til at gøre eller handle med sine Ting, som han vil, og Li. 57 omhandler det Tilfælde, at en *filius-familias* har ført en Hustru ind i Faderens Fællig og denne derefter gaar hen og sælger alle sine Ting. Faderens Retshandel bliver efter Li. 57 staaende ved Magt. Forml. ad lib. Pap. ad Li. 56 (57) føier til: *Per istam legem debemus videre, quod pater, qui habet filios, potest vendere omnes res suas,* cfr. Exp. § 1 ibd. Først efter Faderens Død kan der være Tale om, at Dispositionen kan angribes i Henhold til den Begrænsning, der laa i Ro. 168—70, 171—4 eller 175. Diplomerne nævne ofte ved Formuedispositioner Samtykke fra Slægtninge. Dette Samtykke er imidlertid ikke en nødvendig Betingelse, men er kun indhentet som Sikkringsmiddel ligeoverfor mulige Krav efter nysnævnte Artikler i Ro., Z[1]fR. 13. 41.

I dansk Ret indtog *paterfamilias* sikkert oprindeligt den samme Stilling som i langobardisk Ret, cfr. Matzen PrR. 1. 85. Der ses kun at være en Modifikation i Faderens Ret ved Reglerne om Lovbydelse af Arvejord, Matzen PrR. 1. 100 f. Om denne Pligt for Faderen til Lovbydelse var oprindelig, kan omtvivles. Var den oprindelig, lader Forskellen imellem langobardisk og dansk Ret paa dette Punkt sig let forklare ved Langobardernes idelige Flytninger. De lagde ikke den Vægt paa Jordbesiddelse, som der blev lagt herpaa i deres

oprindelige Hjemstavn. I de langobardiske Love kommer dette Moment derfor ikke saaledes frem som i de nordiske.

Göta Lovene gennemføre den samme Regel, ØGL. BB. 12 smh. Nordstr. 2. 48.

Filiusfamilias derimod kunde ingen Disposition foretage over Fælligets Ting eller overhovedet ved frivillige Dispositioner forbinde Fælliget. Han kunde ikke sælge nogen af Fælligets Ting hverken efter langobardisk, Ro. 170, Gl. ad Ro. 233, dansk, EL. 2. 113 eller götisk Ret, ØGL. Vins. 8 § 1. Sønnen kunde heller ikke fæste Tyende, ØGL. BB. 12. Handlede nogen med en *filiusfamilias* om nogen af Fælligets Ting, kunde Faderen omstøde Handelen. Købet gaar atter igen, EL. 2. 113, og Køberen har tabt sit Værd, JL. 165, Gl. ad Ro. 233, Li. 87. Efter dansk Ret er der endog Mulighed for, at en slig Handel med en *filiusfamilias* kan betragtes som Tyveri fra Køberens Side, naar Husbonden havde lyst til Tinge, at Sønnen ikke maatte disponere over noget af Fælligets Eiendele EL. 2. 113. En Antydning om noget lignende i langobardisk Ret findes i Li. 59 og Gl. dertil i lib. Pap.

Ved Retsbrud derimod kunde en Søn forbinde Fælliget, og Faderen maatte da svare til Sønnens Handlinger, SkL. 17, Sun. 10. Rimeligvis har den samme Bestemmelse været gældende i langobardisk Ret.

Som et Bevis paa en Søns Stilling til sin Fader efter langobardisk Ret kan ogsaa anføres Beretningen om den langobardiske Konge Audoin og hans Søn i Paul. D. 1. 23. Audoins Søn Alboin havde i Kampen med Gepiderne gennemboret disses Konges Søn med sit Sværd. Langobarderne bad da Audoin om at gøre Sønnen Alboin til sin Bordfælle. Audoin afslog imidlertid denne Anmodning med den Bemærkning, at han derved vilde bryde Folkets hellige Skikke. I vide jo, sagde han, at det hos os ikke er Sædvane, at Kongens Søn spiser sammen med sin Fader, før han har taget Vaabnene fra et fremmed Folks Konge.

Det følger af hele Sønnens underordnede Stilling i Fælliget, at han ikke efter langobardisk Ret kunde kræve sig udskilt deraf. *Cartular.* 22 viser ogsaa, at Emancipationen

foregaar ved, at Faderen vil udskille ham af Fælliget. Faderen møder selv paa Tinge og tilkendegiver, at han *vult emancipare*. Formen derfor var som for næsten alle danske og langobardiske Familieretshandler en Tingforhandling cfr. min Ed. Ro. § 10, Cartular. 22, SkL. 16, Sun. 10. Fra den Tid af faar Sønnen Ret til at gaa paa Tinge, anlægge og modtage Retssag, afslutte Køb og Salg etc., ligesom om hans Fader havde samtykket deri. I *Cartular*. 22 findes utvivlsomt det oprindelige Udgangspunkt. SkL. 16 har det næste Udviklingstrin, at Sønnen selv kan kræve at blive udskilt, men kun kan faa i Faderens levende Live af Fælligets Midler, hvad Fader godvilligt vil give ham. De sællandske Love have det næste Udviklingstrin, at et Barn allerede i Forældrenes levende Live kunde kræve sin Lod af Fælliget, og endelig har JL. ført Udviklingen endnu et Skridt videre ved ordentligvis ikke at anerkende noget Fællig imellem Forældre og Børn, Matzen PrR. 1. 85 f., smh. ogsaa GotlL. 1. 28. 8.

Med ovenstaaende Resultater stemmer indo-arisk Ret. Husfaderen hersker over sin Familie, sige Lovene, som en Konge over sine Undersaatter, en Lærer over sine Disciple. Hans Kvinder og Tjenere ere ham ubetinget Lydighed skyldige, og selv hans Sønner vedblive at være afhængige af ham, saalænge han lever, selv om de ere blevne fuldvoksne. Kun Husfaderen kan afslutte gyldige Retshandler og repræsentere Familien udadtil; hvad et umyndigt eller uselvstændigt Medlem af Familien gør, er saa godt som ikke sket. Lovene sætte Sønnerne paa samme Trin som Trællene og Kvinderne. Patriarken, der stod i Spidsen for Familien, kunde i Reglen ikke tvinges til en Deling af Formuen, Jolly 77—8.

---

§ 6.

Opløsning af Fælliget ved Faders eller Søns Død.

I min Ed. Ro. p. 84 har jeg omhandlet det Tilfælde, at et Barn dør inde i Faderens Fællig. Det er der paavist, at de danske LL. i det væsentlige hævde det Standpunkt, at

det betragtedes, som dette Barn slet ikke havde eksisteret. Den dødes Lod reistes ikke, som det hedder; der skete intet Skifte og faldt ingen Arv.

Allerede dengang min Ed. Ro. blev skreven, formodede jeg efter Ed.' Taushed at kunne slutte, at en lignende Regel galdt i langobardisk Ret. Imidlertid har F. U. § 539 og senere i Long. 47 hævdet, at det gik anderledes til hos Langobarderne i dette Tilfælde end efter dansk Ret. Uden Bevis opstiller F. den Sætning, at Barnet udelukkende blev »arvet« af Faderen og at altsaa den »Freitheil«, som Faderen efter F.s Mening allerede skulde have at disponere over i Henhold til Ro. Ed., derved blev forstørret med hele det afdøde Barns Lod.

Det er imidlertid en Tilfredsstillelse for mig nu at kunne belægge min Paastand med Bevis for dens Rigtighed. I lib. Pap. § 12 ad Ro. 153 omhandles det Tilfælde, at en *emancipatus,* altsaa en af Fælliget udskiftet Søn, ikke efterlader Descendens eller Broder, men Ascendenter. Disse arve ham da, siger lib. Pap. Det er allerede paafaldende nok, at dette er det eneste Tilfælde, i hvilket lib Pap. i hele den store Fremstilling af Fællig- og Arvereglerne i de bekendte 29 §§er omtaler Arv efter en Søn. Det er, naar Sønnen er *emancipatus.* Man har ikke Ret til at tro, at det er et Tilfælde eller en Glemsomhed.

Det er sikkert heller ikke noget Tilfælde; det er fuldt vel overveiet fra Koncipisternes Side. Glossen ad Ro. 153 giver allerede en Forklaring. Den siger nemlig: *non dicit, ut parentes succederent liberos, quia liberifamilias succesſores habere non possunt.* Men hvorfor *liberifamilias* ikke kunde have *succesſores,* meddeler Glossen ikke; det faar man først at se i § 15 ibd. Den siger nemlig; *At si in sacris patris est, paene nulla ut seruis est successio.* Der blev altsaa saagodtsom ikke Tale om Arv efter *liberfamilias;* ti han var ligesom en Træl. Her have vi Forklaringen paa, hvorfor Fader ikke omtales i Ro. som Arving efter sit Barn. I dette Fælligforhold gik Sagen helt anderledes til. De danske Love sige, at de, som dø inden Faders Flæt, da ere de, som ingen vare. Den dødes Lod reistes ikke cfr. VL. 1.[18], EL. 1. 5,

14. Langobardisk Ret udtaler sig endnu skarpere, idet den ogsaa her sammenligner Barnet med Trællen. Men Resultatet i begge Systemer er det samme. Der skete intet Skifte og faldt ingen Arv. Fælliget med Fader i Spidsen beholdt det hele.

Pertile 4. 53 [29] har i Modsætning til F. lagt Mærke til denne Regel i lib. Pap. § 15 og føier i en Parentes Ordet *filius* til. Det er dog sikkert korrektere at forstaa lib. Pap. som ogsaa omfattende Døttre; de kunde ogsaa faa Lod i Fælliget efter Ro. 158—60, naar ingen legitime Sønner vare til. I lib. Pap. § 15 staar *seruis,* ikke, som Pertile refererer, *seruus.*

Langt mere praktisk Betydning havde det, naar *paterfamilias* døde, og her kommer det Tilfælde frem, hvortil Ro. 154 eller, hvis der ingen legitime Sønner fandtes, Ro. 158—60 sigter. Ti her kan der blive Tale om en Fordeling af Fælligets Ting. Ro. 154 giver da her den Regel, at disse kunde de legitime og naturlige Sønner overtage eller dele. De naturlige Sønner opsætte vi at omtale til senere; for de legitimes Vedkommende skete Fordelingen indbyrdes ligeligt. Var en legitim Søn udskiftet af Fælliget, var den oprindelige Regel sikkert den, at han ingen Andel fik ved Faderens Død af Fælligets Ting. Endnu lib. Pap. § 1 ad Ro. 153 holder fast ved, at Betingelsen for, at en legitim Søn skulde komme med at tiltræde Efterladenskaberne ved Faderens Død, var den, at han var *in sacris patris et filiusfamilias;* var han derimod *emancipatus* og der foruden ham var en *filiusfamilias,* tiltraadte *filiusfamilias* alene Efterladenskaberne. Dette var lib. Pap.s Mening; men den føier til i Slutningen af § 1: *Secundum quosdam utrique succedant.*

Disse Bestemmelser om Emancipation vise yderligere, at den Forklaring, som i § 4 foran er given af Ed.' Regler i 154, 158—60 mfl., er rigtig. Disse Artikler handle om Fællig, ikke om Arv. Handlede disse Bestemmelser om Arv ligesom 153, havde vi ingen Ret til efter Ro. 154 at skyde den udskiftede og altsaa ikke i Fælliget levende Søn til Side. Men de handlede om Fællig, og det er da det ene naturlige at følge den Regel, lib. Pap. giver, at den udskiftede Søn ikke har noget med Fælliget at gøre og altsaa heller slet ikke er med-

indbefattet under de *filii legitimi,* som ifølge Ro. 154 sammen med de naturlige Sønner tiltræde Efterladenskaberne.

Forøvrigt er det ikke givet hverken efter langobardisk eller dansk Ret, at der blev noget Skifte, selv naar Husfaderen døde. Fælliget kunde fortsættes og blev vel ogsaa hyppigt fortsat. Særligt kan man antage dette efter langobardisk Ret, naar der kun var en Mand og mange Kvinder i Ætten; disse sidste bleve da ordentligvis tagne ind under hans Formynderskab. Var der efterladt flere legitime Sønner og disse vilde fortsætte Fælliget, indeholdes Reglen i Ro. 167, hvorom nærmere nedenfor.

Efter de danske LL., som de foreligge for os, tog som bekendt baade Søn og Datter Efterladenskaberne efter Fader, Datter dog kun halv Lod imod Søn, Spørgsmaalet om Kvindens Ret efter dansk Lov maa vi foreløbig lade ligge til en senere Udvikling. Her holde vi os til Sønnen. Vare der flere Sønner, delte disse ligeligt, Matzen PrR. 1. 84, 111.

Var en Søn udskiftet af Fælliget og en anden endnu var tilbage i dette, er det ganske naturligt efter det i forr. § udviklede, at LL. maatte anerkende en videre gaaende Ret for den udskiftede Søn end de langobardiske Love, som endnu stode paa det oprindelige Udgangspunkt om, at den udskiftede Søn ingen Andel havde mer i Fælligets Midler. Dansk Ret anerkender derfor en Ret for den udskilte Søn til at kræve Jævnet med den eller dem, som vare blevne i Fælliget, SkL. 18, Sun. 11, VL. 18, EL. 1. 20. Men den udskilte maatte føre tilbage, hvad han havde faaet forlods, og blev der Tvist, om han havde faaet fuld Lod eller ei, havde den Søn, som sad i Fælliget, Bevisretten. Fælligretten er altsaa her i dansk Ret lidt efter lidt gaaet over til en Arveret, men dog med en Erindring om det tidligere Udgangspunkt igennem den den tilbageblevne Søn tillagte Bevisret.

Af Sønnens Stilling i Fælliget følger med logisk Nødvendighed, at i samme Øjeblik Faderen døde, var Sønnen eller Sønnerne de raadende. Derfor siger Ro. 154 ikke, at Sønnerne arve, men at de *tollant, habeant, dividant patris substantiam.* Sønnerne ere Fælligmedlemmer, ikke Arvinger. Den, der altsaa vil hævde, at Faderen frit ved sin Død kunde

disponere over en Del af Efterladenskaberne uden Sønnens Samtykke, maa paavise en Bestemmelse hos Ro., som hjemler Faderen en saadan Ret. Men den findes ikke. Tac.', Germ. 20, gamle Regel: *nullum testamentum* er endnu opretholdt i Ro. Denne gamle Regel slaas endog ydcrligere fast ved Ro. 168: *Nulli liceat sine certas culpas filium suum exhereditare, nec quod ei per legem debetur, alii thingare.* Det er altsaa heller ikke i levende Live nogen *paterfamilias* tilladt, naar han havde en Søn, at fledføre sig til nogen anden, Ro. 171, og derved berøve Sønnen Udsigten til Faderens fulde Lod. Ti det var den fulde Lod, som ifølge Ro. 154 tilkom Sønnen ved Faderens Død. Paa den Maade bør Ordene: *quod ei per legem debetur,* forstaas. Men havde Faderen ordnet sig ved en *gairethinx* Akt, Ro. 171—4, blev Retshandlen ved Magt, saalænge Faderen levede. Forml. ad Ro. 171 omhandler derfor kun det Tilfælde, at Faderen er død og at Sønnen paaklager Overdragelsesdokumentets Gyldighed. Dette underkendes, *tota carta rupta.*

Paa lignende Maade efter Reglerne for *launigild* cfr. min Ed. Ro. § 32 smh. Ro. 175. Var en Gave given, udenat Giveren fik Modgave, kunde Giveren tilbagekalde denne. Men *heres* kunde ogsaa. Det hjemler baade Ro. 175 og Exp. ibd.

Det samme Princip gaar igen i dansk Ret. Mandens Salg af Hustruens Jord er i Forhold til Trediemand ubetinget gyldigt, og først senere bliver der Tale om Erstatningspligt i saa Henseende. Var en Moder død og Faderen fortsatte Fælliget, kunde Børnene ikke klage over hans Raaden i hans levende Live, men først kræve Erstatning paa Skiftet, Matzen PrR. 1. 73, 86.

Dette Resultat er fuldt ud stemmende med Forholdet imellem Faderen og de øvrige Fælligmedlemmer cfr. Li. 19, 57.

Disposition over en Del af Efterladenskaberne *mortis causa* tilstodes ved Li. 102 og 113.

Smh. iøvrigt hermed F. Long. 47, Brunner i Z[2]fR. 21. 6, Miller i Z[1]fR. 13. 49 f.

§ 7.

Filius naturalis.

Ved Siden af legitime Sønner nævnes ogsaa i Ro. 154 naturlige Sønner som andelsberettigede i Fælligets Ting.

Andelen stod i Forhold til Antallet af legitime Sønner. Var der en legitim og en naturlig Søn, tog den legitime to Trediedele, den naturlige en Trediedel. Var der flere legitime, tog den eller de naturlige, selv om de ogsaa vare nok saa mange, tilsammen kun halvt saa meget som enhver af de legitime Sønner.

Paa lignende Maade havde de naturlige Sønner ogsaa Andel i Fælliget efter Ro. 158—60 sammen med legitime Døttre, legitime Søstre og *parentes proximi*. Andelen for de naturlige Sønner tilsammen var i alle de i Ro. 158—60 nævnte Tilfælde en Trediedel af hele Fælligmassen.

Her gælder det nu først om at bestemme, hvad der forstaas ved *naturalis filius*. Exp. § 1 ad Ro. 155 siger: *Naturales filii sunt, qui ex concubina nati sunt, quae ad modum uxoris tenetur*. Af Li. 106 smh. Ro. 222 ses, at en Søn af en fri Langobard og en halvfri Kvinde *(aldia)* eller en Trælkvinde ikke ansaas som *legitimus filius*, medmindre Kvinden blev gjort jævnbyrdig paa Tinge. Levede Langobarden med den halvfri som sin *quasi uxor* udenat gøre hende jævnbyrdig, vare Sønnerne efter Li. 106 naturlige Sønner, og rimeligvis var efter Ro. 222 det samme Tilfældet med en Søn af en fri Langobard og en Trælkvinde, naar han levede med Trælkvinden som sin *quasi uxor*. Efter disse Regler skulde man altsaa tro, at det karakteristiske ved en *filius naturalis* var det, at han var Konkubinens Søn. Men nu ser man af Ro. 156, at *naturalis filius* ogsaa kaldtes en Søn af en Langobard og en anden Mands Trælkvinde. Ro. 207 og 209 vise ogsaa, at langobardisk Ret kender Kønsforbindelser imellem en fri Langobard og en anden Mands Trælkvinde, og Li. 24 siger endog, at Søn, avlet af en fri Langobard-Kvinde og en Træl, blev Træl i Kongens Gaard. Det synes derfor ikke udelukket, at der efter langobardisk Ret kunde være andre naturlige

Sønner end netop dem, der vare avlede af en fri Langobard og hans Konkubine.

Noget andet var det derimod, at andre end denne sidste Art af naturlige Sønner kun havde faa Rettigheder efter langobardisk Lov. Sønnen af den fri Kvinde og Trællen blev Træl i Kongens Gaard, og Sønnen af en fri Langobard og en anden Mands Trælkvinde blev ved at være Træl, medmindre Faderen ordnede hans Forhold paa den i Ro. 156 nærmere foreskrevne Maade. Med Konkubinens Søn var Stillingen derimod anderledes. Hun levede som *quasi uxor* paa Langobardens Gaard, og Sønnen var altsaa inde i Faderens Fællig. Det er en saadan Søn, hvem der er tillagt Ret i Fælliget efter Ro. 154 og 158—60, og det er til denne Art af naturlige Sønner, at Exp. § 1 ad. Ro. 155 sigter, naar den bruger den tidligere fremhævede Betegnelse. De andre naturlige Sønner havde enten slet ingen Rettigheder eller ogsaa havde de kun en mindre Ret, saaledes som vi nedenfor ville se, at der var tillagt den naturlige Søn i Medfør af Ro. 156.

Det samme Standpunkt er det muligt endnu at øine i de danske LL.. Sun. 24 og VL. 68 (Th.' Udg., Hsk. AM. 455) have begge til Overskrift: *De filiis concubinarum,* og Sun. 24 begynder med at bemærke, at der til forskellige Tider har været givne forskellige Regler om Konkubinernes Sønner. Ikke destomindre sige overensstemmende VL. 69 og SkL. 62, at har Fader Slegfredbarn og vil give dette alt efter sig, da skal Fader anvende den nærmere der beskrevne Fremgangsmaade, og da tager det alt efter ham, hvad heller det er inde i Faders Fællig eller ei. Men netop denne sidste Bemærkning er veiledende. Den viser, at der forud har været en Tid, hvor det ingenlunde var ligegyldigt, enten Slegfredbarnet levede i Faderens Fællig eller ei. I SkL. 58 staar ogsaa en Regel, der er ret oplysende. Der siges ibl. a., at naar Fader paa Tinge har givet Slegfredbarnet noget i Hænde, faar det heller ikke mer efter ham; det faar kun saa meget, som det har i sin Besiddelse udenfor Fædrenehjemmet, *utan iathurs.* Den gamle Regel var sikkert den, at naar Sønnen levede udenfor Faderens Fællig, kunde denne give ham en Gave, og han maatte da nøies med den; men levede han

inde i Fælliget, havde han en Fælligret ligesom de andre Andelshavere i Fælliget. Sun. 24 indeholder ogsaa den Regel, at hvis Slegfredbarnet vil nægte, at han har faaet nogen Gave af Faderen — og altsaa vil søge at tiltvinge sig halv Ret imod ægte Barn, — har Barnet Bevisretten, hvis det endnu ved Faderens Død sidder i Fælliget. Formodningen i dansk Ret var altsaa for, at Barnet, naar det sad i Faderens Fællig, kunde tage halv Lod imod ægte Barn.

GotlL. 1. 20. 14 forudsætter rimeligvis ogsaa, at Slegfredsønnen af gotlandsk Mand og gotlandsk Kvinde levede i Faderens Fællig, cfr. min Ed. Ro. 88. Om uægte Søn, født af ikke gotlandsk Kvinde, siges, at Faderen skal føde ham, til han er kommen til moden Alder. Denne synes altsaa ogsaa at have levet i Faderens Hus. Det er da langt rimeligere at forudsætte, at Loven uden videre er gaaet ud fra, at Søn, født af gotlandsk Kvinde, ogsaa levede i Faderens Fællig.

2. Den Ret, der tillægges en saadan Slegfredsøn, som levede i Faderens Fællig, svarer til en tredie Del af Fælliget, naar han var eneste Slegfredsøn og der kun var en legitim Søn. Trediedelen var Reglen i indo-arisk Ret, Jolly 85, efter GotlL. 1. 20. 14 og efter dansk Ret, Matzen PrR. 1. 94. Som allerede ovenfor under 1 bemærket, er der imidlertid en Afvigelse fra Trediedelen i langobardisk Ret, idet Ro. 154 bestemte, at naar der vare flere naturlige Sønner, maatte disse tilsammen dele denne Trediedel, Femtedel, Syvendedel eller hvad det nu blev efter Antallet af de legitime Sønner. Der kan imidlertid næppe være Tvivl om, at oprindeligt har Reglen været den ogsaa i langobardisk Ret, at Slegfredsønner, som levede i Faderens Fællig, tog halv Lod imod ægte Søn. Man ser baade i Liutprands Lovgivning, se saaledes Li. 1—4, 13 mfl., og endnu mere i lib. Pap. en stærk Tilbøielighed til at skyde den naturlige Søn til Side, og det er høist sandsynligt, at denne Tilbøielighed allerede har givet sig Udslag i Reglen i Ro. 154 om en mindre Lod for de naturlige Sønner end den oprindelige Trediedel imod ægte Søn cfr. ogsaa F. U. § 487, Long. 43 og nedenfor § 9 og 13. Den oprindelige Trediedel giver sig nemlig uanset Reglen

i Ro. 154 til Kende paa mange Steder. Dels fik den naturlige Søn den fulde tredie Del, naar han var eneste naturlig Søn og der kun var en legitim Søn, Ro. 154; dels fik de naturlige Sønner tilsammen en tredie Del af Fælliget i Konkurrence med legitime Døttre; dels fik de samme tilsammen en tredie Del i Konkurrence med legitime Døttre og Søstre, Ro. 160; dels fik de naturlige Sønner for en tredie Del Myndigheden over Fastrenes Formue, Ro. 161, og dels oppebar de efter Ro. 162 en tredie Del af Mandeboden for en anden dræbt *filius naturalis*. *Tertia pars* gaar derfor atter og atter igen i Ro, forsaavidt angaar de naturlige Sønner; det møder da næppe væsentlig Modstand, naar det vedblivende hævdes, at tredie Delen af Fælliget efter langobardiske Love i ethvert Fald var de naturlige Sønners oprindelige Ret. Gri. 5 bruger derfor ogsaa det træffende Udtryk, at *tertia pars ex omnibus* var *lex filii naturalis*.

Med dette langobardiske Standpunkt stemmer den gamle danske Regel, at anerkendt Slegfredbarn tager halv Lod imod ægte Barn. Det er atter tredie Delen, som her gør sig gældende, idet Slegfredbarnet tager halvt imod ægte Barn, smh. F. U. § 500,

Ligeover herfor tager det sig unægtelig noget tarveligt ud for dem, der forfægte langobardisk Rets inderlige Slægtskab med norsk Ret, at se uægte Søn i Gu. staa i 10., om man vil efter Gu.' egen Nummerfølge, i 7. Arvegangsklasse. Her er ikke Tale om nogen Andel i Fællig, og uægte Søn synker ned under Farbroders Søn og sammødre Broder til at tage Arv lige foran Næstsøskendebørn. Saa er det mere velgørende at se hos Indo-Arierne, at Faderen kan give sin illegitime Søn en fuld Sønnedel; men efter Faderens Død behøve Brødrene kun at give ham en halv Del. Det er atter her Trediedelen, som dukker frem ligesom hos Langobarderne, de danske og paa Gotland, Jolly 85. Vi ville forøvrigt nærmere undersøge dette Spørgsmaal senere, se § 9 og 13.

3. Det stod til Fader paa forskellig Maade at forbedre hans uægtefødte Sønners Retsstilling baade efter langobardisk, dansk og norsk Ret. Her er det et gennemgaaende Princip hos

Langobarderne og de danske, at den nødvendige Akt maatte foregaa paa Tinge. Det krævede norsk Ret ikke.

Vi skulle nævne nogle af disse Tilfælde; Ro. 155 komme vi senere til. Den naturlige Søn, der var født af en anden Mands Trælkvinde, kunde Faderen erhverve. Hvis Faderen derefter gav ham Friheden paa Tinge, blev Sønnen ved at være fri, Ro. 156. 1 Mbr.

Men Faderen kunde ogsaa erhverve ham og paa Tinge skænke ham nogle af sine Ting. I saa Fald beholdt han disse Ting, Ro. 156, 3 Mbr. smh. ØGL. ÆB. 14.

Threus, Sønnen af en frigiven naturlig Søn, faar ingen Andel i nogen af Farfaderens Ting, medmindre Farfaderen har gjort det paa Tinge, Ro. 157.

Det stod i Faderens Magt at gøre en Trælkvinde eller *aldia*, halvfri Kvinde, til sin ægte Hustru. Men saa maatte han gøre hende *uurdibora*. Denne Akt skulde ifølge Ro. 222 og Li. 106 smh. Ro. 224. 1 Mbr. foregaa paa Tinge. Beholder derimod nogen Langobard en saadan Trælkvinde eller *aldia* som sin *quasi uxor* udenat legitimere hende paa foranførte Maade, blive Sønnerne ikke *legitimi,* men kun *naturales.*

Paa lignende Maade i dansk Ret. Efter JL. 20, hvilken Bestemmelse de andre Love i det væsentlige følge, kunde Fader til Tinge føre sit Slegfredbarn og lyse, at det er hans Barn og skøde det, hvad han vil give det, og saa meget, som skøt vorder, beholder Barnet og ei mere.

Men lyser han det (paa Tinge) i Kuld og Køn og skøder det intet, tager det halv Lod imod ægte Barn.

Det er ibl. meget andet disse Bestemmelser, som næsten til Evidens vise Slægtskabet imellem dansk og langobardisk Ret.

Men hvorledes stillede norsk Ret sig i lignende Tilfælde? Her krævede Lovene, som de foreligge nu, Ætledning baade for den ene og den anden og tredie Slags af uægte Børn, som norsk Ret kendte. Men til Ætledning hørte ingen Tingforhandling, min Ed. Ro. 94.

4. Det var ikke nødvendigt hverken efter dansk eller langobardisk Ret, at en naturlig Søn levede i Faderens Fællig. Papienser Retsbogen forudsætter, at en legitim Søn kunde

udtræde af Fælliget, og dette maatte da ogsaa kunne ske med en naturlig. Men langt hyppigere var det selvfølgelig, at den naturlige Søn slet ikke kom ind i Fælliget allerede af den Grund, at hans Moder ikke levede som *quasi uxor* med Faderen.

I dette Tilfælde er der næppe Tvivl om, at Reglerne i Ro. 154 og 158—62 ikke komme til Anvendelse. Lib. Pap. § 1 ad Ro. 153 bemærker, at en af Fælliget udtraadt legitim Søn ikke har Andel i Fælligets Ting. Man har Ret til at antage, at dette saa meget mere maatte være Tilfældet med *filius naturalis,* naar denne heller ikke var i Fælliget.

Om og hvorvidt en Langobard var pligtig til i al Almindelighed at affinde sig med en naturlig Søn, der ikke var i Fælliget, kan ikke siges. Ro. Ed. har ingen almindelig Bestemmelse i saa Henseende, og de senere Love omhandle ordentligvis kun de naturlige Sønner, naar der skal ske Indskrænkninger i den disse ved Ro. tillagte Ret. Imidlertid har Ro. 156 en Regel, som vi saa ovenfor under 3, om Sønnen af en Trælkvinde, og paa samme Maade har JL. 20, efterfulgt af de andre danske LL., en lignende Regel om anerkendt Slegfredbarn. Jeg har tidligere i min Ed. Ro. gjort opmærksom paa den samme ensartede Bygning af Lovreglerne i disse to Bestemmelser, og da det er sagt, at der intet Slægtskab er imellem dansk og langobardisk Ret, forsaavidt angaar uægte Børn, gentager jeg det her. I begge Regler kræves en Anerkendelse fra Faderens Side; denne Anerkendelse skal, som i forrige Rubrum fremhævet, ske paa Tinge; Virkningen af Anerkendelsen kan begge Steder være en dobbelt. Som den ene af disse Virkninger nævnes begge Steder, at Faderen paa Tinge kan skænke ham nogle Ting. Det siges da begge Steder, at saa beholdt han disse Ting. Indirekte kan man sikkert ogsaa begge Steder slutte, at saa fik han heller ikke mere; de danske Love udtale endog ligefrem dette.

Intet af de to Lovsteder begrænser Tingenes Værdi eller Antal. For dansk Rets Vedkommende foreskriver EL. 1. 18 en Begrænsning med Hensyn til Jord, idet denne ikke maatte udgøre mer end halv Lod imod ægte Barn. Denne Begræns-

ning er senere udvidet ved Chr. V. Lov 5. 2. 70, saa at ganske i Almindelighed det, Fader giver Slegfredbarnet i Hænde, ikke maa overstige halv Lod imod ægte Barn. Det er altsaa atter Tredjedelen, som her dukker op. Ligeover herfor er det ret velgørende for dem, der dog ville anerkende et nært Slægtskab imellem dansk og langobardisk Ret, at se, at atter her skiller norsk Ret sig ud fra dem begge. Ligesom den uægte Søn, naar Faderen ikke havde affundet sig med ham, kun naar en aldeles paafaldende lav Plads i Arvefølgeordenen efter norsk Ret, paa lignende Maade er Faderen efter norsk Ret begrænset i det Beløb, han kan give den uægte Søn, naar han affinder sig med ham. Grænsen er sat til 12 Sølvøre. Der er endog stillet den Betingelse ved, at enhver ægtefødt Arving maa faa ligesaa meget, U. § 1087. Denne sidste Betingelse kender dansk og langobardisk Ret heller ikke, og fornuftigvis kunde den heller ikke komme frem, da disse Retssystemer have Ætfællig, og de ægtefødte vare i Fælliget.

5. Ligeoverfor alt det anførte kan det ikke være afgørende, at der findes en Ulighed imellem dansk og langobardisk Ret, forsaavidt angaar *naturales* i Konkurrence med andre end ægte Sønner eller for dansk Rets Vedkommende, efterat Døttrenes Arveret var anerkendt, i Konkurrence med andre end ægte Børn, Long. 43. Der er det nemlig rigtigt, at der er en Ulighed. Men Lighederne blive virkelig ikke mindre, fordi der ved Siden deraf findes en Ulighed. Det kan være begrundet i andre Forhold.

Om denne Ordning i Ed. var den oprindelige, kan med Føie omtvivles. Vi have i al Fald set ovenfor under 2, at Reglen i Ro. 154, som den foreligger, ikke var den oprindelige, og Li. 1—4 og 13 vise yderligere Tilbagegang i den naturlige Søns Stilling efter Ed.' Tid. Men dette ville vi nærmere omhandle senere (§ 9 og 13).

---

§ 8.

Døttre og Søstre efter langobardisk Ret.

Efterlod en *paterfamilias* ingen legitime Sønner, indtraadte ifølge langobardisk Ret en ret interessant Situation. Baade Søstre og Døttre bleve saa lodtagne i Fælliget og med lige stor Andel i dette. Jeg maa derfor rette min tidligere Anskuelse i min Ed. Ro. § 27 f. i Overensstemmelse hermed.

Det er aldeles umuligt at forstaa Grunden hertil, naar man ikke holder sig Fælligforholdet for Øie. Sønnen havde overtaget Fælligets Midler fra sin Fader, og han sad nu i dette med uindskrænket Ret, hvis da ikke ogsaa hans Brødre vare blevne der i Medfør af Ro. 167. Dette sidste Tilfælde komme vi senere til. Men afset derfra overtog han Fælliget alene. Hans Søstre kunde være blevne hos ham eller ogsaa gaaede til en af de andre Brødre i et andet Fællig. Vare de gaaede ud af hans Fællig, havde de ikke efter Ro. mere der at gøre eller fordre. Men vare de blevne deri, stillede Sagen sig anderledes. Saa fik de Andel i Fælliget lige med Broderens Døttre, hvis Broderen ved sin Død ikke efterlod legitime Sønner, og sammen med naturlige Sønner og *parentes proximi* eller, hvis disse manglede, med Fiskus.

Paa denne Maade maa Ro. 160 forstaas. Det staar ikke udtrykkeligt i Ro. 160, at den der foreskrevne Ordning kun omhandler Fælligforhold. Men som tidligere paavist kunne Reglerne i Ro. 154 og 158—60 kun forstaas med Fælligforhold alene for Øie. Som vi saa ovenfor i § 4, bekræfter Li. 65 ogsaa dette udtrykkeligt, cfr. Z^{s}fR. 21. 7. Sagen bliver endnu klarere ved at se hen til Forandringen ved Li. 1—4 af Ro. 158—60. I Li. 4, der aldeles aabenbart indeholder den tilsvarende Regel til Ro. 160, siges det udtrykkeligt, at det kun er den Søster, som bliver i Broderens Hus, som faar Andel i Fælligets Ting sammen med Broderens Døttre, cfr. Lib. Pap. § 10 ad Ro. 153, Exp. § 1 ad Li. 4, Br. i Z^{s}fR. 21. 7.

Li. 3 indeholder dog en Undtagelse. En Søster, hvem en Broder havde giftet bort, fik ordentligvis efter Ro. 181 og Li. 3, 1. Mbr. kun af Midlerne fra det gamle Hjem, *de patris*

uel matris substantia, hvad Broderen vilde give hende i Medgift. Men efterlod denne Broder ingen Descendens, fik hans Søstre dog efter Li. 3 alle hans Efterladenskaber og det baade de Søstre, som vare blevne i Fælliget, og de, der vare bortgiftede. For disse sidstes Vedkommende er Li. 3 altsaa naaet til en ren Arveret; det var ikke længer en Fælligret som i Ro. 160, da de vare gaaede ud af Fælliget ved Ægteskabet.

En Datter kunde kun udtræde af Faderens Fællig ved Ægteskab, Ro. 181, 204 smh. min Ed. Ro. § 23. Ved Ægteskabet maatte hun nøies med, hvad Faderen vilde give hende; men dermed var hun udskilt af Fælliget og fik efter Ro. ikke mere. Efter Ro. Ed. fik hun heller ikke mere senere, medmindre hun blev Enke og da vilde træde ind igen i Fælliget efter Ro. 199.

Men de Døttre, som bleve hos Faderen — og kun disse, — fik efter Ro. en Andel i Fælliget, hvis Faderen døde uden legitime Sønner. De fik da efter Ro. 158—60 Andel sammen med naturlige Sønner, med *parentes proximi* eller, hvis ingen saadanne fandtes, med Fiskus og med legitime Farsøstre, saafremt saadanne endnu fandtes i Fælliget.

For Døttrenes Vedkommende er det ligesaa tydeligt som for Søstrenes Vedkommende, at det kun er de af dem, som levede i Fælliget, der fik Andel i Midlerne ved Faderens Død. Ellers kan Ro. 181 ikke have udtalt sig saa bestemt, som denne Art. gør, at mere have de ikke at fordre, Z^a^fR. 21. 7.

Ved Li. 1 og 2 blev Forholdet imidlertid forandret. Deri udtales det klart nok, at herefter skulde Døttre, naar en Langobard døde og ikke efterlod legitime Sønner, tage Andel i Efterladenskaberne efter ham. Særligt Li. 2 slaar fast, at det var ligegyldigt, enten de vare bortgiftede eller vare blevne tilbage i Fædrenehjemmet. Men Li. 1 maa undergaa en Modifikation ved Li. 4. I Li. 1 staar, at naar en Langobard døde uden legitime Sønner og efterlod Døttre, indtraadte disse i alle Faderens eller Moderens Ting ligesom de legitime Sønner (vilde have gjort). Vi saa imidlertid ovenfor, at i saa Fald indtraadte ogsaa Søstrene, saafremt nogen saadan levede

i Broderens Fællig. Exp. § 1 ad Li. 4 og Anm. i lib. Pap. ad Li. 1 slaa derfor begge fast, at sammen med Døttre fik ogsaa Søstre, som levede i Faderens Fællig, Andel. Li. 1 maa derfor rettes i Overenssemmelse med Li. 4, cfr. Tractatus § 7 i LL. 4. 605. Der var blot den Forskel, at Søstre maatte endnu være i det gamle Hjem, imedens det for Døttres Vedkommende var ligegyldigt, enten de endnu levede i Fælliget eller vare bortgiftede. Døttrene tog dog Andel alligevel. Ved Li. 1—2 slog man altsaa en endnu stærkere Streg over Fælligforholdet for Døttrenes Vedkommende end for Søstrene. Li. 2 gav Døttrene en ren Arveret. At disse Bestemmelser ogsaa brød det gamle agnatiske Princip i den langobardiske Ordning, ville vi senere komme tilbage til.

Som Rotaris Edikt foreligger for os, er det endnu i alt væsentligt Standpunktet i langobardisk Ret, at Formuen falder tilbage til Mændene af den fædrene Slægt. Man ser vel efter Ro. 158—60, at der er tillagt Søstre og Døttre en vis Andel i Fælliget, hvis der ingen legitime Sønner findes efter *paterfamilias*. Men Raadigheden over denne Andel fik Kvinden ikke, Ro. 204 smh. 160, 161. Var der Tale om at bortgifte hende, kunde Faderen eller Broderen give hende saa lidt eller saa meget i Medgift, som han lystede, og mere havde hun efter Ro. ikke at fordre, Ro. 181. Handlede Søsteren eller Datteren imod Faderens eller Broderens Villie, kunde Faderen eller Broderen gøre med hendes Ting, hvad han vilde, Li. 5. Døde hun i Fælliget ugift, faldt hendes Ting den til, som havde Formynderskabet over hendes Gods, Ro. 188, 214, 215.

Men ogsaa paa dette Punkt skete der Ændringer ved Li.' Lovgivning. Den vigtigste Ændring skete ved Li. 1—4. Naar Datter eller Søster bortgiftedes, var Reglen efter nysnævnte Lovregler, som vi ovenfor saa, den, at den bortgiftede Kvinde arvede en vis Kvotadel af Slægtens Formue. Denne Arv kunde meget let helt gaa ud af Faderens eller Broderens Slægt enten til Manden som Hustruens Formynder eller til hendes Børn.

Der synes ogsaa at være kommen en anden Ændring op i langobardisk Ret, Z[1]f R. 13. 66. *Mundium* betød oprindeligt Formynderskabet over den vedkommende, og hvis Kvinden

døde i ugift Stand, faldt hendes Formue Formynderen til, ligesom han tidligere havde havt Administrationen af Formuen. Men af Li. 14 allerede kan man se, at der gøres Forskel imellem *mundium* og Kvindens *res*. *Parentes propinqui* eller *mundoald*. Formynderen, tage *mundium*; men de faa ikke noget af hendes *res*.

Disse *res* faldt til hendes Søstre, og giftede en af disse sig, faldt en forholdsvis Del til hendes Mand, hvis hun døde først, Li. 14. Exp. §.2 ad Li. 14 og Tractatus § 11, LL. 4. 605 bemærke, at *mundium* betegner et fast Gebyr af 20 *solidi*. Imidlertid gaar Li. 101 endnu ud fra, at der maa tages væsentligt Hensyn til Formynderen, selv naar Kvinden vilde gaa i Kloster. Havde hun Børn, i hvis *mundium* hun var, maatte hun i saa Fald kun disponere over $^1/_3$, og havde hun ingen Børn, kun over $^1/_2$ af sin Formue.

De strænge gamle langobardiske Regler løsnedes saaledes ogsaa paa dette Punkt.

---

§ 9.

Gruppedelingen efter Ro. 158—60 er ikke gammel. I.

Som det let vil ses baade af U. § 480 f. og Long. 42 f., lægger F. en meget stor Vægt paa den Fordeling i Grupper, der findes i Ro. 158—60. Da denne Gruppering af de forskellige Arter af Slægtninge er fremmed for alle de andre Retssystemer, der ligesom det langobardiske have opretholdt de gamle Fælligforhold, det indo-ariske, det danske og Gotlands, maa denne Langobardernes Gruppedeling synes en Gaade, til hvilken der kan knyttes mange Kommentarer. Det gaar under alle Omstændigheder ikke an at bygge saa meget derpaa, som F. gør.

En Del af de Slutninger, som F. drager af denne Gruppedeling, have faaet et slemt Grundstød ved en Afhandling af H. Brunner i Z²fR. 21. 1 f. Det er navnlig F.' Paastand om Kvindens Arveret, som B. gaar imod. F. hævder, at Kvinden

oprindeligt havde en meget udstrakt Ret; B. paastaar tvertimod akkurat det modsatte og paaviser, at Kvindens Arveret Skridt for Skridt udvidedes igennem de langobardiske Love. Overhovedet hævder B., at hos Langobarderne havde Kvindens Arveret ikke nogen høi Alder.

Den egentlige Arveret for Kvinden opsætte vi til udførligere Behandling senere. Her omhandle vi kun Kvindens Ret til Andel i Fælliget efter Ro. 158—60, og det er en Fælligret, ikke en ren Arveret. Som ofte nok bemærket, udvidedes Retten efter Ro. 158—60 ved Li. 1—4, og først ved disse sidste Bestemmelser forandredes Retten efter Ro. 158—60 til en egentlig Arveret.

Her dreier det sig om at komme saavidt muligt tilbunds i Gruppedelingen efter Ro. 158—60, og hvad denne angaar, slaar B. fuldkommen rigtigt fast, at Ro. 158—60 kun hjemlede Ret for de Døttre (og Søstre), som levede i Faderens Fællig, Z²fR. 21. 7 smh. Li. 65. Blev nogen af disse derimod gift, fik hun i Udstyr, hvad Faderen eller Broderen vilde give hende, og dermed var hun fuldstændigt affunden, Ro. 181 smh. ovf. § 8.

Men navnlig lægger B. megen Vægt paa Reglen i Ahi. 10. Det er Farsøstrene, der levede i Brodersønnens Hus, som Ahi. her søger at hjælpe lidt paa. Det er altsaa atter Fælligforhold, som her behandles. Brodersønnen formanes til ikke at lade disse Farsøstre lide Mangel paa Næring, Klædning og Betjening, og døde Brodersønnen uden Børn og udenat have disponeret over Fælligets Midler, tog Farsøstrene Andel i Efterladenskaberne i lige saa store Parter som Søstrene.

Hidtil havde Forholdet altsaa været det, at Farsøsteren sad i Fælliget først som Datter, senere som Søster og atter igen som Farsøster, og imedens Fælligets Midler gik fra Fader til Søn og til Sønnesøn efter Reglerne i Ro. 154, sad de Kvinder, der ikke bleve gifte, stadigt i Fælliget. Som Ahi. bemærker, sad de i Fælliget uden bestemt Andel, og idet de led Nød, forbandt de dem med Trælle, *seruis se copulabant.* Dette vil m. a. O. sige, at Kvinden under disse Forhold selv efter langobardisk Ret, som den foreligger, høist

havde Krav paa Alimentation. Af det ovenstaaende synes det klart at fremgaa, at i Fælligforholdene var Kvindens Stilling i mange Tilfælde meget usikker, og var der i Fælliget mandlige legitime Medlemmer, fik hun selv efter Ahi. 10 ingen Andel deri, Ro. 154.

Vende vi os derefter til de andre Retssystemer, som ogsaa kende de samme Fælligforhold som langobardisk Ret, vil man se den samme Udvikling og det samme Udgangspunkt.

Hos Indo-Arierne havde Hustruerne og de ugifte Piger oprindeligt kun Krav paa Alimentation, og det er endogsaa tvivlsomt, om de ved en Deling maatte beholde deres Smykker og de fra Slægtninge modtagne Gaver, Jolly 83.

For Gotlands Vedkommende findes Reglen i GotL. 1. 24. 4, 2. 29. Som GotlL. 1. 24. 4. siger, er det *sempsic* om gotlandske Kvinder, at hver Broder skal gøre Raad for sin Søster til Giftermaal, og vil han ikke det, skal han give hende en ottende Del af sin Jord til Ophold. *Sempsic* er i den tyske Tekst oversat ved *eyntrachtig,* og Schl. Gloss. GotlL. forklarer *sempsic,* af Verbet *semia,* som »fastsat ved Overenskomst«. Den fornævnte Regel i GotlL. var altsaa ikke den gamle Regel i Gotlands Ret; men det var en nyere Regel, som Gotlænderne havde vedtaget om en Forandring i Kvindens Retsstilling. I hvilken Retning Forandringen gik, derom kan der næppe være Tvivl; det er saa aabenbart efter hele Fremstillingen, at Forandringen indeholdt en Forbedring i Kvindens Stilling. Det er ligeledes aabenbart, at naar Broderen fandt Raad for sin Søster til Ægteskab, var hun dermed affunden, cfr. Ro. 181, og det nye laa derfor rimeligvis i den ottende Del til Underhold, som Gotlands Mænd havde tilstaaet deres ugifte Søstre. Tidligere maatte disse sidste som mange Langobarder-Kvinder lige til Ahistulfs Tid leve i Fælliget *inordinate, patientes necesſitatem.*

Dansk Ret komme vi senere til.

Af alt det anførte vil det fremgaa, at det er meget betænkeligt at bygge op paa den Gruppedeling, som Ro. 158—60 statuerer. Navnlig er der Anledning til at antage, at Reglen deri om Døttres og Søstres Andel i Fælliget paa Rotaris Tid

var temmelig ny i langobardisk Ret, og at den oprindelige Regel om Kvindens Stilling i Fælliget efter langobardisk Ret ligesom i indo-arisk og gotlandsk Ret var den, at Kvinden kun havde Krav paa Underhold i Fælliget, men ikke blev anerkendt som Andelshaver i Fælligets Ting.

---

§ 10.

Sven Tveskægs Lov.

For dansk Rets Vedkommende er der allerede i min Ed. Ro. § 29 gjort opmærksom paa de Efterretninger, der forefindes hos Saxo og Sven Aagesen om Kvindens Arveret. I Modsætning hertil har F. først i U. § 499, 1157 og 1162 og senere i Long. 16 f. fastholdt sin Paastand om, at disse Efterretninger hos de danske Historieskrivere vare ganske utroværdige. Vi maa derfor paany ind paa dette Spørgsmaal.

Det ældste Datum, som i saa Henseende foreligger, er Tune-Stenen fra Aar 500—550. Indskriften tillader den Slutning, at Døttre dengang vare uden Arveret, Taranger Uds. 3, Amira Gr. 158.

Det næste Datum er Saxos og Sven Aagesens Beretning om, at Sven Tveskæg tilstod Kvinderne Arveret, cfr. min Ed. Ro. § 29. Her turde det ikke være noget ganske korrekt Referat, som F. giver af de danske Retshistorikeres Anskuelse i saa Henseende. F. bemærker, Long. 17, at Kofod-Ancher, Paulsen, Rosenvinge og Stemann ingen Vægt have lagt paa denne Fortælling. Det er ikke rigtigt og for enhver Læser, særligt da dem, der ikke kende vort Sprog, høist vildledende. Paulsens Skrift kender jeg ikke; men alle de andre ere aldeles enige om, at hvor liden eller hvor megen Vægt man end vil lægge paa Saxos og Sven Aagesens Beretning, saa maa det i al Fald antages, at Kvinden efter dansk Ret oprindeligt var udelukket fra Arv, Kofod-Ancher S. Skr. 1. 16, 2. 378, Rosenvinge 200, Larsen 1. 1. 259, Stemann 402. Matzen og Ste-

mann anse dette endog for utvivlsomt, og Steenstrup deler den ogsaa af mig yttrede Anskuelse, at det virkelig forholder sig rigtigt, at Kvinderne under Sven Tveskæg fik en vis Arveret. Kofod-Ancher anser det for rimeligt, at Geistligheden har hjulpet Kvinderne til Arv, »anseende det for overensstemmende med Guds Lov«, og i Saml. Skr. 2. 378 fikserer han endog Tiden for denne Reform til at være Sven Tveskægs Tid.

Her maa det dog være indlysende for enhver, at i og for sig er det komplet ligegyldigt, enten de danske Retshistorikere anse det rigtigt, at Sven Tveskæg tillagde Kvinderne Arveret eller de formene, at Historieskrivernes Beretning har det at betyde, at Kvinderne under Sven Tveskæg eller i Tiden deromkring fik tillagt Arveret. Steenstrup og jeg mene virkelig heller ikke, at Sven Tveskæg ved et kongeligt Magtbud gjorde dette, men anse det sandsynligt, at Reglen, om hvilken Sven Aagesen beretter, paa sædvanlig Maade blev lovtagen under Kong Sven. Det er, særligt efter Saxos Stil, ikke nogen usædvanlig Form, at man tillægger en Konge Æren for en Lov, selv om andre Faktorer ogsaa have været medvirkende ved dens Affattelse. Men det vigtigste er, at alle danske Retshistorikere, som have udtalt sig om Sagen, ere enige om, at det i ethvert Tilfælde er rigtigt, at oprindeligt havde i Danmark Kvinderne ingen Arveret. Dette sidste er det afgørende for os.

I det hele har man ingensomhelst Ret til at forkaste et historisk Vidnesbyrd, tilmed fra to almindeligt anerkendte Forfattere, og man har saa meget mindre Grund dertil, som det, der refereres, ikke ligger mere end høist to Hundrede Aar tilbage i Tiden. Ingen af disse Tider hører dog Sagntiden til; vi bevæge os fuldt ud paa historisk Grund. Beretningen kan være kommen til Historieskriverne paa forskellig Maade, igennem mundtlig Overlevering fra Slægt til Slægt, ved Optegnelse i Annaler eller Krøniker, maaske endog igennem Lovoptegnelser. Valdemarernes Tid var rig paa Codificering af Love, og man har vidst fortrinlig Besked om saadanne netop paa den Tid.

Afgørende (massgebend) for F. fremfor alt er det, Long. 19, at det synes ganske utilstedeligt at føre den senere danske Arvefølge, saaledes som den viser sig i LL., tilbage til en Begivenhed, som først skulde være indtruffen omkring Aar 1000. Værre endnu bliver det efter F.' Anskuelse, naar man med mig vil hævde, at den danske Arvefølge tidligere lignede Langobardernes. Saa bliver Springet altfor stærkt — det er sikkert F.' Mening.

Men var Springet da i Virkeligheden saa forfærdeligt? Det kan man ikke sige. Navnlig ere der to Momenter, som klare derpaa, Fælliget og Kvindens Umyndighed. Førend Kvindens Arveret — jeg bruger her det sædvanlige Udtryk, uagtet det i Fællig Forhold ikke er ganske korrekt — blev gennemført, var hun blot lidt mere afhængig af Faders og Broders Luner og Velvillie end senere. Det er det hele. Før den Tid kunde hun *ipso jure,* naar hun blev gift, ikke tilføre Ægtefællens Bo mer end, hvad Fader eller Broder vilde give hende; senere fik Manden som hendes Værge hendes Arvepart. Men Raadigheden over hendes Ægteskab beholdt Faderen eller Broderen alligevel, og Raadigheden over hendes Gods beholdt Broderen ogsaa, naar hun ikke blev bortgiftet. Saalænge Faderen levede, havde hun overhovedet kun Stilling i Fælliget som enhver anden passiv Interessent med den for en saadan aldeles underordnede Ret.

Det hele, man med Sikkerhed kan faa ud af de to Historieskriveres og navnlig da af Sven Aagesens Beretning, er det, at paa Sven Tveskægs Tid fik Datter *(paternae haeredidatis)* og Søster *(soror fratri)* en virkelig Arveret. Sven Aagesen maa dog have vidst ret god Besked; ti han siger, at Søsteren fik halv Lod imod Broder. Men holde vi os til Datter og Søster, har dette sit Sidestykke i, hvad der skete i langobardisk Ret omtrent tre Hundrede Aar tidligere. Der er ingen, som kan være i Tvivl om, at Liutprands Lovgivning § 1—4 var et Brud paa de i Ro. fremsatte Regler. Li. 1—4 give Datter og Søster en bedre Stilling ved Delingen af Fælliget, og hvad der ogsaa var noget nyt, tildels udenfor dette. Liutprands Lovgivning er overhovedet gennemtrængt af mere kristelige Principer end

det gamle Edikt, Amira Gr. 68. Her som der, i Danmark som hos Langobarderne, har Kristendommen været medvirkende til en Forbedring af Kvindernes Stilling At det først skete 300 Aar senere i Danmark end hos Langobarderne, er saare naturligt. Kristendommen naaede langt senere herop, og Nordens Folk vare overhovedet mindre tilbøielige til Ændringer i deres gamle Ret; derfor er gammel nordisk Ret ogsaa saa lærerig for Retshistorien i det hele. De Danskes Vedhængen ved deres gamle Regler er vel ogsaa Grunden til, at Reformen ikke tilsikkrede Datter og Søster fuld Lod, men kun halv Lod. Til Gengæld rykkede saa i dansk Ret Datter op i første Arveklasse lige med ægte Søn. Efter Li. maatte hun nøies med at staa i anden, men skubbede der de naturlige Sønner til Side og fik fuld Arveret.

I vort Naboland, Sverrig, kan man endnu i Midten af det 13. Aarh. spore en Bevægelse henimod at skaffe Kvinder en forbedret Arveret. ØGL. ÆB. 2 bemærker udtrykkeligt Forskellen imellem den gamle Lov, hvorefter Søster ei kunde arve sammen med Broder, og den nye Lov, der altsaa forandrede dette. Denne nye Lov gav Birger Jarl Aar 1262, og den er indsat i den nyere VGL., UL., SML., VML. og HL., imedens GotlL., ældre VGL. og Dale L. have ældre Regler, Nordstr. 2. 190. F.' Bemærkninger, Long. 24 og 27, maa derfor rettes i Overensstemmelse hermed. Man finder i det hele i de svenske LL. en broget Forvirring i disse Arvespørgsmaal; det er aabenbart, at der er foregaaet og foregaar under LL.' Fremkomst til de forskellige Tider en Udvikling i disse Spørgsmaal.

Det samme gælder de danske LL. Man behøve blot at gennemse Matzen PrR. 1. 84 f. og 111 f. forat se, hvor forskelligartede Reglerne ere i LL. med Hensyn til Arveret. Der behøves ikke 200 Aar forat føre Kvindens Arveret nogenlunde fyldigt ud i Retslivet. Man kan se paa Reglerne om Tvekamp, Jernbyrd, Trældom; Forhold, som alle interesserede Geistligheden ligesom Kvindens Arveret. Navnlig ere Reglerne om Bevis og særligt Reglerne om Tvekamp et afgørende Bevis for, at en fuldstændig Frontforandring kan ske i en kortere Tid. Bevisreglerne gaa i en ganske anden Grad igen

i LL. end Arveretsreglerne; de omfatte baade civile og kriminelle Forhold og findes i Lovene baade først og sidst. Tvekamp er ogsaa afskaffet i den kristelige Tidsalder; Tiden passer vel omtrent med Tiden for Gennemførelsen af Kvindens Arveret. Saxo omtaler den endnu under Harald Hein og Sven Grathe; men af LL. er den fuldstændigt forsvunden. At en lignende Forandring ikke skulde kunne være foregaaet med Kvindens Arveret i Løbet af 200 Aar, skal man have Vanskelighed ved at godtgøre. Var det noget, som interesserede den dengang saa mægtige Geistlighed, skulde de nok sørge for at gennemføre det og det endda i langt kortere Tid end 200 Aar, cfr. Steenstrup Norm. I. 253.

---

§ 11.

Udvidet og fortsat Formuefællig.

Foruden de i de tidligere §§er ommeldte Slægtninge kendte Langobarderne ogsaa Formuefællig imellem andre. Fælligreglerne i Ro. Ed. indbefatte dem ganske vist ikke udtrykkeligt; dertil ere de for kortfattede; men man finder dem dog omtalt hist og her i de langobardiske Love, udenat det altid bestemt fremgaar, hvor i Fælligordenen disse Slægtninge have deres Plads.

Man vil let se ved at sammenholde de nedenfor anførte Tilfælde med de i Matzens PrR. I § 19 anførte Tilfælde, hvor nær langobardisk og dansk Ret ogsaa paa dette Punkt staa hinanden.

1. Mellem Svigerforældre og Svigerbørn (Matzen 1).

Omhandles i Li. 57. En Søn, i Fællig med Faderen, fører en Hustru ind i Fælliget, og Faderen sælger i levende Live alle sine Ting. Li. slaar da fast, at Faderens Kreditorer ikke maa gøre sig betalt i de Ting, Sønnen har faaet med Hustruen, naar Sønnen vil aflægge Ed paa, at han ikke er i Besiddelse af Ting fra Faderen eller Moderen.

De danske Love, VL. 2 og EL. 1. 10, synes navnlig at lægge Vægt paa udtrykkeligt at faa udtalt, at Svigerdatteren faar Hovedlod i Fælliget, en Regel, som rimeligvis dengang var temmelig ny i dansk Ret, cfr. ovenfor § 10. SkL. 5 har ikke nysnævnte Regel, som de sællandske Love have, og JL. har som bekendt en hel anden og nyere Ordning af disse Forhold.

2. Mellem Bedsteforældre og Børnebørn (Matzen 2).

Ogsaa i saa Henseende er langobardisk og dansk Ret ens, naar vi som sædvanligt afse fra Kvindens Retsstilling. Begge Systemer anerkende Fælliget som retskraftigt imellem Bedsteforældre og Børnebørn, og Fordelingen imellem Børnebørnene skete *in stirpes* baade efter langobardisk, lib. Pap. § 3 ad Ro. 153, Gri. 5 og dansk Ret VL. 1.[6], 2, EL. 1. 9, SkL. 5, Sun. 3.

Begge Systemer falde ogsaa sammen i det Punkt, at de anerkende Repræsentationsret for Sønnesøn, naar Sønnen levede i Fællig med Fader, til at tage Andel i Fælliget sammen med Farbrødrene, cfr. min Ed. Ro. § 25 smh. Gri. 5, Wido 7, EL. 1. 9. Begge, baade Gri. 5 og EL. 1. 9, slaa endog meget bestemt fast, at Bedstefader og Barnebarn skulle leve i Fællig sammen, forat denne Regel kan indtræde.

I Long. 11 smh. U. § 29 bemærker F. imidlertid hertil, at Repræsentationsretten for Sønnesøn i Konkurrence med Søn var en ny Rettighed, som først blev hjemlet ved Gri. 5, og at Slutninger fra en ny Regel til et oprindeligt Slægtskab imellem Systemerne paa ingen Maade lader sig tilstede. I denne sidste Betragtning kan enhver sikkert være enig; den er ubetinget rigtig og bør holdes fast ved utvivlsomt nye Bestemmelser, t. Eks. Li. 1—4, der gøre meget indgribende Forandringer i Reglerne i det gamle Edikt, Ro. 158—60, 181 mfl. Men dette er ingenlunde saa givet, hvad Gri. 5 angaar. Navnlig er det et Argument af Vægt, at akkurat den samme Regel findes i beslægtede Retssystemer, og det gør Reglen om Sønnesønnens Repræsentationsret. Den findes nemlig baade i dansk og i gotlandsk Ret og netop i samme Form særligt i dansk og langobardisk Ret, VL. 1.[6], EL. 1. 9, smh. Gri. 5. Indo-Arierne anerkende ogsaa Repræsentationsret,

og for Sønnesøn og Sønnesønssøn i Konkurrence med Søn foregaar Fordelingen *in stirpes* ligesom efter dansk og langobardisk Ret, Jolly 83, 87. F. tror, at Repræsentationsretten ikke kan være ret gammel, da Særeiet overhovedet kun var anerkendt i ringe Omfang, og den enkelte var henvist til at søge sit Underhold igennem Familiens fælles Eie, U. § 29. Men gælder denne Bemærkning ikke overhovedet om al Arveret? Derfor er det netop, at de fleste holde for, at Arveretten var et yngre, afledet Standpunkt og Fælliget i Ætten det ældre. Desuden er det netop fra Fælliget, at Reglen i Gri. 5 og dansk Ret stammer. Gri. 5 siger, at naar Sønnesøn bliver i Fælliget, deler han Fælligets Ting med Farbroder. Gik Faderen derimod ud af Fælliget, fik Sønnen ingen Andel efter Gri. 5. Den Regel kan virkelig være meget gammel. Gri. siger m. a. O., at der sættes Pris paa, at Ættens Formue bibeholdes i de lige Linier i de gamle Høvdingeslægter i saa stort Omfang som muligt. At dette skulde være et moderne Standpunkt, ses ikke.

Reglerne for den videregaaende Descendens, Børnebørnsbørn etc., ere ikke saa lidt afvigende fra dem, som gælde for den nærmere Descendens. I dansk Ret er saaledes Reglen den, at der arvedes *in capita,* SkL. 33, Sun. 14, Matzen PrR. I. 111. I langobardisk Ret findes næppe nogen egentlig Lovbestemmelse i saa Henseende. Glossatorer og Kommentatorer besvare Spørgsmaalet høist forskelligt. Gennemgaaende synes man dog enig om, at Descendensen udelukkede Ascendensen og Sidelinierne. Ligeledes er der ikke saa lidt Tilbøielighed hos de langobardiske Retslærde til at holde paa Arv *in capita (aequaliter)* for den fjernere Descendens, se ibl. a. lib. Pap. § 5, 6, 11 ad Ro. 153, Miller i Z[1]fR. 13. 59, 60. Vi ville forøvrigt se dette senere.

3. Mellem Stiffader eller Stifmoder og Stifbørn (Matzen 3).

Dette Fællig kendte dansk Ret. Men der var ogsaa anerkendt Ret til Hovedlod for Hustru og Kvinder overhovedet. Dette Standpunkt var langobardisk Ret ikke naaet til endnu, da de egentlige langobardiske Love bleve forfattede. Vi finde

derfor ingen Regler, svarende til de danske i denne Retning, i de langobardiske Love.

Derimod finder man Regler for Fælliget, naar der vare flere Kuld Børn efter en Fader, Li. 113, Ahi. 14. Ordentligvis tage disse lige Andel i Fælliget.

4. Søskendefællig (Matzen 4).

For Søstres Vedkommende er Spørgsmaalet allerede omhandlet ovenfor i § 8, forsaavidt angaar langobardisk Ret.

Ved Ahi. 10 udvidedes Reglen om Andel for Kvinder i Fælliget til ogsaa at omfatte Fastre, cfr. ovfr. § 9.

Fællig imellem Brødre kunde finde Sted; men de kunde ogsaa skilles ad. Dette var Reglen baade i langobardisk, Ro. 167, Li. 70, 74 og dansk Ret, EL. 1. 42—44.

I GotlL. 1. 20 pr. foreskrives et nødvendigt Fællig imellem Brødre, naar en eller flere af disse ere Børn. I saa Fald skulde Brødrene blive sammen, indtil den yngste var 15 Aar gammel. Li. 74 omtaler det samme Tilfælde, men under en anden Form. Naar en mindreaarig Dreng deler med Brødrene eller andre Slægtninge, skal Dommeren træde til, og Delingen skal da foregaa ligeligt.

Hovedreglen baade i langobardisk, Ro. 167, Li. 70, 74 og nordisk Ret, ØGL. ÆB. 10 pr., var, at det var de fædrene og mødrene Eiendele, som skiftedes imellem Brødrene. Erhvervede de særskilt noget, gik det ganske vist ind i Fælliget, men kunde ved en senere Udskiftning komme i Betragtning som en særskilt Post til Erhververens Fordel, Ro. 167, ØGL. ÆB. 10 pr. Ødslede en Broder noget bort, var det Skik og Brug hos Langobarderne, at dette kom ham til Skade ved Fordelingen, Exp. § 3 ad Ro. 167. EL. 1. 43 holder fast ved, at mere end sin egen Lod maatte en Broder ikke forøde. Skete et saa grovt Brud, at hans Hovedlod ikke strakte til, og vilde de andre Medlemmer ikke finde dem i, at der af Fælligets Midler ydedes mer, maatte de lade ham udskifte af Fælliget.

Fordelingen skete baade efter langobardisk og dansk Ret ved Lodkastning eller Lodtrækning, cfr. Lunds Ordbog: lot, lotfal. Det er ret interessant, at Li. 70, 74 taler om *sors*, *sortes* ved Fordelingen af Midlerne imellem Fælligets Med-

lemmer. Efter Z[1]fR. 13. 51[31] skulde man tro, at flere Retshistorikere have været i Tvivl om Forstaaelsen af *sors, sortes* i Li. 70, 74. Fremgangsmaaden i nordisk Ret giver tilstrækkelig Forklaring i saa Henseende.

---

§ 12.

Fælligorden. Arveorden. Parens proximus.

Vi have nu set det væsentlige af den Fællig-Ordning, som galdt baade efter langobardisk og efter dansk Ret. Vi have set, hvor nær disse to Ordninger staa hinanden, saa nær, at man maa have Ret til at sige, at de i alt væsentligt falde sammen.

Men her kunne vi ikke blive staaende. Fælligordenen slog nemlig ikke til. Den spændte kun over et mindre Antal af den nærmere Slægt, og det kunde sikkert hænde ikke saa sjeldent, at saadanne ikke eksisterede. Lovgivningen maatte da statuere Regler for, hvorledes der i saa Fald skulde forholdes med Efterladenskaberne efter Vedkommendes Død.

Her møder os da atter den interessante Situation, særligt i det langobardiske Retssystem, at vi finde to forskellige Ordninger i disse Forhold, gældende ved Siden af hinanden og byggede op efter ikke uvæsentligt forskellige Principer. Men efterhaanden som Udviklingen skrider fremad, glide disse to Ordninger lidt efter lidt over i hinanden, og det, som tidligere var en Fælligret, glider lidt efter lidt, mer eller mindre over til at blive en Arveret. Vi ere saa heldige at kunne finde Beviser nok for Rigtigheden heraf.

Som det første Bevis ville vi henvise til Søstres og Døttres Stilling efter Ro. og efter de senere Regler. Det er ovenfor bemærket i § 8, at Reglerne i Ro. 158—60 kun omfattede de Døttre og Søstre, som vare blevne i Fælliget. Vare de gaaede ud af Fælliget, til en anden Broder for Søstrenes Vedkommende, eller vare de blevne bortgiftede, havde det gamle Fællig ikke mer med dem at gøre. Deres Fælligret var tabt,

og de øvrige i Fælliget fik altsaa saa meget mere, cfr. ogsaa Z^f R. 21. 7. Men dette forandredes ved Li. 1—4. Om Døttrene foreskrives det nu, at det var ligegyldigt, enten de levede i Fælliget eller vare bortgiftede; de tog alle lige Lod efter Fader eller Moder. Med Søstrene gik det tildels ligesaa. For dem fastsattes det ved Li. 3, at naar en Langobard ikke efterlod Descendens, overtog Søstrene Efterladenskaberne, og det var da ligegyldigt, enten Søstrene levede i Broderens Fællig, eller de vare bortgiftede; de indtraadte da ligeligt i Broderens Efterladenskaber. Dette vil sige med andre Ord, at Fælligretten udvidedes i disse Tilfælde til en Arveret. Døttrene og Søstrene beholdt i de anførte Tilfælde deres Plads i Fælligordenen. Første Plads i Fælligordenen indtog Sønnerne efter Ro. 154, idet dog de naturlige Sønner efter Li. 1—4 skødes til Side. Men anden Plads fik Døttrene, tildels ogsaa Søstrene, og den Plads beholdt de altsaa efter Li. 1—4, selv efterat Fælligreglerne vare ændrede til Arveregler.

Med Sønnerne derimod blev Forholdet efter langobardisk Ret noget anderledes. Ro. 154 hjemler, som i § 6 og 7 ovenfor paavist, kun Fælligret for den Søn, som levede i Fælliget; derfor se vi ogsaa af lib. Pap. § 1 ad Ro. 153, at naar der var to Sønner efter en langobardisk *paterfamilias* og den ene endnu levede *in sacris patris* og den anden var udskilt af Fælliget, overtog den, som endnu var i Fælliget, ene Efterladenskaberne efter Faderen. Retsgrunden hertil er let at udrede. Ro. 154 handlede kun om Fælligforhold, og der findes ikke i nogen senere langobardisk Lov nogen Lovregel, der hjemler den udskilte Søn Arveret ved Siden af den Søn, som endnu levede i Fælliget. Følgen heraf er, at Reglen er forskellig i langobardisk Ret for Sønner og for Døttre. Døttrene tog Andel, enten de vare i Fælliget eller ei, og de havde derfor Andel i samme Klasse uden Hensyn til Fælligorden eller Arveorden. Men Sønnerne tog kun Andel i Klassen efter Ro. 154 som Fælligmedlemmer. Vare de udskiftede, kunde de nok faa Andel efter Arvereglerne; men det blev efter den almindelige Regel i Ro. 153, hvorom nærmere senere.

Vende vi os derefter til dansk Ret, vil man se dette Forhold ordnet noget anderledes. Der er man nemlig i LL. allerede kommen saa vidt, at der ikke gøres nogen Forskel paa Søn og Datter i Henseende til den Klasse, hvori Barnet skal være. Det staar altid i første Klasse, Søn som Datter, omend med forskellig Lod. Var et eller flere Børn udskiftede og nogle Børn blevne tilbage i Fælliget, kunde der kræves Jævnet imellem alle, cfr. ovf. § 6. Man har derfor ikke saa let ved i dansk Ret at faa Øie for de to Ordninger, Fælligordenen og Arveordenen, ved Siden af hinanden, idet den ene umærkeligt er bleven til den anden.

Men langobardisk Ret har bibeholdt et andet Tilfælde, som er endnu interessantere end det ovenfor anførte. Vi sigte til Ordningen efter Ro. 158—60. Reglerne i disse Artikler ere ændrede ved Li. 1—4, tildels ogsaa ved Ahi. 10; men derfor ere de lige interessante alligevel. Ved Ro. 158—60 fordeles Fælligets Eiendele, naar der ingen legitime Sønner findes deri, imellem Søstre og Døttre, naturlige Sønner og *parentes proximi aut heredis,* som Ro. 158 kalder disse sidste. I Ro. 159 kaldes disse sidste *parentes proximi, parentes legitimi;* i Ro. 160 *parentes legitimi, heredes legitimi.*

Det er vist tidligere i § 4 og flere andre af de foregaaende §§er, at Søstre, Døttre og naturlige Sønner kun kaldtes til Andel i Fælliget efter Ro. 158—60, forsaavidt de endnu ved Dødsfaldet vare i Fælliget. Men om *parentes legitimi* haves ingen Ret til at antage dette. Tvertimod kaldes de i Ro. 158 *heredis,* en Betegnelse, som hverken er brugt om de legitime Sønner, de naturlige Sønner, Søstre eller Døttre. Der er aabenbart en Modsætning her, og Modsætningen maa ligge i Ordet Arving. Ti naar en Slægtning, som efter Lovstederne Ro. 154, 158—60 ikke kan være af de nærmeste, dog kaldes den eller de nærmeste Arvinger, maa Ordet Arvinger her staa i Modsætning til de virkelig nærmeste, som altsaa ikke tage Andel i Efterladenskaberne i Kraft af Arv.

Det er allerede bemærket ovenfor i § 4, at Forklaringen ligger i de gamle langobardiske Fælligforhold. Legitime Sønner, naturlige Sønner, Søstre og Døttre tage som Fælligmedlemmer Andel i Fælliget, saavidt Lovreglerne tilstede det.

Men *parens proximus* tager efter Ro. 158—60 ikke Andel i Efterladenskaberne i Kraft af hans Fælligret, men i Kraft af Arv. Vi have set tidligere, at ved Li. 2 og tildels ogsaa ved Li. 3 blev Døttres og Søstres Andelsret omskabt til en Arveret, en Ret uafhængigt af, om vedkommende levede i Fælliget eller ei. Det samme Princip kommer glimtvis frem i Ro. igennem Reglen i 158—60 om, at den nærmeste Arving skulde tage Andel i Efterladenskaberne sammen med de i Fælliget levende Mænd og Kvinder.

Retten for *parens proximus* er altsaa bygget paa et helt andet Princip end det, som galdt for de øvrige Andelshavere i Fælligets Ting. Den er bygget paa den mere moderne Arveret. Man ser ogsaa Forskellen paa et andet Punkt; ti Afgørelsen af, hvem der skal anses som *parens proximus*, afhænger af Regler, som staa uafhængigt af Fælligreglerne og ere fastsatte efter helt andre Grundsætninger. Paa dette Punkt komme vi til Ro. 153. Vi skulle se den nærmere senere; her maa det dog bemærkes, at Retten som *parens proximus* beror paa Reglen i Ro. 153: *parens parenti per gradum et parentillam heres succedat.* Det vil let ses, at det er en helt anden Ordning end den efter Ro. 154 og 158—60.

At de langobardiske Love ogsaa vare velbekendte med denne Forskel imellem Fællig og Arv, kan ses af den Maade, hvorpaa disse *propinqui parentis* omtales. Li. 13 karakteriserer dem nemlig som *illi, qui per capput succedere potuerunt.* Ogsaa dette Udtryk skulle vi senere nærmere komme tilbage til. Her bør dog mindes om, at der ved dette Udtryk er sat et Mærke paa *parentis propinqui* eller *proximi,* som adskiller dem fra en anden Gruppe af Slægtninge, og selvfølgelig er det ogsaa her Fælligordenen og Arveordenen, som staa ligeoverfor hinanden.

En saadan *parens proximus* kaldes *gafan,* Ro. 247. Paa nys anførte Sted forklares Ordet ved *coheres parens proximior.* Gloss. Matrit. kalder *eafand* for *heres,* Gloss. Cav. *gaifar* for *coheredes parentes proximi, gafandus* for *heredes proximi parentes,* Gloss. Vatic. *gafant* for *parens, coheredes proximos.* Den første Del af Ordet *ga-fan* er utvivlsomt det gotiske *ga,* med, hvilket vi ogsaa finde i *gaida,* cfr. min Ed. Ro. § 9.

Bruchner, die Spr. 41, forklarer den sidste Del af Ordet ved det gammeltyske *vant,* »Ertrag«, »Bodenerzeugnisse«. I gl. nordisk Sprog have vi *fann,* Præt. Part. af *fá,* fange, modtage, Fritzner 1. 362, 375. Baade af Forklaringen *coheres* og af Etymologien faa vi saaledes ud, at denne eller disse nærmeste Arvinger vare med at faa noget af Efterladenskaberne.

Det samme ses ogsaa ad en anden Vei. Ro. 247, som er det eneste Kildested, i hvilket *gafan* nævnes, fastsætter, at Nam maa man ikke tage hos den ene for den andens Skyld undtagen netop hos *gafan,* smh. min Ed. Ro. § 17. Ro. 246 bestemmer ved Siden deraf, at naar man vil tage Nam hos nogen *pro quolibet debitum aut causam,* maatte der forud gaa en tre Gange gentagen Maning. Gl. ad lib. Pap. ad Ro. 246 forklarer *causam* paa sidstanførte Sted ved *pro gafante.* For Skyld altsaa eller for andre Aarsager kunde man efter Glossens Mening tage Nam, og disse andre Aarsager var, at en Mand var *gafan* og som saadan ogsaa maatte hæfte for dens Skyld, i Forhold til hvem han var *parens proximus.*

Her er nu imidlertid det at mærke, at der var andre, som ogsaa hæftede for Skylden. Sønnerne hæftede ogsaa for de af Faderen overtagne Forpligtelser, Ro. 362 smh. Lewis, die Succ. 182. Men med dem stillede Sagen sig anderledes. De vare i Fælliget, og med Fælliget overtog de Fælligets Forpligtelser. Her var ikke Tale som i Ro. 247 om *alium pro alio,* ikke Nam hos den ene for den anden; ti Gælden var Fælligets og Fælligmedlemmernes altsaa ogsaa. *Gafan* derimod behøvede ikke at være og var vel ordentligvis heller ikke Fælligets Mand. Han kunde blive Medarving, *coheres;* høiere kunde han ikke drive det til, saafremt nogen af de i Ro. 154, 158—60 nævnte andre Slægtninge eksisterede. Men sikkert var det ikke engang, at han blev det; ti var der Sønner, tog de det hele efter Ro. 154. Ro. 247 karakteriserer ham derfor kun som den, der kunde komme til at tiltræde Arv, *si casus euenerit.*

Exp. ad Ro. 247 oplyser forøvrigt, at Retten til at tage Nam hos *gafan* faldt bort ved Li. 108 (107), hvorefter der kun kunde tages Nam hos *fideiussor* eller Debitor selv. Saavidt

ses, faldt Reglen imidlertid allerede bort ved Li. 1—4; ti ved disse sidstnævnte Lovbestemmelser forandredes Ro. 158—60 saaledes, at der ingen Arv tilfaldt *gafan* mere i Konkurrence med naturlige Sønner, legitime Døttre og Søstre. Efter Li. 1—4 tog først Sønnerne, derefter Døttrene, eventuelt sammen med de i Fælliget levende Søstre, alle Efterladenskaberne. Der blev da ingen Andel til *gafan,* og han forsvinder derfor af de senere Love. En almindelig Arving efter Ro. 153 er næppe *gafan;* derfor allerede kan der ikke tages Nam hos ham. Hos en almindelig Arving savnes det karakteristiske ved *gafan,* at han tager Arv sammen med Fælligmedlemmer og derfor ogsaa kommer til med Arveretten at overtage Fælligets Forpligtelser.

---

§ 13.

Gruppedelingen efter Ro. 158—60 er ikke gammel. II.

Vi kunne nu vende tilbage til Ro. 158—60. Vi saa i § 9, at Gruppedelingen efter Ro. 158—60 forsaavidt ikke var gammel, som der efter disse Lovbestemmelser var tillagt Døttre og Søstre en vis Andel i Fælligets Ting, og der næppe kunde være Tvivl om, at Kvindens Ret til en Andel i Fælliget ikke havde nogen høi Alder i langobardisk Ret.

Foruden Døttre og Søstre nævnes i Ro. 158—60 som andelsberettigede i Fælligets Ting naturlig Søn og *parens proximus* eller, i Mangel af denne sidste, Fiskus. Naar Døttre og Søstre ikke vare andelsberettigede, maa da det næste Spørgsmaal blive, hvorledes man skulde tænke sig, at Ordningen ellers havde været tidligere.

I saa Henseende gælder det om at klare sig de to Gruppers indbyrdes Forhold og Stilling i det hele taget i langobardisk Ret.

Hvad da først den naturlige Søn angaar, kan man fastslaa som sikkert, at hans Stilling stadigt gik tilbage, saa langt vi kunne øine Udviklingen i langobardisk Ret. I § 9 foran

blev det paavist, at Kvindens Retsstilling stadigt gik fremad; for naturlig Søn var Bevægelsen lige den modsatte.

Ved Li. 1—4 blev Slegfredsøn sat til Side for Datter og Søster, Exp. § 1 ad Li. 4. Dette vil sige m. a. O., at Slegfredsøn gik helt ud af Fælligordenen efter Ro. 158—60.

Af dette flyder, at den Ret, Slegfredsøn efter Ro. 161 havde med Hensyn til Bestyrelsen af Fastrenes Andel i Fælliget, ogsaa faldt bort. Exp. § 2 ad Ro. 161 hævder i al Fald dette Standpunkt.

Ved Ro. 162 var der tillagt Slegfredsøn en vis Andel i Mandeboden. Denne Ret faldt bort ved Li. 13 cfr. Exp. § 1 ad Li. 13.

Retten til Andel i Fælliget sammen med ægte Søn efter Ro. 154 var ikke udtrykkeligt tagen bort ved nogen Lovbestemmelse. I og for sig kunde naturlig Søn nok blive ved at tage Andel i Fælliget sammen med legitim Søn, uagtet han, naar ingen legitim Søn fandtes i Fælliget, ingen Andel fik i dette sammen med Døttre eller Søstre. Men logisk eller konsekvent var det ikke, og man forstod derfor Li. 1 saaledes, at den ogsaa havde berøvet den naturlige Søn Retten til Andel i Fælliget efter Ro. 154 cfr. Gl. ad Ro. 154.

Alt dette tilsammen betyder, at den Stilling, den naturlige Søn havde i Fælliget og som endnu i Ro. var nogenlunde opretholdt, efterhaanden blev fuldstændigt forrykket. Alle hans Rettigheder efter Ro. 154 og 158—62 faldt bort; han stod ikke længer med en selvstændig Ret i det langobardiske Fællig. Selv den Ret, som han havde efter Ro. 171 til i Tilfælde af, at Faderen ordnede sig ved en *donatio per gairethinx,* at faa sikkret sin sædvanlige Trediedel, blev ikke længer anerkendt, Exp. § 2 ad Ro. 171 smh. Exp. § 2 ad Gri. 5.

Men i Ro. Edict stod naturlig Søn endnu med en stærkere Stilling end *parens proximus.*

Naturlig Søn havde Plads i Fælligordenen sammen med legitim Søn. Det havde *parens proximus* ikke.

En Langobard kunde godt foretage en *donatio per gairethinx* udenat tage Hensyn til *parens proximus;* men havde

han en naturlig Søn, opretholdtes dennes Ret for den sædvanlige Trediedels Vedkommende, Ro. 171.

Naturlig Søn tog sammen med legitim Søn Bestyrelsen af Fastrenes Formue, Ro. 161. Ogsaa her udelukkedes *parens proximus*.

Alligevel kan man spore Tilbagegangen i den naturlige Søns Stilling allerede i Ro. Inden Ediktets Tid er der ikke Tvivl om, at naturlig Søn i langobardisk Ret ligesom i dansk Ret tog halv Lod mod ægte Søn cfr. F. U. § 486 og Brunner, Z²fR. 21. 4. Men i Ro. blev naturlig Søns Andel reduceret til en femte, syvende, niende Del, alt efter de legitime Sønners Antal.

Alt dette vil sige m. a. O., at man kan være temmelig sikker paa, at før Ro. havde naturlig Søn idetmindste Andel i Fælliget for en tredie Del, og er der ved Ro. lagt noget til i Henseende til Døttres og Søstres Ret, er der al Sandsynlighed for, at dette er sket paa Bekostning af den Ret, som naturlig Søn dengang havde inde.

Parens proximus er derimod egentlig en fremmed Mand i Fælligets Kres. Vi saa i forrige §, at han ikke med Nødvendighed hørte til Fælliget. Han tog ikke Andel som Medlem af Fælliget, men som Arving. Hans Ret afgjordes efter helt andre Regler, efter Ro. 153, og vare der flere *parentes proximi*, galdt Gangarvens Regler imellem disse indbyrdes. Vil man nu spørge, om dette er en naturlig Ordning, maa dette Spørgsmaal absolut besvares benægtende. Der har utvivlsomt været en Tid forud for Ro., paa hvilken Fælligets Midler udelukkende tilfaldt Fælligets egne Medlemmer. Et langobardisk, og for den Sags Skyld ogsaa et dansk eller ethvert andet Fællig, har bestaaet af en Samling af Mænd, Kvinder, Trælle osv., som dannede en afsluttet Kreds for sig. Derfor se vi endnu baade i det langobardiske og det danske Fællig, at hvis et Barn døde, betragtedes det, som om intet var passeret. Den dødes Lod reistes ikke cfr. ovf. § 6. Var en Søn udskilt, tog han ikke Lod sammen med *filiusfamilias* cfr. ovf. § 6. Var en Datter bortgiftet, havde hun intet mer at fordre, Ro. 181. Selv om man derfor ogsaa, hvad vi senere komme til, vil gaa ud fra, at Arvereglerne vare ligesaa gamle som Fællig-

reglerne, kan der i al Fald ikke være Tvivl om, at den Ordning var ikke den oprindelige, at Mænd udenfor Fælliget tog Andel sammen med Fælligets egne Mænd. Det er disse sidste, som bidrog til Forøgelsen af Fælligets Midler, og det var det ene naturlige, at disse og disse alene nød godt af denne Forøgelse. *Parens proximus* maa derfor være kommen til senere, men hvornaar kan ikke afgøres.

Imidlertid gaar det næppe an at gaa ud fra, at denne *parens proximus*, *gafan*, som vi lærte at kende i forrige §, først blev indført ved Rotaris Edikt. Han hørte utvivlsomt med til en ældre Retstilstand hos Langobarderne og hvorom vi endnu have Spor tilbage dels i Ro. 158—60 og dels i Ro. 246—7, saaledes som vi saa tidligere. Ved Liutprands Lovgivning saa vi, at *gafan* forsvinder igen, og naar der allerede paa det oprindelige Edikts Tid havde dannet sig et særligt Navn for ham med særlige dertil knyttede Rettigheder og Forpligtelser, ligger det nær at gaa ud fra, at der i Arveordenen var en særlig Opgave for ham at fyldestgøre, som vel ogsaa tildels stod i Forbindelse med den gamle Fælligordning.

Vanskeligheden paa dette Punkt ligger navnlig i at bestemme det tidligere Forhold imellem *gafan* og de naturlige Sønner. Var der legitime Sønner, var Sagen sikkert klar. De legitime Sønner udelukkede efter Ro. og i al Tiden der efter enhver Udarving, ogsaa *gafan*. Men de naturlige Sønner udelukkedes ikke helt af de legitime, og før Ro.' Tid fik en naturlig Søn rimeligvis halvt saa meget som en legitim Søn. Døttre og Søstre havde rimeligvis oprindeligt kun Krav paa Alimentation, cfr. ovf. § 9. Om *gafan* er kommen frem samtidigt med, at disse Arter af kvindelige Slægtninge fik en vis Fælligret, er muligt, men dog ikke rimeligt. Det er sikkert langt mere sandsynligt, at Ændringen om en vis Fælligret for Døttre og Søstre først er kommen sent frem, og at *gafan* allerede tidligere har havt en vis Ret ligeoverfor Fælligets Ting.

Muligt er det ogsaa, at *gafan* tidligere kun havde Ret til at tage Andel, naar der heller ingen naturlige Sønner levede inde i Faderens Fællig. Det er allerede oplyst tidligere,

at de naturlige Sønner havde endnu efter Ro.' Ed., som dette foreligger, en stærkere Stilling end enhver Udarving, og det er ligeledes utvivlsomt, at den naturlige Søns Stilling efterhaanden gik stærkt tilbage, alt eftersom Kristendommen vandt Indpas.

Selvfølgelig bevæger man sig her kun paa Formodninger; men Sandsynligheden synes dog størst for, at oprindeligt udelukkedes *gafan* baade af legitime og naturlige Sønner, at han først er traadt til, naar der ingen mandlig Descendens var indenfor Fælliget, og at han saa ved Ro. eller muligt allerede tidligere har faaet en vis, omend lille Andelsret i Fælliget sammen med naturlige Sønner og sammen med Døttre og Søstre efterhaanden, som disse sidste anerkendtes som andelsberettigede.

Filius naturalis vilde derefter kunne have havt en Mulighed for alene at komme til at overtage Fælligets Midler. I første Linie tog de legitime Sønner den største Del deraf, de naturlige den mindre; men fandtes ikke nogen legitim Søn, tog den eller de naturlige Sønner det hele. Rimeligheden for, at en saadan Ordning engang forinden Ro. har været anerkendt i langobardisk Ret, er til Stede. Denne Ordning kan særdeles godt bringes i Overensstemmelse med den Ret, der er sikkret den naturlige Søn ved Ro. Denne Ret var ikke ringe, og naar den naturlige Søn ved Ro. og Gri. 5 er tillagt en Trediedel, har man ved at fastslaa denne Regel taget Udgangspunktet fra den naturlige Søns Ret i Konkurrence med legitim Søn. Hertil har man saa begrænset ham, og den Anpart, som derved indvandtes, er da given dels Døttre og Søstre, dels *parens proximus*.

Det er saa langt fra, at dette Resultat om naturlig Søns eventuelle Ret til hele Fælligets Masse er urimeligt, at det tvertimod fuldt ud lader sig forklare.

Ro. 153 siger: *Nulli sit licentia naturales filius aequales aut consemelis facre legetimis filiis, nisi si filii legetimi post conpletam legetimam aetatem patri consenserint.* Af Forbudet lader sig slutte, at der har været en Tid forud for Rotaris Edikt, hvor det var en Fader tilladt uden de legitime Sønners Samtykke at gøre den naturlige Søn ligeberettiget med

den legitime Søn i Fælliget. Selv som Ro.' Ed. foreligger, kunde Faderen hjælpe paa den naturlige Søn ved at gøre Moderen *uurdibora;* han blev da legitim og altsaa fuldt fælligberettiget.

Men naar ingen legitim Søn var levende, indeholdes ikke i Ro. 155 noget Forbud imod, at naturlig Søn, hvis Faderen vil, faar det hele.

Med dette Resultat passer indo-arisk Ret. Faderen kan efter indo-arisk Ret give en illegitim Søn en fuld Sønnedel; men efter Faders Død behøve Brødrene kun at give ham en Halvdel. Er han den eneste Søn og er der ingen Dattersøn tilstede, tager han det hele, Jolly 85.

Vende vi os derefter til dansk Ret, da foreligger denne lige fra LL.' Tid af og indtil denne Dag saaledes, at tinglyst Slegfredbarn tager halv Lod imod ægte Barn, JL. 20, DL. 5. 2. 70. Hvorledes Ordningen har været før LL.' Tid, kan ikke bestemt udredes. Men af Sun. 24 kan ses, at forinden LL.' Tid kunde Slegfredsøn ved Jernbyrd bevise, hvem der var hans Fader, cfr. min Ed. Ro. § 26. Han havde altsaa sin Stilling i Fælliget uafhængigt af Faderens Villie, og det, som var Slegfredsønnens *lex* cfr. Gri. 5 efter dansk Ret, var rimeligvis ligesom efter indo-arisk, langobardisk og gotlandsk Ret den halve Lod imod ægte Søn. Om Faderen kunde tillægge ham mere som efter Ro. 155 og indo-arisk Ret, kan ikke oplyses. Men af Reglerne, som de foreligge, er der en, der peger i samme Retning som Ro. 155 og indo-arisk Ret, og det er Reglen om, at naar der ingen ægte Børn ere, tager Slegfredbarn alt efter Fader, JL. 20.

Med denne sidste Ret følger ogsaa efter JL. 20 en anden Ret, og det er Arv efter Søskende. I Fælligforhold vil dette imidlertid sige noget andet; under disse Forhold overtog Slegfredsønnen med Fælliget efter Fader ogsaa Forpligtelsen til at sørge for Søstrenes og Døttrenes og de andre i Fælliget værende Kvinders Underhold, Ahi. 10. Men efterhaanden voksede baade efter langobardisk og dansk Ret Kvindens Raadighed. Det er da ret naturligt, at den Lovgivning, som endnu tillægger Slegfredsøn fuld Arv efter Fader, naar der ingen legitim Søn er, ogsaa tillægger Slegfredsøn Ret

til at tage Arv efter Søskende. Efter langobardisk Ret tog Udviklingen derimod en anden Retning. Den naturlige Søns Stilling blev trængt tilbage, senere endogsaa stærkt tilbage, og med Raadigheden over Midlerne efter Faderen fulgte ogsaa Raadigheden over Midlerne efter Søstrene, hvilket altsammen lidt efter lidt blev pillet fra den naturlige Søn, indtil han efter kirkelig Betragtning kom til at staa som værende uden Hjem i Faderens Kres.

Som allerede i Begyndelsen af § 9 bemærket, drager F. vide Slutninger udaf den saakaldte Gruppedeling i Ro. 158—60. Forhaabentlig vil det blive erkendt efter det baade i denne § og i § 9 anførte, at disse Slutninger ikke holde Stik. Ro. 158—60 frembyde et Bevis for Brydninger i langobardisk Ret imellem den gamle og den nyere Tid; men det er ogsaa det hele. Oprindelige i deres nuværende Skikkelse ere de utvivlsomt ikke.

Endnu mere uberettiget er det at sammenstille denne Gruppedeling med Reglen i Gu. om, at Datter og Sønnesøn eller Farbroders Søn og sammødre Broder arve sammen, F. U. § 481, 486, Long. 42. I Virkeligheden er denne Regel i Gu. ikke det ringeste andet end Reglen i dansk og langobardisk Ret om, at legitime og naturlige Sønner arve sammen. Gu. 103 siger ikke, at en Gruppe, bestaaende af Døttrene, tog den halve Arv, og en anden Gruppe, bestaaende af Sønnesønnerne, tog den anden Halvdel. Ligesaalidt siger Gu. 103 om Farbroders Søn og sammødre Broder, at hver af disse Klasser tog halv Arv uden Hensyn til, hvor mange der vare i hver Klasse. Fornuftigvis kunde Gu. heller ikke sige dette; ti det, som er det vigtigste, er, at Odelsgodset skal falde til den eller de mandlige Agnater, Sønnesønnen og Farbroders Søn, imedens Kvinden, Datteren, og Kognaten, sammødre Broderen, fik Løsøret. Der er ingen Rimelighed for, at netop Odelsgodset og Løsøret repræsenterede hver Halvdelen af Arvens Værdi. Vare der flere Døttre og kun en Sønnesøn, har man

heller ikke i Gu. nogen Veiledning for, hvorledes Fordelingen skulde ske. Det er rent vilkaarligt her at paastaa, at saa tog hver Gruppe alligevel Halvdelen. Arv efter Hoveder var dog ellers ret almindelig i de gamle Retssystemer.

Overhovedet er det rimeligt, at det er Odelsretten, som har været Lovgrunden til denne Kombination af forskellige Arter af Arvinger i Gu., og til den findes intet tilsvarende hverken i langobardisk eller dansk Ret. Slutninger fra Regler, der ere byggede paa denne norske Odelsret, ere mislige smh. Keyser E. Skr. 2. 333 og nedenfor § 19.

Tredie Afsnit. Arveregler.

§ 1.

Ro. 153. Ren agnatisk Arvefølge.

De langobardiske Arveregler ere kortelig udtrykte i Ro. 153 ved de Ord: *Omnis parentilla usque in septimum geniculum nomeretur, ut parens parenti in gradum et parentillam heres succedat.* Det er denne Regel, som i det væsentlige danner Grundlaget for Ordningen af de egentlige Arveforhold, naar altsaa Fælligreglerne ikke kunde komme til Anvendelse.

Her møder os nu straks Spørgsmaalet om agnatisk eller kognatisk Arvefølge. Exp. § 1 ad Ro. 153 beretter om en Disput imellem to Retslærde, Bonifilius og Bagelardus. Cod. Pal. 772 beretter herom ibl. a.: *Dicebat enim Bonifilius, hanc legem tantum loqui de masculo. Bagelardus vero, tam de masculo quam de femina.* Ved *hanc legem* sigtes til Ro. 153. Lib. Pap. indeholder interessante Momenter denne Strid vedrørende. Ibl. a. oplyses det, at *antiqui causidici* holdt paa, at naar der i Ro. 153 stod *antecesforum suorum,* mentes dermed blot *agnatorum succesfio id est descendentium et ex masculino sexu.* Disse gamle Retslærde plejede i Almindelighed at have det rette Syn paa de langobardiske Retsforhold, og den af dem og Bonifilius yttrede Mening er sikkert ogsaa den rette.

Navnlig synes lib. Pap. ret afgørende at lægge Vægt paa det sidste Moment, som bringes frem under Disputen fra Bonifilius' Side. Denne spørger sin Modstander om, hvorledes der skal forholdes, naar en Langobard dør og efterlader Faster

eller Kusine *(amita uel consobrina)* og Mænd af Slægtskabsgrad længer ude. Bagelardus svarer hertil, at saa tog Fasteren eller Kusinen hele Arven. Bonifilius deler ikke denne Opfattelse og spørger derfor atter, hvad Grund der mon skulde være til, at Faster eller Kusine skulde udelukke Mænd, der i Grad vare længere ude beslægtede. Døttre og Søstre kaldtes til Arv sammen med disse Mænd, og eventuelt kunde endogsaa Fiskus komme til at træde i Stedet for disse Mænd.

Med dette Argument ender Disputen, udenat lib. Pap. lader Bagelardus svare noget dertil. Det er aldeles aabenbart, hvad Bonifilius har sigtet til med sine sidste Bemærkninger. Det er til Ro. 158—60. Vi have set tidligere, at Ro. i disse Kap. lader *parentes proximi* tage Andel i Efterladenskaberne sammen med Søstre og Døttre, og eventuelt traadte Fiskus i Stedet for *parentes proximi.* Det er ogsaa rigtigt, at overalt, hvor *parentes proximi, propinqui, legitimi* eller lignende Udtryk forekomme i de langobardiske Love, taler alt for, at det er Mænd af Mænd, der sigtes til. Ro. 164 nævner saaledes *barbas,* Farbroder, *consobrinus* Farbrodersøn, Li. 17 Brødre, Li. 145 *barbas,* Wido 7 *patruus* o. s. fl. Nogen Vægt kan man derfor tillægge dette B.' Argument; ti er det først givet, at der ved *parentes proximi* i Ro. 158—60 og andre Steder, hvor dette eller lignende Udtryk forekomme, kun er sigtet til Mænd af Mænd, er det ganske vist irrationelt at se de allernærmest beslægtede Kvinder, Døttre og Søstre, tage Andel sammen med selv yderst ude i Grad beslægtede Mænd og at Loven saa dog skulde tillade Faster eller Kusine at tage Arv.

For den samme Betragtning tale Reglerne i Li. 1—4. Først herved ere de allernærmest beslægtede Kvinder, Døttre og Søstre, kaldede til Arv, uanset om de levede i Faders eller Broders Fællig eller ei. For Søstres Vedkommende er dette endog kun tilnærmelsesvis tilstedet cfr. nærmere ovf. i § 8. Li. 1—4 kan ikke forstaas paa anden Maade end, at det er nye Regler, som indføres, og der antydes ikke deri nogetsomhelst om, at Døttre eller Søstre, som levede udenfor Fælliget, tidligere havde nogensomhelst Arveret. Det samme Resultat faa vi ud af Reglen i Ahi. 10. Den er omtalt ovf.

i § 9. Motiveringen gaar bestemt ud fra Fastrenes ringe Stilling og antyder ikke, at Stillingen tidligere ad nogen Vei kunde blive anderledes. Tvertimod siger Ahi. deri udtrykkeligt, at tidligere kunde Fastrene *nullomodo capere nepotum possessionem*. Men kunde ikke engang Faders Søster under nogensomhelst Omstændighed tage Arv efter Brodersønnen efter de før Ahi. 10 gældende Regler, kan man med temmelig stor Sikkerhed gaa ud fra, at de Kvinder, hvem der ikke udtrykkeligt var tillagt Arveret i de langobardiske Love, heller ikke kunde tage det. Faster var efter Datter og Søster sikkert den Kvinde, som efter langobardisk Opfattelse stod Fædreneslægten nærmest; det er derfor Grunden til, at hun faar et omend ringe Privilegium ved Ahi. 10.

Som Reglen var for Kvinder, saaledes galdt den formentlig ogsaa for mandlige Kognater. Vi saa ovenfor, at de gamle *causidici* holdt for, at naar der i Ro. 153 stod nævnet *antecessores* var dermed ment *agnatorum successio id est descendentium et ex masculino sexu*.

Efterat den i Begyndelsen af nærværende § anførte Sætning: *Omnis parentilla* osv. er anført, fortsætter Ro. 153 saaledes: *sic tamen ut ille qui succedere uult, nominatim unicuique nomina parentum antecessorum suorum dicat*. Det var disse Forfædre, som de gamle *causidici* holdt paa, kun kunde være Mænd af Mænd eller altsaa rene Agnater. Er denne de gamle Retslærdes Mening rigtig, ligger deri et meget væsentligt Indicium for, at Arvefølgen var rent agnatisk. Ti til en Begrundelse af en blandet agnatisk-kognatisk Arvefølge skulde man da ikke tro, at en Optælling af Agnaterne alene var tilstrækkelig. Saa maatte de gamle Retslærde have sagt noget andet; saa maatte de have sagt, at Arveprætendenten maatte opregne de Slægtled af Mænd eller Kvinder, igennem hvilke han udledede sin Arveret. Det vilde være saare lidet bevisende, om den formentlig arveberettigede nævnede sin Fader, Farfader, Farfaders Fader, hvis det t. Eks. var igennem sin Farmoder eller Farfaders Moder, at han søgte at udlede sin Arveret. Men det var kun Agnaterne, han skulde nævne, og følgelig var det kun igennem disse, at han kunde udlede nogen Arveret.

Med dette Resultat passe ogsaa de historiske Efterretninger, som foreligge. Paul. Diac. 4. 37 kender af Forfædre sin Tipoldefader, Oldefader, Bedstefader og Fader, hvorimod han kun af Kvinder nævner sin Moder. Rotari omtaler i Fort. til sit Edikt sine Forfædre, og det endda op i 11. Led[1]). Derimod nævner han ikke en eneste Kvinde.

Det ses nok, at Miller i Z[1]fR. 13. 39 har anført Dattersønner som arveberettigede efter langobardisk Ret. Men intet af de Lovsteder, som M. der nævner, hjemler noget saadant. Har M. sigtet til Gri. 5, maa denne Lovregel være bleven misforstaaet. Rimeligvis er det 3. Mbr. i Gri. 5, hvortil M. sigter; men denne Passus taler ikke om legitim Søn af en legitim Datter eller af en naturlig Søn; men om legitim Datter eller naturlig Søn af en legitim Søn, Exp. § 2 ad Gri. 5. Endnu Wido 7 taler kun om Sønner eller Døttre af en afdød Søn, hvilke kaldes til Arv sammen med Farbroderen. Først Successio og Tractatus § 4 (L. 4. 594 og 605) gaa ud fra en anden Opfattelse.

Endnu lib. Pap. § 14 og 23 ad Ro. 153 holder fast ved, at Kognater ikke kunne arve. Men Successio og Tractatus have den mere moderne Betragtning om, at Kognater ogsaa kunne kaldes til Arv, og lidt efter lidt brydes det rent agnatiske Princip ogsaa i langobardisk Ret cfr. ogsaa Exp. § 12 ad Ro. 153. Os vedkommer denne Udvikling mindre; her gælder det om at klare de gamle oprindelige Regler ud fra hverandre.

Den første Spire til Brud med de rent agnatiske Regler er lagt ved Ro. 158—60. Derved fik Søstre og Døttre en Fælligret til en vis Andel. Ved Gri. 5, Li. 1—4 og Ahi. 10 gik man smaa Skridt videre; men i det væsentlige blev man ogsaa staaende herved. Efter den frankiske Erobring stagnerede Udviklingen, Br. i Z[2]fR. 21. 10.

Det er ret mærkeligt, hvor længe Følelsen for det rigtige

[1]) Den første Ahne, som Rotari nævner, kaldes ibl. a. i Hskr. *Uuifthor*. Det er meget sandsynligt, at Rotari søger at nedlede sin Herkomst fra den nordiske Krigsgud Thor paa samme Maade, som Ynglingeslægten i Sverrig sagdes at nedstamme fra Odin, Yngl. S. 6 smh. Paul Gr. 3 § 65 f.

i at hævde ren agnatisk Arvefølge i langobardisk Ret holdt sig hos de italienske Retslærde. Ariprand og Albertus, II. 14 S. 98 og 103 hos Anschütz, hævde endnu dette Standpunkt. Endnu Andreas de Barulo holder fast ved, at ingen Kognat af Sidelinien eller Ascendensen kan stedes til Arv cfr. Z[1]fR. 13. 61.

Hos Indo-Arierne finder man den samme Udvikling som hos Langobarderne og i dansk Ret. Kognaternes Andel i Arvefølgen danner aabenbart der et ligesaa sekundært Princip som Kvindens Berettigelse i saa Henseende, Jolly 86.

---

§ 15.

Arveret i Descendensen efter langobardisk Ret.

Første Klasse i Fælligordenen dannede Sønnerne. Dette blev bibeholdt i Arveordenen. Hjemmelen herfor haves ikke i Ro. 154, som kun ommelder Fælligforhold. Derimod haves den i Li. 1, som sætter Døttre bagefter Søn ogsaa i Arveforhold.

Næstefter Søn kom Datter. Men Reglen i Ro. 158—60 er ikke Hjemmel herfor. Reglen herfor findes først i Li. 1—4, der intet Hensyn tager til, om Datteren levede i Faders Fællig eller var bortgiftet. Hun tager Arv alligevel. Søster staar ikke i denne Arveklasse. Det var kun den Søster, som levede i Faderens Fællig, der tog Andel sammen med Datter, Li. 4, og det var altsaa som Fælligmedlem, Søster tog Andel i denne Klasse, ikke som Arving. Arveret tog Søster først efter Descendensen, Li. 3, og efter Fader, se næste §.

Sønnesøn tog Andel i Fælliget lige med Søn, hvis hans Fader var død og han levede i Bedstefaderens Fællig, Gri. 5. Men levede Sønnesøn ikke i Bedstefaders Fællig, haves der ikke i Gri. 5 nogen Hjemmel for hans Arveret. Der er saaledes navnlig ikke Tvivl om, at hvis Sønnesøn levede udenfor Bedstefaders Fællig, og der var en Søn endnu i Fælliget, tog

Sønnesøn ikke Arv lige med den i Fælliget levende Søn, Lib. Pap. § 1 ad Ro. 153 og ovf. § 6.

Den egentlige Hjemmel for Arv for Børnebørn findes derfor først i Li. 3, hvori staar, at det er en nødvendig Betingelse for Arveret for Søster, at der ikke alene ikke eksisterer nogen Søn eller Datter efter en Langobard, men ogsaa at disse ere døde uden Sønner eller Døttre. Men dog tabte man ikke helt Gri. 5 af Syne alligevel. Søn af Søn kom til at arve sammen med Søn, lib. Pap. § 2 ad Ro. 153, Succ. og Tract. § 2—3 (LL. 4. 594, 605). Datter af Søn kom til at arve sammen med Søn, hvis ingen Søn af Søn levede, ibd. Efter dem kom saa Søn og Datter af Datter, og man overførte i det hele Reglen i Li. 3 til at omfatte hele Descendensen, saaat denne udelukkede baade Ascendensen og Sidelinierne, lib. Pap. § 3—8, 12 ad Ro. 153, Succ., Tract. § 4.

Reglen fra Gri. 5 overføres ogsaa paa en anden Maade paa Arveforholdene. Ved Gri. 5 var det slaaet fast, at Sønnesønnen eller Sønnesønnerne, naar de levede i Bedstefaderens Fællig, arvede deres Faders Anpart; Fælligets Midler fordeltes altsaa *in stirpes*. Lib. Pap. § 3 ad Ro. 153 antager derfor, at naar der var efter en Langobard en Søn eller Sønner og Sønnesønner eller Sønnedøttre eller videre nedad nogen af en Søns Afkom, arvedes der *in stirpes*.

Derimod statueredes Reglen anderledes, naar der efterlodes en Datter og Sønnesønner eller Sønnedøttre eller overhovedet nogen Descendent af en Søn. Der arvedes da *in capita (aequaliter)*, lib. Pap. § 5 ad Ro. 153, Succ. Efterlodes en Datter og Descendenter af en anden Datter, mener lib. Pap. § 6 ad Ro. 153, at Datteren alene arvede. Men andre mente, at de alle arvede, og saa arvede de ogsaa *in capita*.

Det er ikke uden Interesse at se denne Forskel imellem Arv *in stirpes* og Arv *in capita* i de fjernere Grader af Descendensen; ti atter der nærme vi os dansk Ret, som hævder Arv *in capita* i fjernere Grader end Børnebørn, Matzen PrR. 1. 111. Rimeligvis har det i dansk som langobardisk Ret været de gamle Fælligforhold, der her have gjort deres Indflydelse gældende. Reglen i VL. 1. 6 genfindes, som

bemærket ovenfor i § 11 Nr. 2, baade i gotlandsk Ret og i Gri. 5, og det formenes vedblivende, at det har været en gammel Regel i alle disse Retssystemer, at Sønnesøn tog Andel lige med Søn, naar Sønnesønnens Fader var død og Sønnesønnen selv levede i Bedstefaders Fællig.

Forøvrigt er det meget muligt, at en Del af de ovenfor fremstillede fra lib. Pap. hentede Arveregler ogsaa bleve anvendte i Fælligforhold. Man ser paa flere Steder i lib. Pap. ad Ro. 153, at den ogsaa har Fælligforhold for Øie At Reglerne imidlertid efterhaanden ogsaa bleve anvendte i rene Arveforhold, forsaavidt dette lod sig gøre, derom er der næppe nogen Tvivl.

I det hele og store er Reglen om, at Descendensen foretrækkes for Ascendensen og Sidelinierne, den samme i langobardisk og dansk Ret, lib. Pap. § 12 ad Ro. 153, Succ. og Tract. § 5, Matzen PrR. 1. 111.

---

§ 16.

Arveret i Ascendensen efter langobardisk Ret.

Det har sin gode Grund, at Ro. ikke omtaler Arveret for Fader. Ro.' Regler sigte hovedsagentlig paa Fælligforhold, og i dem havde Fader en langt mere vidtgaaende Ret end en almindelig Arveret. Døde et af hans Børn i Fælliget, reistes den dødes Lod ikke; *paene nulla ut seruis est successio,* cfr. ovf. § 5 og 6, lib. Pap. § 15 ad Ro. 153.

Men var Sønnen udskilt af Fælliget, stillede Sagen sig sig anderledes. Saa havde han sin selvstændige Husstand og kunde raade selv for sine Ting, Cartul. 22. Her kan der blive Tale om Arv for Fader, men kun hvis ingen Descendens var efter Sønnen, lib. Pap. § 12 ad Ro. 153.

Iøvrigt synes det, som om de Retslærde vare uenige om Faders Plads i Arveordenen. Den almindelige Mening var dog den, at Fader gik umiddelbart efter Descendensen i Arve-

gangsordenen, Exp. § 6 ad Li. 3, Succ. og Tract. § 5 jfr. herimod lib. Pap. § 12 ad Ro. 153.

Det eneste af disse Kildesteder, som anfører nogen Hjemmel herfor, er Tract. § 5. Den henviser til Ro. 153. Fader er nærmest i Grad altsaa. Det er vel ogsaa det bedste Argument, som kan anføres. Derimod er det næppe berettiget som Støtte for denne Faders Arveret at henvise til Ro. 170 cfr. Z^{1}fRr. 13. 60, Z^{2}fR. 21. 10. Ro. 170 siger nemlig noget helt andet. Den forbyder *filiusfamilias* i levende Live at foretage Dispositioner over nogen af Fælligets Ting eller overhovedet at foretage Formuedispositioner uden Faders Samtykke, cfr. min Ed. Ro. § 30, denne Bogs § 5, 6 og 22. *Res suas* i Ro. 170 var *res communes,* Li. 74 og Exp. § 2 ad Li. 73 (74).

Med Moder er det ligesom med Fader; hun er heller ikke omtalt i Ro. som arveberettiget. Men det er rigtignok af helt andre Grunde end dem, der ovenfor ere anførte for Fader. Hun var overhovedet ikke arveberettiget som Moder i de langobardiske Love. Det er derfor intet Tilfælde, at hun ikke er nævnt, men fuldt stemmende med gammel langobardisk Tankegang.

Som allerede ovenfor i § 8, 9, 14 bemærket, er den oprindelige Betragtning i langobardisk Ret den, at Kvinden ingen Andel havde i Fælliget og heller ikke havde nogen Arveret. Hun havde kun Krav paa Alimentation. Søstre og Døttre faa Andel i Fælliget ved Ro. 158—60, en Søns Datter ligesaa ved Gri. 5 og Farsøster ved Ahi. 10. Egentlig Arveret faar kun Datter og Søster ifølge Li. 1—4. Men afset fra disse Regler har ingen Kvinde efter langobardisk Ret hverken Fælligret eller Arveret. Der maatte derfor paavises en bestemt Lovregel, som hjemlede Moder en saadan Ret. Men den mangler fuldstændigt.

Man staar ogsaa helt vildfarende med Hensyn til den Plads, Moder skulde indtage i Arvegangsordenen. Om det er med Descendensen, de mandlige Ascendenser eller Sidelinierne, vides ikke.

Endnu paa lib. Pap.' Tid fastholdes den samme Betragtning, cfr. § 14 ad Ro. 153: *Si vero solam matrem vel solos*

cognatos, nichil habeant, sed curia succedat, § 23 ibd. Tract. § 15 (L. 4. 606) bemærker udtrykkeligt, at ingen andre Kvinder arvede efter langobardisk Lov end Døttre og Søstre.

Cfr. Ficker i U. § 362, Long. 16, Miller i Z[1]fR. 13. 61; derimod Brunner i Z[2]fR. 21. 10.

Dansk Ret har den samme Regel, at efter Descendensen er Fader nærmest arveberettiget, Matzen PrR. 1. 113. Moder er ganske naturligt kommen med i de senere LL. Men i den ældste, i SkL. 34, staar Fader alene. Det er næppe en Tilfældighed. SkL. staar her som et Minde om en ældre Retstilstand, hvor Kvindens og specielt Moders Ret ikke var udviklet saaledes, som den senere blev det.

Om Ascendensen i de fjernere Grader galdt i langobardisk Ret rimeligvis den almindelige Regel i Ro. 153 om Gradnærheden. Afset fra den forunderligt uklare Bestemmelse i lib. Pap. § 15 findes ingen anden Regel i de langobardiske Love herom end netop den almindelige i Ro. 153. Reglerne herom ville vi da behandle samlede i de næste §§er.

---

§ 17.

7. Mands Grænsen efter dansk Ret.

Vi gaa nu over til en almindelig Undersøgelse af Hovedreglen i Ro. 153, saaledes som denne foran i § 14 er bleven anført, i Forbindelse med en Omtale af dansk Rets Regler i saa Henseende.

Man kan sige, at Reglen i Ro.' Ed. 153 var meget simpel; det kom an paa Gradnærheden. Den nærmere i Grad udelukkede den fjernere. *Per gradum et parentillam* siger Ro. 153. Efter dansk Ret konkurrerede de alle indbyrdes efter Gradnærheden, Matzen PrR. 1. 114; det var saaledes den samme Regel.

Men vil man gaa ind paa en nærmere Forstaaelse af Lovbestemmelserne, er Sagen ikke saa ganske simpel endda. For de danske Loves Vedkommende begynde vi med EL.

I. 17. Efter Descendensen, Forældre og Søskende er næst at arve Farfader, Farmoder, Farbroder, Farsøster, Morfader, Mormoder, Morbroder, Morsøster, Brodersøn, Broderdatter, Søstersøn og Søsterdatter. Vi lade Spørgsmaalet om Arveret for Kvinder og Kognater ligge og holde os blot til Reglen i sin Almindelighed. Om de fornævnte Slægtninge melder Art. videre, at de ere alle lige nære. Senere fortsætter den: *Æn ær ængæn thæn til ær nu ær næfnd af them, ær arf sculæ takæ, thæn ær en man ær i mællæn, tha gar thet a them ær tva æræ i mællæn sum süskinæ børn, æræ æy the til ær tva æræ i mællæn, tha gar thet a them ær thre man æræ i mællæn, æræ æy the til ær thre man æræ i mællæn, tha gar thet a them ær fyuræ æræ mællum, alt, oc tho til gang arf, e sva længæ sum frændsum ær thil, thægær æy ær frændsum til, tha ær kunung næst ærfuæ.*

Her er først det at mærke, at Farfader, Farbroder og Brodersøn — forat tage en Repræsentant ud af hver af de tre Slags ligeberettigede Arvinger — ikke efter vor Tids Opfattelse staa Arveladeren lige nær. Men det siges dog om dem alle tre, at de ere alle lige nære, tage lige Arv sammen, og at der imellem Arveladeren og dem kun er en Mand imellem. Vor Tid vilde sige, at imellem Farfader og Arvelader kun er en Mand; men imellem Farbroder og A. er der to — Fader og Farfader — og imellem Brodersøn og A. ligeledes to — Fader og Broder. Dette hænger sammen med en, som det synes, meget gammel Opfattelse om, at Forbindelsen imellem Søskende er umiddelbar, og at det ikke er nødvendigt forat faa den i Stand at gaa igennem Faderen. Man springer altsaa ved Farbroder Farfader over og gaar lige igennem Fader til Farbroder, og paa lignende Maade springer man ved Brodersøn Fader over og gaar lige igennem Broder til Brodersøn, F. U. § 318.

EL. anfører altsaa de ovenfor nævnte Personer som dem, der ere skilte fra Arveladeren ved en Mand. De gaa foran dem, der ere skilte fra A. ved to Mand, og paa lignende Maade fortsætter Artiklen videre, indtil den kommer til dem, der ere skilte fra A. ved fire Mand. Her stanser den med Opregningen. Sidst er nævnt den, der er skilt fra A. ved

fire Mand. Man stanser altsaa foran femte Mand. Dette er ogsaa meget rigtigt Udtrykket i VL. 20. I VL. tales ikke om, hvor mange Led der ligge imellem; der nævnes nogle af de samme, som EL. ogsaa har, som dem, der ere skilte fra A. ved en Mand, og efterat have nævnt dem bemærker VL. 20, at saaledes fortsættes der indtil femte Mand. Efter den sidst anførte Bestemmelse er femte Mand altsaa Grænsen for de arveberettigede, dette forstaaet eksklusive, saaat de, der ere skilte fra A. ved fire Mand, danne sidste Led af de arveberettigede, cfr. F. U. § 317.

At dette ogsaa er EL.' Mening, er det ikke vanskeligt at paavise. EL. 1. 17 vilde for det første ikke have omtalt alle fire Arveklasser, hvis der virkelig havde været flere. Rimeligvis vilde Art. have stoppet af før; ti der er noget urimeligt ensformigt i Art., som den foreligger. Men da der ikke er mer end fire Arveklasser, bryder Art. sig ikke om Ensformigheden og opregner dem alle, saaledes som de efter hverandre stedes til Arv.

Vil man se nærmere til, er denne Opfattelse af EL. 1. 17 fuldt forsvarlig ogsaa efter Art.' Slutning. Det bedste Hskr. af Loven, det, som Thorsen har benyttet til sin Udgave, Rosv. Hskr. F., har *e sva længæ sum frændsum ær thil,* imedens de fleste af de senere Hskr. her har *oc*. Vi holde os til *e* og hævde, at det er det rigtige. *E* er lig det islandske og gammel nordiske *æ*, cfr. Lunds Ordbog, og *æ* tjener til at forstærke Udtrykket saaledes, at derved tilkendegives, at alle Ting eller Tilfælde tages i Betragtning, Fritzner 2. Udg. 3. 1068. Dette giver unægteligt en meget fyldestgørende Forklaring. Ved *oc* gaar man videre i Frændskabet udover den, som er skilt fra A. ved fire Mand. Ved *e* betegnes, at nu ere alle Tilfælde tagne i Betragtning og derfor standser man. Det er muligt mer end et Tilfælde, at VL. 20 netop paa det til EL. 1. 17 svarende Sted ogsaa har *e: e then thær næst ær at bürth til fæmtæ mannæ.*[1])

Artiklen vil altsaa ikke betegne, at Frændskabet strækker

---

[1]) Udtrykket *alt,* der staar i EL. 1. 17, efterat de 4 Arvekrese ere opregnede, tyder forøvrigt paa det samme cfr. Fritzner 1. 40: *allr* Nr. 3.

sig længere, men tvertimod, at det hører op. Art. afslutter Frændskabet med dem, der ere skilte fra Arveladeren ved fire Mand; er en saadan ikke til, er der heller intet Frændskab til, og saa tager Kongen Arven.

Den ovenanførte er ikke den almindelige Opfattelse, Matzen PrR. 1. 98, Stem. 310, Rosv. 207. Det ses dog imidlertid ikke rettere end, at den her hævdede er den rigtige, og navnlig bliver den modsatte Opfattelse vanskelig at hævde, naar man først bliver opmærksom paa, at VL.' femte Mand er og maa blive den samme som den, der ifølge EL. er skilt fra Arveladeren ved fem Mand.

EL. 1. 17 er Hovedlovstedet i dette Spørgsmaal. Paa foranførte Maade forstaaet er den et stærkt Bevis for, at Frændskabet ifølge gammel dansk Opfattelse strakte sig til femte Mand efter den Beregningsmaade, som de sællandske Love anvende. Vil man se nærmere til, vil man finde flere Beviser i dansk Ret for det samme.

JL. 1 foreskriver, at Kønsnævn er 12 Mand inden 3. Byrd. Den lat. Oversættelse af JL. 1 har *infra terciam lineam*. Det er altsaa en snævrere Grænse end den almindelige Slægtskabsgrænse. Men denne Regel trængte næppe igennem i Praksis. Thord. D. 91 siger ialfald: *Item quicunque alicui infra quintam lineam attinet, ipse potest cum eo leges dare*. Det er en aabenbar Ændring af Reglen om 3. Byrd i JL. 1. *Linea* i Th. D. 91 maa forstaas som Arvekres, og regnes 5. *linea* som udelukket *(infra)*, faa vi VL.' og EL.' Regel frem om Arvegrænsen til 5. Mand.

Tilsyneladende i Modstrid med ovenstaaende staar Arveb. 58 og JL. 22. Arveb. har *til siwnde man;* JL. *innæn sivnde mannæ*. Men netop det, at Arveb. ellers saagodtsom overalt indeholder en ordret Gengivelse af Reglen i VL., tyder paa, at det heller ikke her har været Hensigten at ændre Reglen i VL. 20 om, at Arven gaar til 5. Mand. Man vil blot anvende den aabenbart nyere Beregning med 7. Mand, som JL. ogsaa har. Oversættelsen af JL. 22 anvender Udtrykket *infra septimum generacionem*. JL. 22 selv bruger Udtrykket *innæn*, og det synes nærmest, at 7. Mand ikke kan komme med ligesaalidt som 5. Mand efter VL. 20. Oversættelsen

af JL. 22 har som berørt *infra,* og det maa forstaas som eksklusive paa samme Maade som i Th. D. 91 (se ovenfor).

7. Mands Grænsen i JL. 22 lader sig altsaa reducere til 6 Mand, og naar derefter man regner Arveladeren for den ene, faar man den samme Regel, som VL. 20 og EL. 1. 17 holder paa, at der ikke maa være mer end 4 Mand imellem Arveladeren og Arvingen. Paa denne Maade kommer JL. 22 ogsaa til at passe med Thord D. 40, som ved Arvebed regner med Slægtskabet *usque ad quartam lineam.* Der staar ikke i Th. D. 40, som vi saa ovenfor, at der staar i Th. D. 91: *infra quintam lineam;* men der staar *usque ad,* og det lader sig da nok forsvare at forstaa dette Udtryk som betegnende inklusive det fjerde Slægtled. Den danske Tekst, Th. D. 22, svarende til latinsk Tekst, Th. D. 40, siger *intill fierdæ liidh.*

Paa foranførte Maade have vi altsaa i den ældste danske Ret en Fælligkres og en Arvekres. Fælligkresen bestod af Descendensen, Forældre og Søskende. I Descendensen galdt Fremarv; der var ingen Begrænsning i Ledenes Antal, saalænge Afkom var til, Matzen PrR. 1. 98.

Udenom denne Fælligkres stod saa den egentlige Arvekres. Denne dannedes af fire koncentriske Krese, den ene udenom den anden. Til disse Krese hørte baade Ascendensen udenfor Forældre og Sidelinierne, idet dog JL. 4 udtager Bedsteforældre af Kresen og stiller dem foran første Arvekres. F.' Bemærkninger i U. § 318 maa derfor rettes i Overensstemmelse med dette sidste.

De fire Arvekrese dannedes udelukkende efter Gradnærheden, idet der kun spurgtes om, hvor mange Mænd eller hvor mange Led (Th. D. 22) der vare imellem Arveladeren og den vedkommende. I første Arvekres stod saaledes, som EL. 1. 17 viser, ibl. a. Farfader, Farbroder og Brodersøn, Slægtninge altsaa, der hørte baade til første og anden Linie fra Arveladeren, i moderne Forstand af Linie. I anden Arvekres stod ibl. a. Farfaders Fader, Farfaders Broder, Farbroders Søn og Brodersøns Søn. Til denne sidste Kres kunde altsaa komme til at høre Slægtninge baade i første, anden og tredie Linie fra Arveladeren. Saaledes videre med de to næste Krese.

§ 18.

7. Mands Grænsen efter langobardisk Ret.

Som allerede i Begyndelsen af forrige § bemærket, staar der i Ro. 153, at det ved Beregning af Slægtskabet kom an paa Gradnærheden. Men det bør ikke lades uomtalt, at der i Ro. 153 staar mer end det, idet der nævnes baade *gradus* og *parentilla*. v. Amira har imidlertid sikkert Ret, naar det i Erbf. 20—22 er bemærket, at *parentilla* betyder Indbegrebet af *parentes* eller Blodsslægtskab. Ordet staar to Gange i 1. Punktum af Ro. 153, og dette maa formentlig rettest oversættes ved, cfr. Schr. RG. 324[424]: Enhver Slægtskabskres *(parentilla)* maa tælles indtil 7. Knæ, saaat den ene Slægtning følger den anden som Arving efter Grad og Slægtskab *(parentilla)*. Parentilla er lig *parentela*, Ducange 3.

Gradus og *geniculum* i Ro. 153 betegner det samme Begreb. Li. 17 nævner ligesom Ro. 153 *gradus* og udtaler, at Slægtskabet beregnedes derefter. Gl. til Ro. 153 forklarer *geniculum* ved *gradus*. F. U. § 353 f. udvikler udførligt og overbevisende, at de 7 Knæ i Ro. 153 ikke kunne regnes som dobbelte Knæ. Navnlig fremhæver F. med Føie, hvilke aldeles urimeligt vide Slægtskabs Begreber der vilde flyde af at udstrække Slægtskabet til 6 dobbelte Knæ med en fælles Stamfader som Udgangsled. Endnu Aar 603 anerkendes det fra Pavestolens Side, at 3. eller 4. Generation megel vel kunde indgaa Ægteskab sammen; først i 2. Led, Søskendebørn altsaa, var det forbudt, Pertile 4. 49[7]. Rotaris Edikt er fra Aar 643 og staar i de fleste Punkter paa gammel germansk Grund. Først 741 kommer Zacharias Papa med sin Bestemmelse om de 6 à 7 *gradus* eller *generationes*, Pertile ibd. smh. SRD. 6. 10. At denne Bestemmelse har havt sin Virkning særligt i Italien, er høist sandsynligt; men til Forstaaelse af Ro.' Ed. tjener den ikke. I Capitular. 753 § 1, 757 § 1—3 og 856 § 21 regnes ganske vist med dobbelte Knæ i Spørgsmaalet om Slægtskabets Nærhed som Ægteskabshindring; men selv der er man ikke kommen over 3. og 4. Knæ.

Beregningsmaaden er altsaa den samme som i dansk Ret, hvor man som i forrige § paavist regnede med enkelte, ikke

med dobbelte Led. F. har sikkert ogsaa Ret i at skyde Formlerne i Papienserbogen til Side og ikke tage Hensyn til dennes Udviklinger paa dette Punkt. De tilhøre sikkert en senere Tid og en senere Udvikling.

Som det synes, hersker der i Tyskland en ikke ringe Tilbøielighed til at lægge den Forstaaelse ind i Ro 153, at Slægtskabet efter denne skal regnes baade efter Linier og efter Grader (Knæ). Saavidt ses, er det temmelig vilkaarligt at lægge mer ind i Bestemmelsen om *gradus* og *parentilla* i Ro. 153 end, at Slægtskabet regnes efter Grader eller Knæ fra Arveladeren. Nogen Regel om Beregning efter Linier savnes fuldstændigt i Ro. 153, og Li. 17 slaar meget bestemt fast, at det afgørende for Slægtskabet var Gradnærheden. *Quod si non habuerit filiûs, proximûs succedant ei parentes per gradus,* staar der, cfr. ogsaa Exp. § 6 ad Li. 17. Exp. § 10 ad Ro. 153 strider herimod; men ligeoverfor Li. 17 har den i Exp. § 10 anførte Formel ingen Betydning. Den viser tvertimod, hvor langt bort fra de oprindelige Regler de italienske Jurister vare komne paa dette Punkt. Ogsaa i en anden Henseende maa Exp. § 10 sættes til Side; ti den nævner en Kognat, *proavus matris mee,* og Kognater havde utvivlsomt ingen Arveret efter gammel langobardisk Lov.

Paa denne Maade nærme vi os ved Forstaaelsen af Reglen i Ro. 153 meget stærkt den danske Beregning af Slægtskabets Nærhed. Vi faa i Ascendensen udenfor Fader og i Sidelinierne en eller flere koncentriske Arvekrese ogsaa i langobardisk Ret. Der mangler desværre enhver positiv Veiledning yderligere, navnlig om man er berettiget til i langobardisk Ret ligesom i dansk Ret at gaa ligefra Broder til Broder og altsaa springe ved Knæberegningen Fader over. Ti det vil let ses, at kun paa denne Maade faa vi Ensartethed i den langobardiske Knæberegning og den danske Beregning efter Mænd eller Led. Imidlertid er den danske Beregning i saa Henseende meget vel kendt i nordisk Ret, Maurer Isl. 327—8. F. U. § 318 formoder, at den stammer fra Formuefælliget imellem Brødrene. Er dette rigtigt, have vi et godt Støttepunkt for, at det samme ogsaa var Tilfældet i langobardisk Ret, Ro. 167. F. U. § 230 søger et yderligere

Bevis for Berettigelsen til denne Beregning i langobardisk Ret i en Formel i lib. Pap. ad Ro. 153. Berettigelsen hertil kan være tvivlsom nok, naar man overhovedet er enig om at forkaste disse Formler som ikke svarende til gammel langobardisk Ret. Snarere kunde man formode den begrundet i en mere almindelig Regel i fælles germansk Ret. Men afset fra nordisk Ret ere Beviserne i saa Henseende mangelfulde, og Spørgsmaalet maa derfor anses uafgjort.

Reglen om syvende Mands Grænsen lyder nogenlunde ens i dansk og langobardisk Ret. I dansk Ret regnede vi ikke som omhandlet i forrige § 7. Mand med, og det samme lader sig formentlig forsvare for langobardisk Rets Vedkommende. Det ses nok, at F. § 354 hævder, at den sædvanlige Regel i Folkeretterne var den, at man talte den som Grænse satte Grad med. Ganske i sin Almindelighed kan man dog næppe sige dette. Capitular. 856 § 21 har saaledes ligesom Ro. 153 Udtrykket *usque in,* og i Capitular. skal den nævnte Grad, 5. Knæ, regnes eksklusive.

I ethvert Fald var det ikke Reglen i dansk Ret at tælle det nævnte Led med. I sællandsk Ret talte man utvivlsomt ikke femte Mand med. Derfor foreligger, som vi saa i forr. §, et ypperligt Bevis i EL. 1. 17 smh. VL. 20. Saavidt ses, staar man derfor i langobardisk Ret temmelig frit; man kan gaa til den ene eller den anden Side. Selvfølgelig anse vi Grænsen sat ens i langobardisk og dansk Ret; de mangfoldige andre Lighedspunkter hjemle Berettigelsen hertil.

---

§ 19.

Dansk og langobardisk Gangarv.

Naar flere vare beslægtede med afdøde i samme Grad, kan man ikke med Sikkerhed se af Ro. 153, hvorledes Arven skulde fordeles imellem dem. Man kan se, at alle af samme Grad arve; men der staar ikke udtrykkeligt hvorledes. Den naturligste Forstaaelse i saa Henseende er dog den, at de

alle arve lige. Der haves ikke i Kap. nogen Ret til at foretrække den ene for den anden. Ved Li. 13 bliver Sagen mere klar. Dette Kap. omhandler, hvem der skal oppebære Mandeboden for Drabet af en Mand, naar denne ingen Søn har, men kun Døttre. Li. fastslaar her, at *propinqui parentis* skulle oppebære Mandeboden, og disse *propinqui parentis* betegnes som *illi qui per capput succedere potuerunt*. Lib. Pap. Exp. § 1 bemærker iøvrigt, at Li. 13 forandrer Ro. 162, idet Li. 13 udelukkende tillægger Brødrene Mandeboden, imedens Ro. 162 dog gav de naturlige Sønner en tredie Del deraf, naar det var en anden naturlig Søn, som var bleven dræbt. Brødrene, eller hvis der ingen var af dem, da en eller flere af den næste Grad vare altsaa *propinqui parentes*. Det er sikkert det samme Udtryk som *parentes proximi aut heredis* i Ro. 158, *parentes legitimi* i 159—60 og *parentes proximi et legitimi* i 163.

Det er altsaa det karakteristiske ved *propinqui parentes* efter Li. 13, at det var dem, som kunde *succedere per caput*. Det er aabenbart, at her er en Modsætning til noget andet. Om Udtrykket *succedere* kan der ingen Tvivl være; det er netop det Udtryk, Ro. 153 bruger, idet den siger, at *parens parenti per gradum et parentillam succedat*. Han arver sin Slægtning efter Grad og Slægtskab, cfr. foran § 18. Det, Li. 13 vil sige, er, at Mandeboden oppebære de nærmeste Slægtninge, de, som arve pr. Hoved, *per caput* eller, som vi danske ere vante til at sige, *in capita*. Modsætningen ligger i, at medens Medlemmerne af Fælliget efter Ro. 154 og 158—60 overtage Fælliget efter andre Regler, arve de nærmeste Slægtninge *per caput*.

At det ogsaa var naturligt, at det blev dem, der oppebar Mandeboden, naar ingen legitime Sønner fandtes og de naturlige efter Exp. § 1 ad Li. 13 skulde skydes til Side, er indlysende, naar man ser Rækken i Ro. 158—60 af de i Fælliget iøvrigt interesserede Deltagere. Afset fra legitime og naturlige Sønner nævnes kun i Ro. 158—60 Døttre og Søstre og saa *parentis proximi aut heredis*. Døttre og Søstre kunde ikke, som Li. 13 siger, oppebære Mandeboden, fordi de ei

kunde reise Feiden. Tilbage blive altsaa kun *parentes proximi aut heredis, illi qui per capput succedere potuerunt.*

Disse arve altsaa *per caput,* efter Hovedernes Antal. Det danske Udtryk »Hovedlod« er bekendt nok; GotlL. 1. 20. 14 bruger Udtrykket »*at hafthatali*«, VGL. 2 Add. 11. 16 *æptir mantali* smh. Nordstr. 2. 210. Det var den danske Gangarv, Matzen PrR. 1. 111 f., som saaledes kom til Anvendelse ogsaa i langobardisk Ret, og som det synes overalt, hvor Fællig-Reglerne ikke kom til Anvendelse, eller overalt, hvor der arvedes i Kraft af Slægtskabsforholdet alene.

Dette Resultat stemmer ogsaa i det væsentlige med Succ. og Tract. § 14 ad lib. Pap. *Successio* opregner først, hvem der efter Forf.' Mening arver efter andre Regler, og nævner her Børn, Børnebørn, Søstre og Brødre, Faster og Farbroder. Men derefter bemærker Succ.: *Quodsi nullus ex ipsis fuerit, ille quicumque plus propinquus fuerit, sive ex parte patris sive ex parte matris, succedat iuxta legem Rotharis inchoantem: Omnis parentela. Quodsi ipse qui decesserit reliquerit aequales ex parte patris aut de parte matris, aequaliter succedant.* Paa lignende Maade siger Tract. § 14: *Si decedens reliquerit parentes equali gradu existentes, et in septimo gradu uel iuxta septimum permanentes, et ex parte patris et matris peruenientes, equaliter ipsi succedant.* Tract. nævner dog ikke som Succ. Brødre som nogle Slægtninge, der særligt skulle fremhæves, førend den almindelige Regel efter Ro. 153 nærmere bliver forklaret i § 14. Derimod nævner Tract. ligesom Succ. baade Faster og Farbroder. Ingen af dem siger imidlertid hverken om Søstre eller Brødre eller Fastre eller Farbrødre, at de ikke arvede *per caput,* og særligt for Søstre kunde de heller ikke godt sige det, da Li. 4 udtrykkeligt slaar fast, at *sorores* og *filiae in capillo* arve *pariter atque aequaliter.* Det sandsynligste er derfor, at ogsaa for disse Klassers Vedkommende arvedes *per caput.* Men under alle Omstændigheder styrke for andre Udarvingers Vedkommende, for hele den øvrige Slægts Vedkommende, Succ. og Tract. meget stærkt det Resultat, vi ovenfor vandt ud af Li. 13 og Ro. 153.

F. synes, Long. 42, at lægge megen Vægt paa den

danske Gangarv, »Kopftheilung« som den kaldes. Den skulde være et karakteristisk Kendetegn for dansk Ret i Modsætning til langobardisk Ret. Dette er langtfra rigtigt, jfr. ogsaa U. § 463. Gruppedelingen i Ro. 158—60 maa vi holde udenfor; det er vist ovenfor i § 9 og 13, at denne ikke kan være ret gammel og maaske endogsaa indført ved Konciperingen af Ro. Men afset derfra ere Gangarvens Regler meget almindeligt udbredte baade i dansk og langobardisk Ret. I § 15 ovenfor er det saaledes paavist, at i de fjernere Grader af Descendensen findes den i begge Systemer. I Ascendensen i anden Grad og videre op galdt rimeligvis oprindeligt i begge Systemer de samme Regler. Ascendensen i de høiere Grader konkurrerede sammen med Sidelinierne efter Gradnærhed cfr. ovf. § 16. Dette skete ogsaa efter Gangarvens Regler.

Slægtskabet her er da ogsaa umiskendeligt.

Ganske i Forbigaaende kommer F. U. § 518 til at yttre, at i dansk Ret svare Udtrykkene Framarv og Gangarv til den snævrere og den videre Arvekres. Af ovenstaaende smh. med § 15 ovf. vil det fremgaa, at denne Paastand ikke holder Stik. Navnlig strider VL. 1.[8] absolut derimod. Den siger, at naar der ingen Børn er efter en Arvelader og ingen Børnebørn, men derimod et Barnebarnsbarn, da tager det Arven, for Arven har frem at gange, imedens Afkom er til, og de skulle skifte efter Mandtal, ligesaameget Kone som Mand, for det er Gangarv. I Descendensens 3. Led og videre nedad galdt altsaa Gangarvens Regler; men der galdt netop ogsaa Framarv. Modsætningen til Framarv laa snarere i den Arvegrænse, som var trukken i Ascendensen og Sidelinierne ved den 4. koncentriske Arvekres. I Descendensen var Reglen, at Arven gik frem, saalænge Afkom var til; udenfor Descendensen galdt Slægtskabsgrænsen, cfr. Matzen PrR. 1. 98. Exp. § 7 ad Ro. 153 antyder delvis den samme Tanke.

---

§ 20.

Samfrændeskifter.

Ro. 164—6 nævner 3 Tilfælde, i hvilke en Sag efter langobardisk Ret ikke maa afgøres ved Tvekamp. Naar en siger om sin Slægtning, — der nævnes Farbroder eller Farbrodersøn, — at han er avlet i Hor og derfor ikke kan overtage Efterladenskaberne efter en afdød, eller naar en Slægtning siger om en andens Hustru, at Formynderskabet over Hustruen ikke tilkommer Ægtefællen, men vedkommende Slægtning, eller naar der reises Mistanke imod en Mand om, at han har dræbt sin Hustru, — i disse 3 Tilfælde siger Ro., at Afgørelsesmidlet er Ed. Ti det er *graue et impium, iniustum, absordum et impossibile, ut talis causa sub uno scuto per pugnam dimittatur.*

Det er ikke ganske klart, hvad der menes med dette ene *scutum,* hvorom alle 3 Art. tale. Man kunde nærmest være fristet til at antage, at hvert Fællig, i Spidsen for hvilket der altid hos Langobarderne stod mindst en vaabenfør Mand, mindst en Hærmand, cfr. min Ed. Ro. § 6, havde sit eget Skjold, og at Artiklerne derfor kun forbyde Tvekamp indenfor det enkelte Fællig. Men ret beset har Forbudet sikkert et videre Omfang. Forbudet omfatter sikkert Slægten i det hele. Indenfor Slægten, indenfor hver Familiekres maa Tvistigheder ikke afgøres ved Tvekamp. Det maa være Meningen. Navnlig tyder herpaa, at der i Ro. 164 er nævnet Farbroder eller Farbrodersøn. Om disse er det ikke paa nogen Maade givet, at de levede i Fællig sammen. Tvertimod viser Ro. 167, at Brødre nok kunde vedblive at leve i Fællig sammen, men at de ogsaa kunde skilles, og i sidste Tilfælde galdt dog Forbudet i Ro. 164 alligevel. Exp. § 2 ad Ro. 164 bekræfter derfor, at det var Skik og Brug at anvende Reglen i Ro. 164 ogsaa imellem andre Slægtninge end de netop i denne Art. særligt nævnte, og denne Sædvane stemmer med Udtrykkene i Ro. 164: *quis ex parentibus, quicumque ex proximis.* ' Slægtskabsgrænsen var sikkert her den afgørende.

Som nærmere udviklet i min Ed. Ro. § 14 og 15 kendte

langobardisk Ret ordentligvis kun to processuelle Afgørelsesmidler, Tvekamp og Ed med Mededsmænd. Det laa da nær, naar det befindes upassende at lade Familiestridigheder afgøre ved Tvekamp, at henvise Sagen til Ed med Mededsmænd. Dette lod sig desuden saameget lettere gøre, som det efter Reglerne i Ro. 359 f., smh. min Ed. Ro. § 14, netop var Slægtninge, der i Edssager optraadte ved Parternes Side.

Iblandt de Sager, der saaledes efter langobardisk Ret skulde afgøres ved Ed med Mededsmænd, staa i første Række Arvesager. Dette ses af Ro. 164 og af denne Art.' Plads midt inde imellem Fællig- og Arvereglerne. Forml. ad Ro. 164 bekræfter dette yderligere. En Søn har overtaget en fast Eiendom efter sin Fader. *Barbas,* Farbroderen, sagsøger Sønnen med Paastanden om, at denne er en Horesøn. Sagen afgøres ved Tyltered, og Tyltereden er som tidligere bemærket et Kønsnævn smh. JL. 1.

En lignende Regel som den i Ro. 164 findes i ØGL. ÆB. 8 pr. Der reises Spørgsmaal, om en Søn er Adelkonesøn. Sønnen har Bevisretten, og Lovreglen fastsætter, at derom skal sværge 16 Mand. De fire vare Mænd, som havde været med ved Brylluppet, deriblandt Giftningsmanden og de, som havde været Indbydere til Gæstebudet efter Brylluppet. De 12 andre, som alle skulde være Slægtninge inden 3. Knæ, svore derefter paa, at det, de fire svore, var baade sandt og Lov.

I dansk Ret er Udviklingen ført et Skridt videre. Indenfor Slægtskabskresen anvendtes ordentligvis i Skiftesager et Nævn af 12 af den nærmeste Slægt, Matzen PrR. 1. 146 f. smh. VL. 20. Navnlig er det af Interesse at se VL. 20; ti det er netop denne Art., som sætter Slægtskabsgrænsen til 5. Mand, cfr. ovf. § 17. Men umiddelbart efter Lovreglen i VL. 20 om, at Slægtskabsgrænsen gaar til 5. Mand, fastsættes det endvidere, at det er et saadant Samfrændenævn af 12 Mand, som afgør disse Arvespørgsmaal. Blev der Uenighed indenfor Slægten om, hvem der var Arving og hvem ikke, afgjorde de tolv Samfrænder Sagen med deres Ed.

Dette Nævn er utvivlsomt en videre Udvikling af Med-

edsmands Institutet indenfor Slægten. I de allernærmeste Slægtskabsforhold kan man endnu i dansk Ret finde Nævnet udelukket og den af Arvingerne, hvem Bevisretten er tillagt, kendt beføiet til at opretholde sin Ret ved sin og Samfrænders Ed. En saadan Ret tillægges Fader eller Moder ligeoverfor Børn efter JL. 15 og Fader efter VL. 1.[3] og EL. 1. 8.

---

§ 21.

Gulatingslovens Arvefølgeorden.

De langobardiske Fællig- og Arveforhold ere nu, saavidt skønnes, i det væsentlige undersøgte, og der er stadigt henvist til de tilsvarende Regler i dansk Ret. Men der staar endnu den Opgave tilbage at se langobardisk Ret under Belysning af norsk Ret og da navnlig af Gulatingsloven, da det efter F.' Paastand skulde være den, som i saa meget lignede langobardisk Ret.

Opgaven har, som ofte nok fremhævet, den store Vanskelighed, at langobardisk Ret har to Systemer, Fælligsystemet og Arvesystemet, imedens norsk Ret ikke kender det mindste til Fælligforholdene og kun hjemler ren Arveret. Navnlig i de første Klasser af Gu.' Arvegangsorden vil det derfor være nødvendigt at se Gu.' Regler under Belysning baade af det ene og det andet af de langobardiske Systemer.

Klasserne i Gu. ordnes hos Brandt, RH. 1. 145, saaledes:

1. Søn. Hermed er i Gu. kun ment ægte Søn. Uægte Søn er først i Klasse 10. I langobardisk Ret tog de legitime og de naturlige Sønner tilsammen Andel. Det samme var Tilfældet i dansk Ret.

2. Fader. I langobardisk Ret var der ikke Tale om, at Fader arvede, naar Sønnen levede i Fælliget. Den dødes Lod reistes ikke. Det samme var Tilfældet efter dansk Ret, cfr. ovf. § 6.

Udenfor Fælligforhold gik Fader baade efter langobardisk og dansk Ret bagefter hele Descendensen, cfr. ovf. § 16.

3. Datter og Sønnesøn, hver for det halve, hun Løsøret, han Odelsgodset. Denne Kombination kender hverken langobardisk eller dansk Ret. Efter langobardisk Ret tager Datter Andel i Fællig sammen med Søster, naturlig Søn og *heres proximus*. Men det var næppe den oprindelige Ordning, cfr. ovf. § 9. Efter dansk Ret tager Datter Andel i Fælliget sammen med Søn; men det var næppe heller den oprindelige Ordning, cfr. ovf. § 10.

Arveret faar Datter efter langobardisk Ret ved Li. 1—2; men denne Ordning var først indført af Li. og altsaa ikke oprindelig.

Sønnesøn tager baade efter langobardisk og dansk Ret Andel *jure repræsentationis* sammen med Søn, cfr. ovf. § 11 Nr. 2.

4. Farfader. Tildels gælder her det samme som under 2 ovf. bemærket, forsaavidt de langobardiske og danske Fælligforhold angaar. Arveret tog Farfader efter dansk og rimeligvis ogsaa efter langobardisk Ret efter Gradnærheden og kom saaledes ibl. a. sammen med Farbroder og Brodersøn, hvilke sidste efter Gu. staa i Klasse 8.

5. og 6. Efter Brandts Retshistorie 1. 145 er 5. samfædre ægtefødt Broder og 6. samfædre ægtefødt Søster. Keyser, 2. 331, klassificerer saaledes: Søn — Fader — Datter og Sønnesøn tilsammen — Farfader — samfædre Broder — samfædre Søster osv. Det er altsaa de norske Retshistorikeres Mening, at Søster gik bag efter Broder. Ordene i Gu. ere disse: ***Sv er hin thridia er tecr broder efter broder, oc syzkin hvert samfedra ef moder theirra er mundi keypt.*** Paa Basis af denne Lovregel vil F., Long. 30, hævde, at sammen med Broder arve ogsaa de fra den samme Fader stammende Søskende, Søstre altsaa ogsaa. Efter F.' Mening arvede Søstrene altsaa sammen med Brødrene, og F. fremhæver endogsaa dette Gu.' Standpunkt som noget særligt mærkeligt; ti derved bliver afset fra GotlL. Gu. det eneste skandinaviske Retssystem, der giver Søstrene et Fortrin, disse ikke have i de andre nordiske Retssystemer. At Gu. derved i en særlig

Grad skulde nærme sig langobardisk Ret, er aabenbart Meningen.

Til denne Paastand er imidlertid en hel Del at bemærke. For det første er det næppe saa givet, at de to norske Retshistorikere have set feil paa denne Lovregel og at F. har set rigtigere paa den. Men det faar at staa hen. Værre er det, at selv efter F.' Fortolkning af Gu. 103 paa dette Punkt bliver Gu. alligevel ikke den eneste nordiske Ret, som foruden GotlL. hævder Arveret for Søster ved Siden af Broder. Det gør nemlig dansk Ret ogsaa, Matzen PrR. 1. 114. Vel tog Søster efter dansk Ret kun halv Arv imod Broder; men det er dog ei det afgørende. Vigtigere er det, at de staa i samme Arvegangsklasse. Om Kvindernes Arveret efter dansk Ret forøvrigt nærmere ovf. i § 10.

Men selv om ogsaa Gu. var den eneste nordiske Ret, som hjemlede Arveret for Søster ved Siden af Broder, bliver dette dog ikke paa nogen Maade noget afgørende Bevis for norsk Rets Slægtskab med gammel langobardisk Ret. Ti der var Forholdet ordnet helt anderledes. Søstrene tog efter Ro. 160 Andel i Fællig sammen med Døttre, uægte Sønner og *parentes legitimi* og ifølge Li. 3—4 Arv efter hele Descendensen. Li. 3—4 ere endda utvivlsomt nye Regler, som den gamle langobardiske Ret ikke kendte, og rimeligvis er det samme Tilfældet med Reglerne i Ro. 158—60, cfr. ovf. § 9 og 13.

Men selv som Reglerne i langobardisk Ret foreligge i de ældste kendte Love, maa det da være indlysende for enhver, at disse ikke ere samstemmende med Reglerne i Gu. Det er sikkert, at Søster efter de foreliggende langobardiske Love har et Fortrin for Broder. Efter F.' Opfattelse af Gu.' Regler paa dette Punkt staar Søster lige med Broder og efter Brandts og Keysers Mening gaar Søster bagefter Broder.

7. Moder. Havde ingen Ret hverken efter langobardisk eller oprindelig dansk Ret, cfr. ovf. § 10 og 16. Senere dansk Ret stiller hende sammen med Fader, Matzen PrR. 1. 113.

8. Farbroder og Brodersøn indbyrdes. Staa begge

baade efter langobardisk og dansk Ret i 1. Arvekres sammen med Farfader, cfr. ovf. Nr. 4.

9. Farbroders Søn og sammødre Broder, hin Odelsgodset, denne Løsøret. Farbroders Søn staar i 2. Arvekres efter langobardisk og dansk Ret. Sammødre Broder arver ikke efter gammel langobardisk Ret. Efter dansk Ret, som den kendes af LL., staar sammødre Broder foran 1. Arvekres.

10. Uægte Søn. Er omtalt ovf. under Nr. 1.

11. Farfaders Broders Sønnesøn. Staar efter langobardisk og dansk Ret i 4. Arvekres sammen med mange andre.

12. Morfader og Dattersøn indbyrdes. Som Kognater var ingen af disse arveberettiget efter gammel langobardisk Ret, cfr. ovf. § 14. Efter dansk Ret, som den foreligger i LL., blev Dattersøn langt foretrukken for Morfader.

13. Morbroder og Søstersøn indbyrdes. Som Kognater var ingen af disse arveberettiget efter gammel langobardisk Ret, cfr. ovf. § 14. Efter dansk Ret, som den foreligger i LL., staa de i 1. Arvekres sammen med de under Nr. 4 og 8 ovf. nævnte.

14. Fasters og Morbroders Søn. Som Kognater var ingen af disse arveberettiget efter gammel langobardisk Ret, cfr. ovf. § 14. Efter dansk Ret, som den foreligger i LL., staa de i 2. Arvekres sammen med mange andre.

15. Mosters Søn. Efter langobardisk og dansk Ret gælde ganske her de samme Bemærkninger, som ovf. ere gjorte om Gu.' Klasse 14.

Disse 15 Klasser i Gu. kaldes *tölumenn,* talte Mænd. Med de 15 Klasser ere de talte Mænds Begreb i Gu. udtømt, og alle andre Arvinger, hvorom der kunde være Tale, maa vige for dem. Efter dem kunne andre komme i Betragtning; men Gu. slaar fast, at naar andre Arvinger ere lige nære, foretrækkes de paa fædrene Side fremfor de paa mødrene. Efterat Gu. derefter har opregnet en hel Del andre, navnlig Kvinder, der paa forskellig Maade ere paarørende af Arveladeren, slutter Arvegangsordenen med den temmelig trøstes-

løse Bemærkning, at »Slægtskabsforholdet kan falde saa forskelligt, at ingen formaar tilfulde at ordne Arvegangen, og da maa man gøre, eftersom det tykkes ligest, naar Tilfældet opstaar.«

Man synes egentlig, navnlig efter den sidste Bemærkning at dømme, at der intet rigtigt System er i det hele. Var der virkelig et saadant tilstede, behøvedes en saadan Bemærkning selvfølgelig ikke.

Det er altsaa, som ofte nok bemærket, denne Arvegangsorden, navnlig i den videre Arvegangskres, som skulde berettige F. til at anse Gu. for specielt nær beslægtet med gammel langobardisk Ret og paa Basis deraf — og deraf alene — at konstruere et intimt Slægtskab imellem vestnorsk og langobardisk Ret. Dette er ikke let at indse. F. Long. 32—33 lægger navnlig Vægt paa, at i de første 8 Arvegangsklasser kaldes udelukkende Agnater (Vatermagen) til Arv og i de 4 næste, 9—12, udelukkende Kognater (Muttermagen). Der maa imidlertid hos F. baade her og flere andre Steder have indsneget sig nogle Feil. De otte først optalte Arvegangsklasser — det er vel Brandts Klasser 1—11 — ere ikke udelukkende Agnater. Imellem dem er Moder (Brandts Klasse 7 og F.' Kl. 4), og sammødre Broder (Brandts Kl. 9 og F.' Kl. 6). Men ingen af disse to ere Agnater. Heller ikke er det rigtigt, — og det er egentlig en værre Feil — naar F. Long. 32 nederst bemærker, at Gu. i F.' tolv eller i Brandts 15 første Arvegangsklasser udelukkende nævner Mænd. Iblandt *tölumenn* ere opførte Datter, samfædre ægtefødt Søster og Moder. De ere da ikke Mænd. Men gennemgaaende set er det rigtigt, at der er nævnet Mænd og ikke Kvinder i de 15 Klasser, og at gennemgaaende ere Agnaterne foretrukne for Kognaterne.

Er det nu noget, som passer med gammel langobardisk Ret og endog passer saa fortrinligt, at man tør bygge en hel Bygning op derpaa? Nei og atter Nei! Det gør det ikke.

Allerførst maa vi gentage, hvad F. bemærker Long. 11 i en anden Sammenhæng, at det her gælder om at finde det o p r i n d e l i g e Slægtskab imellem Retssystemerne. Det kan

virkelig ikke nytte det allermindste, at vi fordybe os i en lang Undersøgelse af, om og hvorvidt langobardisk Ret senere igennem Retslitteraturen, de enkelte specielle Territorier i Italien, Papienser Retsbogen eller ad andre Veie, Long. 34—39, er gaaet over fra ren agnatisk til blandet agnatisk-kognatisk Arvefølge. Alle, som kende det mindste til disse Forhold, vide, at i den Retning gik hele Udviklingen næsten overalt. Det afgørende er at se Retssystemerne i deres ældste Skikkelse, saaledes som vi kunne øine dem igennem Lovene eller ad anden historisk Vei, og saaledes som vi kunne antage efter alt foreliggende, at de oprindeligt have været. I saa Henseende har F. formentlig set fuldkommen rigtigt, idet F., Long. 16, U. § 362, hævder i langobardisk Ret den ren agnatiske Arvefølge og holder for, at dette Retssystem i sin oprindelige Skikkelse gik videst i at berøve Kvinder og Kognater Arveret.

Men ville vi saa spørge, om dette Langobardernes oprindelige Standpunkt passer med Gu., bliver Svaret absolut benægtende. Som allerede ovenfor fremstillet er Gu.' Arvegangs System et blandet agnatisk-kognatisk. Kvinder medtages, i de lavere Arvegangsklasser ikke faa, cfr. Gu. 105; men gennemgaaende ere Kvinder og Kognater satte tilbage for Agnaterne. Dette kan man slaa fast som det almindelige Standpunkt i Gu.' Arvesystem; forsaavidt har F. Ret. Hvad Grundene ere hertil, kan ikke nu udredes; men vil man bygge ret meget derpaa, maa man dog ikke glemme i første Linie at tage Hensyn til den eiendommelige norske Odelsret, cfr. Brandt 1. 161, Keyser 2. 333. At Odelsretten og det norske Arvegangssystem paa det nøieste hang sammen, derom er der ingen Tvivl, Keyser 2. 333. Men som Keyser siger, over denne Sag hviler megen Dunkelhed. Denne Odelsret var bibeholdt i Norge, hvorimod den ikke eksisterede i Danmark paa LL.' Tid. smh. Steenstrup Norm. 1. 207, 251, 255. Heller ikke bestod den i Sverrig og mærkværdigt nok heller ikke paa Island. Langobarderne kendte den heller ikke. Odelen er saaledes bibeholdt i Norge som noget specifik norsk, ligesom man ogsaa der oprindeligt havde det Forhold, at hver Gaard var en enkelt Mands Eiendom, hvilket heller ikke

svarer til det almindelige germanske Jordfællesskab, Brandt 1. 218, Schr. RG. 43 f. Man bør derfor være overordentlig forsigtig med at drage Slutninger fra den norske Arvefølgeorden, netop fordi den stod i det nøieste Forhold til den eiendommelige norske Odel og de eiendommelige norske Gaardforhold. Vi se da ogsaa i den almindelige Arvefølgeorden i Gu. i det mindste paa to Steder, at den ene fik Odelen og den anden Løsøret. Agnaten tog Odelsretten og Kognaten Løsøret, Brandt 1. 145 Nr. 3 og 9. Denne Odelsret har grebet ind i den almindelige Arvefølge, og Slutninger fra denne sidste i Gu. til andre Retssystemer er farlig. Vil man som F. drage Slutninger derfra i stort Omfang og endogsaa derpaa basere et urgammelt Slægtskab imellem Retssystemerne i det hele, tør dette sikkert anses absolut utilstedeligt.

F. maa ogsaa i en ganske mærkelig Grad have forset sig paa Arvefølgeordenen i Gu. Efterat F. først har bemærket, hvad vi ovenfor saa, var delvis forkert, at Gu. i de 12 (Brandts 15) talte Tilfælde, Gu.' *tölumenn,* udelukkende nævner Mænd, fortsætter F. Long. 33: »Erben nach Gu. zunächst lediglich die Männer vom Manne, die männlichen Agnaten, bis zu der auch hier auf den dritten Grad fallenden Erbgränze hin; dann die Männer vom Weibe, die männlichen Kognaten; weiter dann die Weiber vom Manne, endlich die Weiber vom Weibe.« Forholdet er det, at imellem de mandlige Agnater staa ogsaa kvindelige Agnater: Datter og ægtefødt samfædre Søster, at der endog iblandt de mandlige Agnater staa andre, som ikke engang kunne henregnes til kvindelige Agnater, nemlig Moder, og at der endnu imellem de mandlige Agnater staar en mandlig Kognat, nemlig sammødre Broder. Derefter komme nogle mandlige Kognater alene. Men derefter igen komme nogle Kvinder, som arve sammen med utalte Mænd, ikke *tölumenn,* Brandt 145. Det, som altsaa efter F.' Fremstilling skulde karakterisere Gu.' Arvefølgeorden: »Ausschluss aller Weiber auch durch die entferntesten Männer sowohl des Mannsstammes als des Weibsstammes«, er paa ingen mulig Maade tilstede. Hovedsagentlig foretrækkes Agnater for Kognater, Mænd for Kvin-

der; men en fast Regel som den, F. søger at hævde, fraviges paa mange Punkter.

Der hersker i det hele paa flere endog væsentlige Punkter Uklarhed over Gu.' Arvefølgeorden. I 11. Klasse (Br.) er nævnt Farfaders Broders Sønnesøn. Men Farfaders Fader, Stamfaderen baade til denne og Arveladeren, er ikke nævnt; heller ikke Farfaders Broder og heller ikke Farfaders Broders Søn. Hvor disse skulle indrangeres, siges ikke i Gu.

Der siges endvidere, at naar to Slægtninge af de ikke særligt nævnte *(tölumenn)* vare Arveladeren lige nære, foretrækkes den paa fædrene Side fremfor den paa mødrene. Meningen her maa vel være, at Agnat foretrækkes for Kognat, muligt ogsaa Mand for Kvinde. Men værre er det, at Gu. ingen tilstrækkelig Veiledning giver til Forstaaelsen af Slægtskabets Nærhed. Der nævnes *kneskot,* Bøining af Knæ, i Forbindelse med Udtryk som *iamnan,* lige nær, *nanare,* nærmere. Men vil man saa prøve at regne efter Knæ fra Arveladeren, viser der sig snart en broget Forvirring. Farfaders Broders Sønnesøn, 6. Knæ fra Arveladeren, staar i Klasse 11; Morfader, 2. Knæ fra A., staar i 12; Dattersøn, 2. Knæ fra A., ligeledes i 12; Farbroders Søn, 4. Knæ fra A., staar i 9 og sammødre Broder, 2. Knæ fra A., ligeledes i 9 o. s. fr. Det er derfor umuligt at udfinde Principerne for Beregningen af Slægtskabets Nærhed i de videre Grader.

Grænsen for Arveretten »synes«, Brandt 1. 144, at have været sat i den ældre Tid til 3. Grad i Sidelinien. Formodentlig støttes dette paa, at der ikke iblandt de talte Mænd findes nogen længere ude beslægtet.

Efter Slutnings Bemærkningen i Gu. 105 om, at naar der var Tvivl, maatte man gøre, eftersom det tyktes ligest, kunde der ogsaa være Mulighed for, at Grænsen kunde trækkes længere ud. Nogen udtrykkelig Bestemmelse findes nemlig ikke desangaaende.

Hvorledes Arven fordeltes imellem flere samtidigt arveberettigede, omtales ikke i Gu. FrL. har en Bestemmelse om de første 24 efter denne Lov arveberettigede Klasser, og

denne Bestemmelse gik ud paa, at det ikke kom i Betragtning, hvor mange Individer der vare i hvert Slægtled; manglede noget Led inden samme Klasse, tog de øvrige hele Arven, før den kom til den næste Klasse. Der synes derefter at være nogen Mulighed for Arv *in stirpes*. Gangarv efter dansk-langobardiske Principer er i al Fald ikke bestemt konstateret.

Fjerde Afsnit. Forskellige Forhold.

---

§ 22.

Donatio per gairethinx.

Der er reist Tvivl om Rigtigheden af den Opfattelse af *donatio per gairethinx*, som er gjort gældende i min Ed. Ro. § 31. Spørgsmaalet maa derfor paany tages op til Drøftelse, først efter den Anledning, F. Long. 9 giver dertil.

Exp. § 3 ad Kar. M. 78 meddeler, at *antiqui (causidici)* nævnede *hoc capitulum* som en specifik langobardisk Regel. Om herved sigtedes til dette Retsinstitut i sin Almindelighed eller kun til den særegne Form deraf, som kan karakteriseres ved Ordet *lidinlaib*, kan efter Kar. M. 78, 105, Not. 61 ibd. og Capit. Ticin. 801 § 1 (L. 1. 83) være tvivlsomt. Men selv for den almindelige Form for *d. p. g.* kan det være vanskeligt nok at finde udenfor Norden noget tilsvarende Retsinstitut, og det ses ikke, at nogen endnu har imødegaaet mine Bemærkninger i Ed. Ro. § 31 om, at Institutet aldeles ikke svarede til det frankiske *affatimatio*.

Formen *lidinlaib* faldt tildels bort ved Capit. Ticin. 801 § 1. Af særlig Interesse for nordisk Ret er den almindelige Form, og det er med den, vi her fortrinsvis ville beskæftige os.

I min Ed. Ro. § 31 er det bemærket, at det ikke er saa ganske let at udfinde dette Retsinstituts Karakter. De tyske Retshistorikere kalde det en Art Adoption. Pertile § 117 og 121 tager derimod Afstand fra denne Opfattelse; han behandler ikke *d. p. g.* sammen med Adoption i Familieretten, men i Arveretten. Han kalder den en *successione contrattuale*,

Stor. § 121. Men lib. Pap. havde endnu en tredie Opfattelse. Efter den var Retshandlen en *donatio inter vivos,* Gl. ad Ro. 172. Af Forml. til Ro. 171 bekræftes dette yderligere. En Mand har overdraget en anden Mand sin Jord. Overdrageren mistvivlede om at faa Børn paa Grund af sin Svaghed eller Alderdom. Men han har alligevel i lovligt Ægteskab faaet en Søn, og denne søger nu Jorden tilbage. Overdragelsesdokumentet kendes ugyldigt.

Det er altsaa en fuldbyrdet *donatio,* som er foretaget. Men hvorledes? Herom er allerede bemærket p. 105 i min Ed. Ro., at det karakteristiske ved *d. p. g.* var Overgangen fra den ene Æt til den anden. Man kan endog fiksere det endnu stærkere ved at sige, at det er Opgivelse af sin egen Husstand forat ordne sig ind under en andens. Det, som overdrages ved Retshandlen, er *res suas,* Ro. 171, 172, 173. Dette vil sige hele Formuen, Indbegrebet af de Værdier, som den Mand havde inde. Stundom taltes ogsaa om *substantia,* Ro. 154, 167, Li. 20, 138 mfl.

Ordningen af Retshandelen er alle sikkert enige om. Den foregik paa Tinge, Ro. 172 smh. min Ed. Ro. § 9, 10 og 27. Det var en Familie-Retshandel, og den Art Retshandler skulde efter langobardisk og dansk Ret sikkres ved Indgaaelse paa Tinge.

Men Uoverensstemmelsen imellem F. og mig kommer frem ved Forstaaelsen af *transmigrare* i Ro. 174. F. vil forstaa det som et transitivt Verbum, der vel sagtens saa skal have *ipsum thinx* til sit Objekt, imedens jeg heller vil forstaa det som et intransitivt Verbum. Det omstridte Udtryk er dette: *Non leciat donatori ipsum thinx, quod antea fecit, iterum in alium hominem transmigrare.* Om der skal staa *ipsum* eller, som Cod. Vat. 5359 har, L. 4. 40 ad Ro. 174 e, *ipso,* kan omtvivles. *Ipso* vilde passe bedre, især da man har Vanskelighed ved at finde en god Forklaring paa *transmigrare thinx,* naar *thinx* skal være Objektet for *transmigrare.* Ti at flytte et Ting, et Grevskabsting eller almindeligt Ting, vilde ingen passende Forklaring give. Saa vilde det aabenbart passe bedre, om Reglen skulde forstaas saaledes, at det ikke var tilladt *donator* ved en ny Tingforhandling, ligesom

han engang havde gjort, at ordne Flytningen over til en ny Mand.

Transmigrare er i Almindelighed et intransitivt Verbum, og det betyder at flytte. At flytte noget over til et andet Sted hedder ordentligvis *transferre*. Det ses nu nok, at Ducange forstaar *transmigrare* som et transitivt Verbum paa dette Sted. Men Ducange kan dog ogsaa tage feil. Lige et Par Linier fra Ro. 174 staar Ro. 177. Der staar: *cum fara sua megrare ubi voluerit*. Der er Verbet utvivlsomt intransitivt. En Langobard kan efter Ro. 177 med Kongens Tilladelse flytte *cum fara sua*. Gloss. Cav. kalder *fara* for *parentela*, Gloss. Vat. for *genealogia, generatio*. Paul. Diac. 2. 9 omtaler *Langobardorum faras* som *generationes uel lineas*. Sandsynligt synes det at være, at der ved *fara* er tænkt paa Familien, Slægten, saaledes som Bruckner oversætter *fara*, idet der dog vel særligt i Ro. 177 er tænkt paa den enkelte Husstand, Fælliget. Det vides i al Fald ikke, at *paterfamilias* havde Myndighed over andre end Husstanden. Men en Famili kan betyde en hel Del Medlemmer. Man ser det bedst, naar man som vi have gennemgaaet en hel Del af de Medlemmer, som kunne indbefattes under et langobardisk Fællig.

Det skønnes derfor ikke rettere end, at det er fuldt forsvarligt at forstaa *transmigrare* ligesom *migrare* som at flytte. Skulde der være nogen Forskel, var det vel snarest den, at *transmigrare in alium hominem* i Ro. betød at flytte over til et andet Fællig, en anden *paterfamilias*, imedens *migrare cum fara sua* betød at flytte bort fra sit gamle Hjem og tage selvstændig Bolig et andet Sted i Kongeriget.

Imidlertid er det jo muligt, at *transmigrare ipsum thinx* er ensbetydende med at flytte sine Ting, *res suas*, som der staar i Ro. 170, 171, 172, 173. Andet kan der vel næppe være Tale om; det var altid hele hans Formuesfære, som flyttedes, hvad vi saa ovenfor. Vi følge denne Fortolkning, og *donator* flyttede altsaa alle sine Ting over til den nye Mand. Formentlig er det langt rigtigere at sige, at *donator* flyttede over til den nye Mand, og med ham fulgte saa selvfølgelig alle hans Ting, *res suas*. I Virkeligheden er det imidlertid et og det samme. Ti der er endnu ingen, som

har paastaaet, at Manden selv, *donator*, gik et andet Sted hen. Det vil sikkert ogsaa blive vanskeligt at paavise noget andet Sted, hvis man overhovedet skal have Mening i det hele. I mange Tilfælde vare Tingene sikkert heller ikke meget værd; Ro. 173 har i al Fald særligt det Tilfælde for Øie, at *donator* af Nød og Trang sælger af sine Ting, efterat Retshandlen er afsluttet.

Vi vende atter tilbage til, at det karakteristiske ved denne Rethandel var Opgivelse af sin selvstændige Husstand og Flytning over til en anden *paterfamilias*. Det er allerede i min Ed. Ro. 107 bemærket, at efter Ediktet blev Giverens Stilling holdt passende høit. Forholdet imellem de to kontraherende stilledes sammen med Forholdet imellem Fader og Søn. *Donator* var altsaa nærmest Faderen, *donatarius* nærmest Sønnen. Ro. 171 gaar ud fra, at *donator* ikke kan faa Sønner, og Ro. 174 paalægger *donatarius* ikke at begaa saadanne Forseelser imod Giveren, som utaknemlige Sønner pleie at begaa imod deres Forældre. Men dette sidste viser Stillingen. Ti i det nye Fællig, hvori *donator* traadte ind, var han ikke *paterfamilias*. Det var *donatarius*. Han havde Myndigheden, ikke *donator*. Allerede dette, at det paalægges Gavemodtageren at behandle Giveren paa en passende Maade, viser, at der i Forholdet, som det er, ligger en Fristelse til ikke at gøre det. Det danske Fledførings- eller Aftægtsforhold kan sikkert afgive Beviser nok for, at et saadant Paalæg er paa sin rette Plads.

Som Følge af foranførte ses det vedblivende ikke rettere end, at det karakteristiske ved *d. p. g.* er ganske det samme som ved det dansk-svenske Institut Fledførelse, Matzen PrR. 1. 18, Nordstr. 2. 156, 664, Amira NGOR. 1. 342 [1], 532. Det karakteristiske ogsaa ved Fledførings Institutet var det, at Fledføringen afstod alle sine Midler og begav sig ind i en andens Husstand, hvor han da sikkredes Underhold. Af disse Forhold flyder det øvrige egentlig af sig selv. Naar *d. p. g.* virkelig var, som lib. Pap. siger, en *donatio inter vivos*, følger deraf med Nødvendigved, at *donator* blev formueløs. Hans tidligere Eiendele tilhørte nu Gavemodtageren, ikke ham. Det, han maatte have at leve af, ydedes ham altsaa af Gavemod-

tageren. *Donator* fik Underhold, Beklædning, Betjening i Modtagerens Husstand, cfr. Ahi. 10. Gav Modtageren ikke det, var han en utaknemlig Søn, Ro. 174, og det maatte han ikke være. Men der var ogsaa en anden Ting, som en enlig Mand, der ikke havde Sønner, nok kunde trænge til i ældre Tid, og det var Værn, Beskyttelse, cfr. Matzen PrR. 1. 19. Giveren begav sig ind i Gavemodtagerens Husstand, og dermed fik han ogsaa dennes Beskyttelse. Naar F. derfor mener, at der aldeles ikke efter langobardisk Ret var Tale om nogen Genydelse fra Gavemodtagerens Side, er dette fuldstændigt misvisende. Oldtiden kendte desuden ikke Liberalitet, Schr. RG. 53; derfor skulde efter nordisk og langobardisk Opfattelse en Gave besvares med en Gengave. Det ses af Reglerne for *launigild,* min Ed. Ro. § 32. Men Genydelsen ved *d. p. g.* blev blot given under en anden Form. Det var det hele. Underhold og Beskyttelse er dog virkelig ogsaa en Gengave. Man ser atter og atter i de langobardiske Love sammenstillet to Retshandler om Midler, som gik ud af Fælligets Eie, og det var *launigild* og *d. p. g.*, Ro. 170—4, 175, Li. 54, 65, 73. Andre nævnes ordentligvis ikke. Det er derfor ikke rimeligt, at der ved *d. p. g.* ingen Genydelse blev ydet eller skulde ydes.

At dette nu ogsaa er den utvivlsomt rigtige Opfattelse af *d. p. g.*, ses af de Regler, som findes baade i langobardisk og dansk Ret om Fledføringens Stilling. *Donator* blev *extraneus* for sin gamle Slægt. Ro. 360 udtaler udtrykkeligt, at Mededsmand kunde han ikke blive, og Grunden hertil var efter Lovreglen den, at han blev *extraneus* for Slægten. Dansk Ret kender ganske den samme Regel; heller ikke her kunde han være Edsmand. Men dansk Ret giver noget fyldigere Regler. Fledføringen maatte heller ikke være Værge for nogen. Det kunde han ganske sikkert heller ikke være efter langobardisk Ret. Udaf den gamle Slægt var han gaaet, og i det nye Fællig indtog han en underordnet Stilling under en anden *paterfamilias*. Formueløs var han ogsaa, saaat han ikke engang, naar han forbrød noget ved et Værgemaal, havde noget at svare.

Efter dansk Ret kunde en Fledføring ikke arve, JL. 22.

Herom staar intet i de langobardiske Love. Men det er heller ikke nødvendigt; ti man kan godt fastslaa Reglen alligevel. I den gamle Slægt kunde han ikke arve, da han var *extraneus* for den. I det nye Fællig kunde han heller ikke arve, da han ikke faar nogen Stilling i den nye Slægt, og enhver *parens* efter Ro. 153 maatte foretrækkes for ham. Selv Fiskus maatte foretrækkes, da den træder til umiddelbart efter den berettigede Slægt.

Det er fuldkommen rigtigt, at *senectus* og *infirmitas* ikke i Ro. ere anførte som nødvendige Betingelser for en *d. p. g.* Men det er heller ikke sagt fra nogen Side. Dansk Ret kræver heller ikke Sygdom eller Alderdom som nødvendig Betingelse for Fledføringskontrakten. Efter dansk Ret som efter langobardisk Ret er det almindelige det, at en myndig Mand kan gøre med sine Ting, hvad han vil, Li. 19. Sikkringen for Slægten laa efter dansk Ret i Lovbydelsen, EL. 1. 40, JL. 28. Langobardisk Ret krævede som Betingelse, at Fledføringen ingen Søn havde, Ro. 171. Fik han en senere, gik Retshandlen tilbage, og efterlod han en naturlig Søn eller en legitim Datter, blev deres Ret til en Del af det, som var overdraget ved Gaveretshandlen, opretholdt, Ro. 171, Li. 65. Men noget andet var, at fornuftigvis kan det ikke antages, at en fri Langobard uden gode Grunde opgiver sin Selvstændighed og begiver sig ind under en andens Fællig. *Filiusfamilias* sammenstilles med Trællen, cfr. ovf. § 6, og Fastrene i Fælliget indgaa Kønsforbindelse med Trælle, Ahi. 10. Kaarene for de underordnede Medlemmer af Fælliget vare derfor temmelig ringe. Det er derfor sikkert mer end et Tilfælde, at baade Ro. og de nordiske Love nævne Sygdom, Alderdom eller Trang i Forbindelse med denne Retshandel.

De norske Love kende et nogenlunde lignende Institut som *d. p. g.* og det dansk-svenske Fledførelse. Men i Norge kendte man ikke Tingforhandling derved, og man kendte ikke Ætfællig. Begge disse Forhold gøre allerede Forskellen imellem langobardisk og dansk Ret paa den ene Side og norsk paa den anden ikke saa ringe. Med *branderfd* var forbundet

Begrebet om en Arv, som heller ikke passer med de andre Systemer, Amira NGOR. 2. 641.

Den Kritik, som er reist ligeoverfor min Opfattelse af *d. p. g.*, er af ren negativ Natur. Man gør nogle Indsigelser imod min Opfattelse; men en positiv Forklaring paa Institutet gives ikke. Den gængse tyske Opfattelse af Institutet er imidlertid som ovenfor bemærket den, at *d. p. g.* er en Art Adoption. Om denne fastholdes endnu, vides ikke; men ved Siden af de bestemte Indsigelser imod min Betragtning, som ere gjorte, bliver den vel fastholdt. Vi maa da endnu undersøge denne Anskuelse lidt nærmere og da ganske særligt i Relation til Institutet *d. p. g.* i sin Renhed, uden Tilsætningen *lidinlaib.*

Med lib. Pap. passer som ovenfor anført Begrebet Adoption ikke. Den kalder *d. p. g.* for en *donatio inter vivos,* og det er sikkert rigtigt. *Lombarda Casin.* og *Vulgata* sætter *donationes, quæ cum thingatione vel cum launechil fiunt* i en Rubrik og *adoptiones* i en anden.

Det, som rimeligvis har lokket flere Retshistorikere til at anse *d. p. g.* for en Art Adoption, er Ro.' Bemærkning om, at *donator* ingen Søn maatte have og at *donatarius* ikke maatte behandle Giveren, som utaknemlige Sønner pleie at gøre. Men det er virkelig ikke nok til at danne et Begreb, som blot tilnærmelsesvis ligner Adoption. Ro. 224 [3] paalægger Patronen at behandle den frigivne som en Broder; men derfor er der vel ingen, som tør paastaa, at den frigivnes Stilling i Fælliget kan karakteriseres paa lignende Maade.

Til en Adoption maa dog vel først og fremmest høre, at Adoptanten optager den adopterende i sin Slægt. Dette er saa langt fra Tilfældet, at tvertimod akkurat det modsatte finder Sted. Adoptanten bliver *extraneus* for sin Slægt og drager over i en anden. Den adopterede bliver derimod i sin og tager Adoptanten over til sig.

Ved Adoption i Almindelighed beholder Adoptanten sin Stilling som Fader, og den adopterede indordner sig under ham som Søn. Ved *d. p. g.* bliver det tvertimod Gavemodtageren, som er *paterfamilias;* Giveren er kommen ind i Gave-

modtagerens Husstand, men som et underordnet Medlem, der maatte lystre *paterfamilias* ligesom de andre.

Med Adoption i Almindelighed følger Arveret for Sønnen, og det er vel endog en af de vigtigste Grunde til en saadan Retshandels Ordning. Arveret for Faderen i Sønnens Slægt anerkendes sjeldnere. Men her bliver der overhovedet ikke Tale om Arveret for nogen. Giveren havde i levende Live givet alt bort og var formueløs. Han efterlod altsaa intet at arve; ti *omnes res suae* vare allerede ved *d. p. g.* gaaede over til Modtageren. Paa den anden Side vilde det være fuldstændigt vilkaarligt at paastaa, at Giveren skulde kunne arve i nogensomhelst Egenskab i den nye Slægt, hvori han var traadt ind. Der findes ikke antydet et eneste Sted i de langobardiske Love, at han havde nogen Arveret der. Efter Fælligreglerne kunde der ikke godt være Tale derom, aldenstund han ikke er nævnet under de derom fremstillede Regler. *Parens* efter Ro. 153 var han heller ikke, og som tidligere berørt vilde selv Fiskus gaa foran.

Denne Opfattelse af *d. p. g.* som en Art Adoption er i systematisk Henseende saa vildledende som vel muligt. Det maa derfor haabes, at den snart vil blive forladt.

Overhovedet ses det vedblivende ikke rettere end, at de to Instituter, som i langobardisk Ret danne Undtagelser ved Reglerne om Gaveretshandler, *d. p. g.* og *launigild* (min Ro. Ed. § 32), ere rent nordiske Instituter, hvortil der vanskeligt findes noget tilsvarende hos de andre germanske Stammer. At *launigild* kan findes brugt hos Vestgoterne, F. Long. 13, modbeviser ikke den Paastand; ti Vestgoternes nære Slægtskab med de nordiske Stammer og vel specielt med de svenske Göter troede jeg, var almindelig anerkendt, Paul Gr. 3. 817 f.

---

§ 23.

Fortsættelse. M. Pappenheims Opfattelse.

Anmelderen i Z^sfR. 21. 253 f. af min Ed. Ro., M. Pappenheim, har om min Opfattelse af *d. p. g.* gjort den Bemærkning, at det var vanskeligt at vedblive at være alvorlig ligeoverfor saadan en Mening. Den Haan, som ligger i denne Bemærkning forstaar jeg nok, men Berettigelsen dertil rigtignok ikke. Den ærede Anmelder stiller sig ligesaa negativt som F. i Long. 9; noget positivt Bidrag til Institutets Forstaaelse gives ikke. Det havde dog været langt naturligere, om P. ligeoverfor mine Bemærkninger i Ed. Ro. 110 om det formentlig feilagtige i hans Opfattelse af Institutet havde søgt at paavise Feilene i mine Bemærkninger.

Imidlertid maa jeg efter forannævnte afvisende Bemærkning antage, at P. endnu fastholder sine i »Launegild und Garethinx« p. 47 f. yttrede Anskuelser, og det vil derfor være nødvendigt noget nærmere at gaa ind paa disse.

Den almindelige Opfattelse af Ro. 171—4 er sikkert den, at Ro. 171—2 fastsætter de almindelige Regler for *d. p. g.*, at 173 foreskriver nogle særlige Regler for den særlige Form *lidinlaib* og at Ro. 174 yderligere fastslaar nogle Regler, som kunne anvendes tildels ved den almindelige, tildels ved den særlige Form *lidinlaib.* I Modsætning hertil har P. den noget mærkelige Opfattelse, at *lidinlaib* Formen var den normale og at Formen uden *lidinlaib* var Undtagelsen. Som allerede i min Ed. Ro. 110 bemærket, forstaas det ikke, hvorledes man kan komme til en saadan Opfattelse. Det naturlige er dog først at se Institutet i sin Renhed, uden Tilføininger, og saa bagefter at se Afvigelsen, der fremkommer igennem *lidinlaib.* Dette er det logisk rigtige og absolut den eneste Forklaring, som stemmer med Ro. 171—4. Der skal ingen med Føie kunne bestride, at Ro. 171—2 jo indeholde ganske almindelige Regler om *d. p. g.* og at først i Ro. 173 kommer den særlige Form *lidinlaib* frem. Det gælder da virkelig først om at klare sig Institutet i sin Almindelighed og saa bagefter se Modsætningen igennem den særlige Form.

Men endnu mærkeligere er den Argumentation, P. frem-

fører for sin Menings Rigtighed. I Ro. 174 staa de Ord: *Ipse autem qui garethinx susceperit ab alio, quidquid reliquerit donator in diem obitus sui, habeat licentiam in suum dominium recollegere.* Det er disse Ord, som for P. ere de afgørende for hans ovenanførte Betragtning; ti det forekommer P., — es scheint uns — at med de foran citerede Ord af Ro. 174 skal betegnes det regelmæssige Tilfælde af Overdragelse af den hele Formue i Modsætning til det mulige Tilfælde af en partiel Overdragelse. Formen *lidinlaib* betegner altsaa en Overdragelse af *res suae* eller *substantia* cfr. min Ed. Ro. 80; den almindelige *d. p. g.* er henvist til den beskedne Stilling at omfatte Overdragelse af enkelte Ting. Hvorledes dette Resultat kan faas ud af de ovenfor citerede Ord af Ro. 174, er rigtignok temmelig ubegribeligt. Disse Ord sige dog ikke meget mere end det, at hvad *donator* endnu har tilbage ved sin Død af disse Ting, det har *donatarius* Ret til at samle tilbage ind under sit Herredømme. Ordene *quidquid reliquerit donator in diem obitus sui* staa omtrent enslydende i Ro. 173 og 174, og det er saa aabenbart, at disse Ord ogsaa i 174 særligt tage Sigte paa Formen *lidinlaib*. Men videre Resultater kan man virkelig heller ikke trække, og navnlig er det fuldstændigt uberettiget af disse Ord at slutte, at Formen *lidinlaib* var den normale Form og den uden *lidinlaib* Undtagelsen, eller at Formen *lidinlaib* repræsenterede Overdragelse af hele Formuen, Formen uden *lidinlaib* kun Overdragelse af enkelte Ting.

P. maa ganske have undladt at tage Hensyn til, at Ro. 171, som dog ubestrideligt indeholder den almindelige Regel for *d. p. g.*, har disse to Ord *res suas*. Disse betegne utvivlsomt hele Formuen. Ro. 172 har de samme Ord og med akkurat den samme Mening, cfr. Ro. 1, 4, 156, 157, 163, 164, 167, 360, 367. Det er og bliver derfor en absolut Miskendelse af hele Institutet at henvise Overdragelse af hele Formuen til Formen *lidinlaib* alene og derimod at fastholde, at den almindelige Form af *d. p. g.* kun omfattede Overdragelse af enkelte Ting.

Modsætningen imellem de to Former af *d. p. g.* laa paa et helt andet Punkt. Den ligger saa slaaende nær, at det

virkelig er ubegribeligt, at P. her har kunnet tage feil. Modsætningen ligger ligefrem i Ordene *lidinlaib* og *quod in diem obitus sui reliquerit.* Bliver Forbeholdet taget, beholder Overdrageren Tingene til sin Død under sin egen Varetægt, i sin egen Besiddelse. Bliver intet Forbehold taget, gaa Tingene straks ved Overdragelsen over til Modtageren. Dette ligger i Ordene, og det ligger ogsaa i Lovene. Derfor siger Ed. ved *lidinlaib* i Ro. 173, at i dette Tilfælde maatte Overdrageren ikke forsætlig bortøsle Formuen, men skulde bruge den med Maade, og derfor siger Ed. ogsaa ved Formen *lidinlaib*, at det kan hænde, at Formuen ikke strækker til forat fyldestgøre Overdragerens Fornødenheder. Alt dette siges der aldeles ikke noget om ved den almindelige Form af *d. p. g.*, og det ikke af den gode Grund, at det slet ikke vilde passe. Bortøsle Formuen eller Spørgsmaal om dennes Tilstrækkelighed til Fyldestgørelse af Overdragerens Fornødenheder kan der ikke være Tale om ved den almindelige Form af *d. p. g.*; ti Formuen er gaaet ind i Modtagerens Fællig, og han har da at forsørge Overdrageren enten med den modtagne Formue eller med sine egne Midler.

Denne Opfattelse om en faktisk Overlevering af Formuen ved den sædvanlige Form for *d. p. g.* stemmer ogsaa med Formlerne i lib. Pap. ad Ro. 171—2. Disse have kun det Tilfælde for Øie, at Genstanden er overleveret fra *donator* til *donatarius*. Det Tilfælde, at Giveren selv beholdt Tingene *lidinlaib*, foreligger der ingen Formel for, hverken ved Ro. 171 eller Ro. 172; lib. Pap. havde ret naturligt og rigtigt den Opfattelse, at Formen *lidinlaib* særligt hørte hjemme i Ro. 173.

Li. 54 bekræfter den samme Mening, at den sædvanlige Form for *d. p. g.* i sig indeholdt en faktisk Overlevering. Denne Artikel omhandler 30aarig Hævd og slaar fast, at 30aarig Hævd var tilstrækkelig Beskyttelse med Hensyn til *d. p. g.*, selv om ogsaa Gavebrevet var forkommet. Af Artiklen fremgaar med tilstrækkelig Tydelighed, at til den 30aarige Hævd hørte Besiddelse. Den Art *d. p. g.*, hvorom Li. 54 taler, maa derfor være forbunden med faktisk Overlevering.

Miller bemærker, at baade Lombarda-Kommentatorerne, Ariprand og Albert og *Summa legis Longob.* hævde, at *d. p. g.* kun indeholdt en *donatio universitatis* og at *donatio rei specialis* kun var mulig igennem Reglerne om *launigild,* Z[1]fR. 13. 93. Denne Kommentatorernes Anskuelse er sikkert ogsaa den ene rette, cfr. ogsaa Gloss. Hugo Grot.: *Garathinx, Garthinx: Universitatis donatio in judicio.* Senere, fra Aar 713, kom ifølge Li. 6 smh. 73 Sjælegaverne med som gyldige Gaveretshandler ved Siden af *d. p. g.* og *donatio per launigild.*

Desværre foreligge saa faa Diplomer fra før Aar 713. De, som ere fra en senere Tid, omhandle næsten alle Gaver til geistligt Brug, og Gaverne maa derfor anses gyldige ifølge Reglerne for Sjælegaver efter Li. 6 og 73. Men Formen for adskillige af disse Sjælegaver er ikke uden Interesse. En meget almindelig Form var den, at en Mand (eller en Mand og Hustru) begiver sig ind i en geistlig Stiftelse som Munk eller i anden tjenende Skikkelse og samtidigt overgiver alle sine Ting til denne Stiftelse, Troya Nr. 423, 448, 461, 502, Cod. Cav. 1. 97, 122, 156, 180. Stundom kan det endog hænde, at Forældrene overgive med al deres Formue ogsaa deres Børn til denne Stiftelse, Troya Nr. 422, Reg. Farf. 61, 62.

Men det var heller ikke ukendt, at man kunde overgive alt sit Gods til Stiftelsen udenat tage nogen geistlig Stilling til denne, og idet det udtrykkeligt siges, eller man ialfald maa gaa ud fra som underforstaaet, at vedkommende faar Underhold igennem Stiftelsen, Reg. Farf. Nr. 90, Muratori Ant. 1. 769, Cod. Cav. 1. 28. Særligt det sidste Diplom er ret oplysende. Efter det overgive en Mand og hans Hustru sig til Klostret la Cava *ipssis per capillos capitis nostris* og overgive deres Personer og alle deres Ting til Klostret. Hvad de have eller fremtidigt kunne faa, skal tilhøre Klostret. Skulde de selv ville gaa ud af Klostret, *retornare aut exire voluerimus,* skal Klostret dog beholde alle deres Ting. Retshandlen ordnedes for Dommeren *et haliis nobiliores hominibus.* At dette er en Fledføringskontrakt saa god som nogen, tør vel ingen bestride.

Overhovedet har P. ved sin Opfattelse af *d. p. g.* som

en Art Adoption ganske overset, at Ro. meget bestemt holder fast ved, at Forholdet imellem Giveren og Gavemodtageren hører op, naar Giveren bagefter faar en Søn. Den Art Adoption har man dog aldrig hørt Tale om. Det hænder jævnligt, at Adoption finder Sted og at altsaa den ene antages af den anden i Barns Sted. Men faar saa Adoptanten selv bagefter et Barn, brydes derved ikke Adoptionsforholdet; den adopterede Søn og den ægtefødte Søn opdrages sammen som Brødre. Saaledes gaar det ikke til her. Forholdet brydes, og det formentlig inderlige Familieforhold imellem den saakaldte Adoptant og den saakaldte Adopterede hører op. Forholdet brydes derhos paa den for Adoptionsforhold endnu mærkeligere Maade, at Adoptanten, den formentlige Fader, flytter bort igen med sine Ting fra den adopteredes, den formentlige Søns, Husstand. Det kan vel nok kaldes en løierlig Slags Adoption.

Men Sagen er ogsaa langt mere simpel. Det er en ren Formue-Retshandel. De af P. i hans Anmeldelse af min Ed. Ro. i Z²fR. 21. 253 f. fremhævede Ord »*filiûs non posſit habere*« ere ikke paa nogen Maade satte forat antyde, at der skabes et Adoptionsforhold, men forat sikkre Giverens egne Sønner. Man kan maaske endog sige, at disse Ord give en Forklaring paa, hvorledes det overhovedet kan være, at en fri Langobard kan tænke paa at give sig ind under en andens Husstand. Ti nogen hædret Stilling for *donator* skaber *d. p. g.* ikke, cfr. Ro. 360.

---

§ 24.

Antifactum. Meta.

Som det synes, har hele min Fremstilling af det langobardiske Ægteskab og dets Retsvirkninger ikke mødt nogen Modstand, og jeg kan derfor i det væsentlige lade dette Spørgsmaal ligge. Man tør vel saa gaa ud fra, at det er be-

fundet rigtigt, at langobardisk og nordisk Ret paa dette vigtige Punkt falde sammen.

Imidlertid har F. Long. 44 reist det Spørgsmaal, som nærmere er udviklet i U. § 1281 f., om det dog ikke lod sig forsvare at sætte det langobardiske *Antifactum, Contrafactum, Incontro* i Forbindelse med det norske »Widerlage«, *gagngjald, tilgjof*, Amira NGOR. 2. 655 smh. min Ed. Ro. 72. Forsøget er imidlertid ikke faldet heldigt ud; Beviset er ikke ført og kan sikkert heller ikke føres.

Allerede Pertile, 3. 328[27] gør opmærksom paa, at etymologisk set er *Incontro* det samme som det langobardiske Begreb *Meta*, og det vil ogsaa nok vise sig, at saa længe vi endnu have de langobardiske Love, Lærebøger eller den dertil hørende Litteratur, er og bliver *Antifactum* ikke andet end et andet Ord for den gamle *Meta*, Købeprisen for Pigen.

Inden vi imidlertid gaa over til at se de Kildesteder, som i saa Henseende fra F.' Side ere paaberaabte, bør der dog først gøres opmærksom paa, at der synes at ligge en Begrebsforveksling til Grund for hele denne F.' Betragtning. Normændene kendte *heimanfylgja*, Medgift. Den blev given til Manden i Anledning af Ægteskabet, ikke til Hustruen, Amira NGOR. 2. 652. Til Gengæld for *heimanfylgja* gav saa Manden *gagngjald*, hvad F. kalder Widerlage, vort Vederlag. Men Langobarderne kendte aldeles ikke det norske *heimanfylgja*; det vides i al Fald ikke, at nogen endnu har paastaaet, at der efter langobardisk Ret blev given Manden nogen Gave fra Hustruens Slægt. Det, der blev givet fra denne Side i Anledning af Ægteskabet, var *Faderfio*; men den blev ikke Mandens, men Hustruens, min Ed. Ro. 71. Det synes derfor urimeligt i langobardisk Ret at prøve at finde *gagngjald* allerede af den Grund, at den Gave, til Gengæld for hvilken *gagngjald* skulde være given, heller ikke var kendt hos Langobarderne.

Antifactum er tydeligt nok en Gave eller rettere en Præstation, ydet af Manden til Hustruen. Af den Slags Præstationer kendte Langobarderne to, *Meta* og Morgengaven. Ro.' Edikt. kender ikke flere end disse to, de senere langobardiske Love heller ikke, og Li. 103 slaar endog udtrykkeligt fast, at

ingen Mand maa give sin Hustru mere end, hvad han gav hende som *Metphium* og Morgengave. Men i Papienser Retsbogen dukke nye Navne op; der bruges stundom Udtrykkene *Quarta* og *Antifactum.* Om *Quarta* er der ikke reist Tvivl og kan fornuftigvis heller ikke reises Tvivl allerede af den Grund, at langobardisk Ret udtrykkeligt har begrænset Morgengaven til Hustruen til ikke at maatte overstige en fjerde Del af Mandens Formue, Li. 7, min Ed. Ro. 70 f. Denne fjerde Del, *Quarta,* er tydeligt nok Morgengaven. Tilbage er altsaa *Antifactum* i Papienser Bogen og *Meta* eller *Metphium* i de langobardiske Love. Det ligger da slaaende nær at sige, at disse to Navne kun ere forskellige Udtryk for det samme Begreb. Det vil F. imidlertid ikke; *Antifactum* skal være et og *Meta* noget andet, idet det dog indrømmes, at Muligheden for, at *Antifactum* og *Meta* er et og det samme, ikke er udelukket. Man kan ganske sikkert gaa et Skridt videre og paastaa, at Muligheden for, at disse to Udtryk betegne forskellige Begreber, er udelukket. I ethvert Fald er det givet, at efter Papienser Bogen betegner *Antifactum* det samme som *Meta* og under ingen Omstændigheder har noget at gøre med det norske *gagngjald.*

Det af F. først nævnte Sted af lib. Pap. er Exp. § 1 ad Ro. 182 (ikke 282). Ro. 182 handler om, hvorledes en Enke har at forholde sig, særligt naar hun vil indgaa nyt Ægteskab. Af Formuegenstande, som herved komme i Betragtning, nævnes da den *Meta,* som den første, nu afdøde Mand gav for sin nu efterlevende Enke, den nye Pris, som den nye Mand skal give for Enken og som synes at svare til Halvdelen af den første *Meta,* Morgengaven og *Faderfio.* Andre Præstationer nævnes aldeles ikke i Ro. 182 og kunne heller ikke nævnes; Langobarderne kendte ikke flere, cfr. Z[1]fR. 13. 73. Exp. § 1 til Ro. 182 fremstiller Fremgangsmaaden ved Ordningen af Formueforholdene ved det nye Ægteskab og bruger da her de Udtryk: *Antifacti et morgincaph cartule lecte sponse a sponso tradantur.*

Derefter giver Formynderen, Faderen, sin Datter, Enken, til Manden. Dette *Antifactum* vil F. paastaa, der er Mulighed for at forstaa som *gagngjald.* Det synes rigtignok

uforstaaeligt. Hvor, maa man saa spørge, bliver *Meta* af? Det er netop den, som skal ordnes i Anledning af Trolovelsen, Ro. 178; det er netop den, Ro. 182 slaar fast, skal være lig med Halvdelen af *Meta* fra den første Mand; det er netop *Meta*, som, naar den første Mands Arvinger vægre sig, skal gaa over til Enkens egen Slægt, og det er netop derfor denne *Meta*, som Faderen nu faar Brev for, hvorfor han ogsaa umiddelbart derefter lover Manden sin Datter. Man har ligefrem ikke Ret til at statuere, at *Antifactum* her betyder noget andet; ellers svarer Exp. ikke til den Lovregel, som den nærmere skal forklare.

Paa lignende Maade maa selvfølgelig de andre Steder af lib. Pap. forstaas, hvor ligeledes *Antifactum* er nævnt. Naar saaledes ibl. a. Exp. § 1 ad Gri. 8 omtaler, at en Mand har givet sin anden Hustru *Quartam et Antifactum* ligesom den første, er det virkelig uforstaaeligt, at nogen tør lægge anden Betydning deri end den, som de langobardiske Love overhovedet hjemle, og det er Morgengaven og *Meta*. Andre Ydelser paa dette Felt kende de ikke. Men det er endnu mere uforstaaeligt, naar det dog maa erkendes, at *Antifactum* i Exp. § 1 ad Ro. 182 som ovenfor formentlig vist kun kan forstaas paa denne Maade. Pap. Bogen synes at være ret vel gennemtænkt, og man bør forstaa Udtrykkene deri paa de forskellige Steder paa samme Maade, naar ikke tvingende Grunde byde det modsatte.

Hvad der ovenfor er anført om Papienser Bogen, gælder omend i mindre Grad om Diplomerne. Naar der er talt om *Antifactum* og Morgengave eller om *A.* og *Quarta*, er det fuldstændigt vilkaarligt at lægge en anden Betydning deri end netop den, Lovene give Anvisning paa. F. paastaar, at der findes Diplomer, hvor *Meta* er nævnt ved Siden af *A.* som to forskellige Præstationer. Saalænge imidlertid ikke Kildestederne ere anførte, har man vel Ret til at holde paa Muligheden af en anden Forstaaelse af disse Steder.

Den videre Udvikling af *A.*, *Quarta* eller hvad andet Navn de forskellige Præstationer fik i de senere Aarhundreder, er uden nogensomhelst Betydning. Med den gamle nordiske

Ret havde denne Udvikling intet at skaffe, og vi bør derfor ikke paa nogen Maade fordybe os deri.

Imidlertid kan man dog endnu efter Pap. Bogens Tid træffe paa Udtalelser, som bestemt vidne om, at Glossatorerne vare vel kendte med de oprindelige langobardiske Regler, cfr. Gl. et Adnot. Cod. Epored. (L. 4. 649): *non posit omo dare sua uxore aliquit super morgincap et sponsaricio.*

---

§ 25.

Vanhjemmel.

I min Ed. Ro. 146 gjorde jeg nogle Bemærkninger med Hensyn til Vanhjemmels Forholdet efter langobardisk Ret. Ved efter den Tid nøiere at gennemgaa de langobardiske Regler desangaaende, viser der sig et nyt, ikke uinteressant Tilknytningspunkt til nordisk og da specielt til götisk og dansk Ret.

Ved Exp. § 2 ad Otto 1. 7 oplyses det, at der hos Langobarderne bestod den Sædvane, at naar en Hest eller et andet Dyr paa en eller anden Maade var frakommet rette Eiermand og gaaet over i anden Mands Besiddelse, kunde der anvendes en lignende Fremgangsmaade som den, vi kende fra dansk og götisk Ret. Naar Eiermanden vilde have sin Hest tilbage, kunde Besidderen skyde paa Hjemmel.

De Genstande, hvorom her var Tale, ere i Otto 1. 7 kun meget ufuldstændigt omhandlede; Otto 1. 7 nævner *equum vel cetera animalia sive rem suam.* Men i dansk og götisk Ret have vi bedre Veiledning. Dansk Ret nævner syet Klæde, skæftet Økse, fæstet Sværd, gjort Boskab eller Husdyr, Matzen PrR. 2. 119; svensk Ret omtrent de samme Genstande: skaaret Klæde, skalpet Sværd, hugget Hus, ØGL. Vins. 7 pr. smh. 1, Træl og Ambut, Hors og Nöt, Hoffæ og Hornfæ, skapet Klæde og skæftet Vaaben, VGL. 1 þB. 19, 2 þB. 54, 56, 57. Forarbeidede Brugsgenstande altsaa og Trælle.

Fremgangsmaaden var den, at Eiermanden gik til Besidderen, og naar denne paastod, at Genstanden var købt, gik de begge til den, af hvem Genstanden var købt, den første Hjemmelsmand. Erkendte Hjemmelsmanden at have solgt Besidderen Genstanden, afleveredes denne til ham, og Købesummen gaves tilbage af første Hjemmelsmand til den forrige Besidder. Paastod nu atter den første Hjemmelsmand, at han havde købt Genstanden af en tredie Mand, gik Toget videre til denne Trediemand eller anden Hjemmelsmand. Erkendte anden Hjemmelsmand at have solgt første Hjemmelsmand Genstanden, afleveredes denne atter til ham og Købesummen gaves tilbage til første Hjemmelsmand.

Saavidt ere dansk og langobardisk Ret i det væsentlige ens. Den i EL. 2. 99 til 103 og 117—18 beskrevne Fremgangsmaade passer med Fremgangsmaaden efter Exp. § 2 ad Otto 1. 7. Men dansk Ret stanser Toget ved anden Hjemmelsmand; det gør Exp. § 2 ad Otto 1. 7 ikke. I langobardisk Ret kan Toget ganske paa samme Maade som ved første og anden Hjemmelsmand gaa videre til den tredie. Saa stanser det der. Længere end til 3. *auctor* er Eiermanden efter denne langobardiske Sædvane ikke nødt til at følge med. Paa dette Punkt mødes langobardisk og götisk Ret I götisk Ret tales om 3. Salg, Amira NGOR. 1. 560, Nordstr. 2. 695 f.. EL. 2. 100 taler derimod om *thrithie man*, og efter hele Fremstillingen lader EL. ingen Tvivl tilbage om, at Trediemand der er den samme som anden Hjemmelsmand. JL. 111 har ligeledes Trediemand, og her bør Udtrykket sikkert forstaas paa samme Maade som i EL. 2. 100.

Langobardisk Ret begrænser Toget efter de forskellige Hjemmelsmænd ogsaa paa en anden Maade. Eiermanden er ikke pligtig at følge Besidderen eller de senere Hjemmelsmænd længer end indenfor *tertium comitatum*, Otto 1. 7. EL. 2. 100 bruger Udtrykket *innæn landz*, indenfor den sællandse Landsdel, Lund Ordb. 84; galdt Forholdet for Mænd, der vare udenlands, statueredes særlige Regler, EL. 2. 102. Det samme er Tilfældet efter Göta Lovene, VGL. 2 þB. 39, ØGL. Vins. 7.

Der er altsaa en Forskel imellem langobardisk og götisk Ret paa den ene Side og dansk Ret paa den anden med Hensyn til Antallet af de Hjemmelsmænd, hvortil Eiermanden er pligtig at følge. Lade vi nu foreløbigt langobardisk Ret ligge og holde os til götisk og dansk Ret alene, ville vi imidlertid se en anden Forskel imellem disse. Ved Retshandler, Køb og Salg, Bytte etc. vedrørende de fornævnte Brugsgenstande (syet Klæde etc.) kræver dansk Ret *vin oc vitne,* Matzen PrR. 2. 119 f. Ved Vidne her kan næppe forstaas mer end et Vidne; i Stadsretterne senere ændres Bestemmelsen ogsaa saaledes, at der i Stedet for *vin oc vitne* sættes to Vidner, Matzen PrR. 2. 120. JL. 111 bemærker allerede, at *win thet ær witnæ, thær with war.* Götisk Ret kræver *vin* og Vidner, Amira NGOR. 1. 285, 347 smh. ØGL. Vins. 6 § 1, 7 § 1; der synes altsaa 3 Mand at have været nødvendige.

Der er altsaa en Forskel imellem Antallet af de Mænd, som efter götisk og dansk Ret kræves ved Indgaaelse af Retshandler af denne Art, og Antallet af disse Mænd falder sammen med Antallet af de Hjemmelsmænd, til hvilke Eiermanden af Genstanden var pligtig at følge. Vende vi os derefter til langobardisk Ret, har Brunner RG. 2. 503[51] smh. 1. 100[20] og 374[25] gjort den træffende Bemærkning, at Begrænsningen af Antallet af Hjemmelsmænd til 3 var stemmende med gammel langobardisk Ret og at dette finder en Støtte i Reglerne i Ro. 224. I denne Bemærkning har Brunner fuldkommen Ret. Ved Frigivelse af en Træl slaar Ro. 224 udtrykkeligt fast, at mindst tre Mand foruden den, som frigiver, skulle være medvirkende. I Frigivelsen tør man tro, at der ogsaa laa et Slags Hjemmelsansvar for den, som frigiver, et vist Ansvar for, at Trællen saa ogsaa virkelig kunde blive fri. Men krævedes dertil efter langobardisk Ret mindst tre Mands Nærvær, kan man da ogsaa roligt gaa ud fra, at mindst det samme Antal krævedes efter langobardisk Ret, hvis Trællen ved Køb eller Bytte skulde overdrages til en anden Mand.

Allerede ved det foranførte faar man derfor en grundet Formodning om, at langobardisk Ret ligesom Göta Lovene

krævede tre Mands Nærvær ved Overdragelse af Træl eller, hvad dermed kan stilles i Klasse, af forarbeidede Brugsgenstande. Denne Formodning vinder i Styrke, naar vi se nærmere paa, hvad disse Mænd kaldtes, som saaledes efter Ro. 224 skulde medvirke ved en Træls Frigivelse, cfr. min Ed. Ro. § 9. Mindst den ene af dem kaldtes *gisil.* Det er muligt, at to hed *gisil;* Gl. ad lib. Pap. ad Ro. 224 taler ialfald et Sted om *giselles.* I Ordet *gisil* ligger en vis Indestaaelse og i ethvert Fald en Vidnepligt, min Ed. Ro. 31.

Men endnu klarere fremgaar Forbindelsen med nordisk Ret af det andet Udtryk for en af dem, som medvirkede ved Frigivelsen af en langobardisk Træl, af Udtrykket *gaida.* Dette Udtryk staar utvivlsomt i Forbindelse med det langobardiske Mededsmands Institut, Ro. 359 f. *Duodecim aidos id est sacramentales,* siger Ro. 359. *Gaida* kunde derfor blive Mededsmand; men i Tilføiningen *ga* ligger ogsaa, at han var noget mer end en almindelig Mededsmand. Her er det imidlertid af Interesse at se, at netop dansk Ret er veiledende i saa Henseende. Ti EL. 2. 117 udtaler udtrykkeligt, at den, som var Partens *vin,* skal være hans næste Mand blandt de tolv, som skulle sværge, at han har købt det ɔ: Kreaturet. Forklaringen paa *gaida* faa vi saaledes netop igennem EL. 2. 117. *Gaida* var ikke en almindelig Mededsmand; men han var mer end det. Han var *vin,* og han stod hos, naar hans Part skulde sværge, som dennes nærmeste Mand. ØGL. Vins. 6 § 1 har en Antydning, men ogsaa kun en Antydning om det samme. Efterat den har sagt, at *vin* kunde sværge og at de to Vidner kunde sværge, fortsætter den med, at de tolv Edsmænd derefter kunde sværge paa, at det, der forud var svoret, var baade sandt og Lov. Men derefter siger ØGL., at *vin* maa forvare sig for, at han ikke sværger mer end engang. Meningen er sikkert den, at havde han svoret som *vin,* maatte han ikke deltage i Tyltereden. Naar VGL. 2 þB. 39 taler om Tyltered og to Mænds Vidnesbyrd, er det ikke usandsynligt, at den Ed, *vin* sværger, er skjult i Tyltereden.

Ved Siden af den Sædvane, som Exp. § 2 ad Otto 1. 7 oplyser, at der bestod iblandt Langobarderne, og hvorefter

Eiermanden af Genstanden ikke var pligtig at følge længere med end til 3. Hjemmelsmand, oplyser Exp. § 1 sammesteds, at der ogsaa bestod en anden Sædvane i samme Materie. Efter denne sidste var Eiermanden pligtig at følge med omkring, hvor mange Hjemmelsmænd der end bleve opgivne. Denne sidste Sædvane stemmer med saksisk Ret. Langobarderne havde altsaa en Sædvane, der stemmede med saksisk Ret, og en anden, der stemmede med nordisk Ret. Dette bekræfter saa fuldkomment, hvad jeg har yttret i min Ed. Ro. § 40. Den ene Sædvane, hvad Brunner med sædvanligt Klarsyn kalder den gamle langobardiske, tog de med fra deres gamle Hjemstavn, og den anden fik de ved Paavirkning fra Sakserne senere.

Iblandt de svenske Love er det ubetinget Göta Lovene, som paa dette Punkt staa dansk og langobardisk Ret nærmest. UL. stanser Toget ved sjette Mand, SML. ved femte Mand. Men i det hele ere Reglerne baade der og i de andre Svea Love ikke saa lidt mere afvigende fra de her sammenlignede Retsregler end Göta Lovenes, Nordstr. 2. 695 f., Amira NGOR. 1. 560. Norsk Ret staar ligesaa fjernt. Hvad Tingene angaar, udhæver norsk Ret ganske vist særligt omtrent de samme Ting, som baade dansk Ret og Göta Lovene ogsaa særligt udhæve, skaaret Klæde, skæftet Økse osv. Norsk Ret kræver ved Overdragelsen af disse Ting en Borgen, ***heimildartak,*** omtrent svarende til den gøtisk-danske *vin.* Men iøvrigt er det uden Interesse at forfølge Reglerne videre, da de ikke frembyde de Paralleller som de fornævnte Lovsamlinger. Om noget Tog rundt til de forskellige Hjemmelsmænd synes der saaledes slet ikke at være Tale, Brandt 1. 201, Amira NGOR. 2. 352 smh. Steenstr. Norm. 4. 365 f.

Femte Afsnit. Resultater.

§ 26.

Fællig og Arv ere meget gamle Retsinstituter i dansk og langobardisk Ret.

Forhaabentlig er det lykkedes ved de foranstaaende Udviklinger at paavise, at der ogsaa i Fællig- og Arveforholdene bestaar en meget stærk Lighed imellem langobardisk og gammel dansk Ret.

Begge disse Retssystemer vise hver for sig og endnu mere ved deres Sammenstilling, at det er rigtigt, hvad mange allerede have yttret tidligere, at Fællig og Arv hver har sit forskellige Grundlag. I begge disse Systemer ses det klart, at Fælliget hviler paa Husfamilien, Arv paa Slægtskabet, cfr. ibl. a. Amira Erbf. 211 f., F. U. § 552 f.

Men er dette nu rigtigt, ligger det nær at benytte disse to Systemer til udaf dem at søge et Bidrag til Forstaaelsen af et Spørgsmaal, som er reist og som formentlig bør finde sin Afgørelse.

Som allerede i § 3 foran bemærket er den almindelige Anskuelse den, at al Arveret oprindeligt udspringer af et urgammelt Ætfællig. Man holder for, at den egentlige Arveret har en forholdsvis sen Oprindelse; hos Friserne skulde den saaledes først være opstaaet i Tiden imellem det 9. og det 12. Aarhundrede, Amira Erbf. 167. I stik Modstrid hertil hævder F. U. § 186, 553, at Arveretten indenfor den større Familiekres er det oprindelige; de særegne Regler indenfor den snævrere Husfamilie, indenfor Fælligkresen repræsentere først et senere Udviklingstrin.

Saavidt skønnes, passer intet af disse to Standpunkter til det, man kan se fra dansk og langobardisk Ret. Tvertimod pege disse to Systemer bestemt hen paa, at Fælligreglerne have udviklet sig for sig og Arvereglerne for sig. Saa langt man kan følge Reglerne i disse Systemer tilbage, finder man baade en Fælligordning og en Arveordning. Og hvad mere er, man finder to forskellige Ordninger med væsentligt forskellige Regler. Det er ligefrem umuligt at forestille sig, at den ene af disse Ordninger kan have udviklet sig af den anden.

Allerede det, at Fælligreglerne ere byggede paa Forudsætningen om et fælles Samvær, give disse Regler et Præg, som de almindelige Arveregler aldeles savne. Reglen om Udskiftning af en Søn, et Barns Død inde i Fælliget, den forskellige Fordeling af Fælligets Midler o. m. m. er tilstrækkeligt til at vise dette. Saalangt man kan følge Udviklingen tilbage i dansk og langobardisk Ret, har Fælliget i alt væsentligt kun omfattet Forældre, Børn, Børnebørn og Søskende. For den videre Ascendens og Sidelinierne galdt andre Regler, anden Ordning.

Langobardisk Ret afgiver ligefrem et positivt Bevis for, at hos denne Stamme var en egentlig Arveret slaaet fast længe før d. 9. Aarhundrede. Rotaris Edikt er fra d. 7. Aarhundrede, og der er ingen Grund til at formode, at de i Ro. hjemlede egentlige Arveregler have gennemgaaet nogen Udvikling i en nærmere Aarrække forud for Rotaris Edikt. Snarere maa man formode, naar man ser hen til de samme Regler i dansk Ret, at disse ensartet byggede Regler have bestaaet inden Adskillelsen af de to Stammer. Ganske vist kan herimod indvendes, at Privateiendom muligt ikke ret var kendt inden Adskillelsen. Afgørende er dette Moment dog ikke. Her er Tale om Eiendomsret indenfor Familiekresen, ikke udenfor denne. Indenfor Familiekresen kan der meget godt langt tidligere end ellers have bestaaet en Anerkendelse af en Ret til for Familiens Medlemmer at overtage en Slægtnings Ting efter hans Død. Den ensartede Bygning af Lavhævdsreglerne i dansk og langobardisk Ret, cfr. min Ed. Ro.

§ 38, tyder ogsaa paa, at der meget tidligt hos disse Stammer har været anerkendt en egentlig Eiendomsret.

Oldtidens Retsregler vidne i det hele om, at Ætten paa den Tid havde en stor Betydning i Retslivet. En Del af de Formaal, som Ætten paa den Tid fyldestgjorde, overtoges senere af Statsmagten, Amira Gr. § 54. Det er da urimeligt at tænke sig andet end, at det ogsaa blev Ættens Medlemmer, som kom til at overtage Efterladenskaberne, selv om der ikke fandtes nogen indenfor den snævrere Familiekres, som kunde overtage disse Ting.

Endnu mere bestemt strider al Erfaring fra dansk og langobardisk Ret imod den Fickerske Opfattelse. Der er intetsomhelst i disse Systemer, der taler for, at »Husfamilien« først har udviklet sig senere end Ætten i Almindelighed. Endnu den Dag i Dag træffer man Fælligforhold hos Indo-Arierne. Det indo-ariske Fællig omfattede en vid Kres af Familiemedlemmer, videre end den, vi kende fra dansk og langobardisk Ret. Men ved Siden deraf finder man ogsaa en Arveret for den videre Kres, Jolly 77, 84 f. I dansk og langobardisk Ret har Fælliget holdt sig meget konstant til den nærmeste Kres. Ikke fuldt saa konstant have Reglerne holdt sig. Udviklingen gik snarest i den Retning at omforme Fælligreglerne til Arveregler, ikke omvendt. Hele den foranstaaende Fremstilling indeholder Beviser nok herfor. Fælligforholdet overhovedet med sin ubetingede Herskermagt for Høvdingen og sin ubetingede Lydighedspligt for de øvrige Fælligmedlemmer bærer i sig Oldtidens Præg langt mere end det almindelige Familieforhold. Hos Indo-Arierne galdt det om at samle om Høvdingen et saa stort Antal arbejdsdygtige Mænd som muligt, Jolly 71; hos Langobarderne og de danske var Opgaven vel snarere den at samle saa mange vaabendygtige Mænd som muligt. Tildels derfor er det vel ogsaa, at østgermansk Ret i saa vid Udstrækning anerkender Berettigelsen for Konkubinens Søn.

Overhovedet ses det ikke, hvorledes F. har tænkt sig Udviklingen i dansk og langobardisk Ret, naar man ikke holder fast ved Fælliget som det naturlige Udgangspunkt for den nærmeste Slægts Vedkommende. Selvfølgelig holdt

Faderen fast ved sine Sønner, legitime som naturlige; de vare *paene ut servi,* cfr. ovfr. § 5—6. Men i de videre Forgreninger var det umuligt at opretholde det sædvanlige patriarkalske Forhold. Derfor skiltes de ordentligvis ad, i al Fald i 2. Slægtled, og hver vaabenfør Mand dannede da sin egen Husstand. Men derfor var Ætforbindelsen ikke brudt; den viste sine Virkninger under de forskelligste Forhold.

F. har Fortjenesten af at have stillet sig i Opposition til den herskende Anskuelse om, at al Arveret har udviklet sig af et Ætfællig. Men i sin Iver for at modarbejde denne Anskuelse har F. skudt over Maalet og opstillet en Paradoks om, at det egentlig er Arverets-Reglerne i de videre Krese, som ere de afgørende ved Forstaaelsen af det oprindelige Slægtskab imellem Stammerne. I dansk og langobardisk Ret finder denne sidste Paastand i al Fald ikke den ringeste Støtte.

---

§ 27.

Langobarderne vare Nordboer.

Det vigtigste Resultat, vi faa ud af foranstaaende Fremstilling i det hele, er og bliver den utvivlsomme Ensartethed i Bygningen af Arvesystemet i langobardisk og dansk Ret. Særligt gælder dette det hele Fælligforhold. Noget tilsvarende til de langobardiske og danske Arveregler i den videre Arvekres kan til en vis Grad genfindes i mange andre Retssystemer. Grunden til dette sidste ligger selvfølgelig i, at man overalt, mer eller mindre var inde paa den mere moderne Arveret. Men Fælliget, dette ejendommelige Oldtidsbegreb, har holdt sig mærkværdigt frisk og uforfalsket i dansk og langobardisk Ret. Man maa gaa til indo-arisk Ret forat finde det samme Fænomen; ti GotlL.' og Göta Lovenes Regler i saa Henseende ere som allerede tidligere bemærket for springende til, at man deraf kan danne sig noget fyldigt Billede i saa Henseende.

Naar jeg nu fremdrager dette eiendommelige dansk-langobardiske Fælligforhold, er jeg selvfølgelig forberedt paa atter her at blive mødt med den sædvanlige Indvending, at dette Fælligforhold ikke er andet end, hvad der lader sig genfinde overalt i de gamle germanske Retssystemer. Det er fælles germansk Ret; det er den sædvanlige Bemærkning. Ligeover herfor er der vel intet andet at svare end at fremhæve, hvad der af en af de dygtigste tyske Retshistorikere er anført som det bedste Bevis for den gamle »Hauserbrecht« i de andre Folkeretter. R. Schrøder, RG. 318, fremhæver L. Fris. 19. 2: *Si quis fratrem suum occiderit, solvat eum proximo heredi: sive filium aut filiam habuerit, aut si neuter horum fuerit, solvat patri suo vel matri suae, vel fratri, vel etiam sorori suae. Quod si nec una de his personis fuerit, solvat eum ad partem regis.*

Det er altsaa det bedste Bevis, som kan findes i de andre Folkeretter for det gamle Ætfællig. Man kan vel ikke sige mere end, at Muligheden for, at dette er en Levning af et gammelt Fælligforhold er tilstede. Art. handler om *Wergeld*, ikke om Arv eller Fælligforhold. Denne *Wergeld* tillægges den nærmeste Arving, og her nævnes meget rigtigt de seks Personer, som efterhaanden i Arveforholdene næsten overalt bleve anerkendte som nogle af de nærmeste. Men i gammel langobardisk Ret var det utvivlsomt kun de tre af dem, Fader, Søn og Broder, der oprindeligt havde Betydning. Datter og Søster spillede en sekundær Rolle, og Moder var knapt naaet til Anerkendelse paa Papienserbogens Tid. Om disse Personer efter L. Fris. levede i Fællig eller særskilt, derom vides intet. Ligesaalidt siges, om Arveberettigelsen i Almindelighed kun strakte sig til disse 6 Slægtled. Ti fordi Kongen tog *Wergeld*, naar der ingen af de 6 var levende, deraf flyder ikke med Nødvendighed eller endog med Rimelighed, at Kongen ogsaa tog den egentlige Arv, Efterladenskaberne efter den afdøde, naar ingen af de 6 Arter af Slægtninge var levende. Det bør da heller ikke lades uomtalt, at netop Drab af en Broder, som er det Tilfælde, L. Fris. 19. 2 omhandler, er særegne Regler underkastet i langobardisk Ret, Li. 17 smh. Ro. 163. Det er derfor ogsaa af den Grund

misligt at konstruere almindeligere Regler paa L. Fris. 19. 2 som Grundlag.

Men selv afset herfra, selv om man ogsaa kunde eller maatte indrømme, at der af og til, i Ny og Næ, i de andre gamle Folkeretter eller andet Steds kunde findes svage Spor af et gammelt Ætfællig udenfor langobardisk, dansk eller indoarisk Ret, er Sagen ikke dermed klaret.

Ti det maa dog vel enhver indrømme, at vel er Fællig kun et lille Ord; men bag det skjuler sig en hel Række af Retsforhold, som netop i disse nys nævnte Retssystemer finde deres Afgørelse paa en vis bestemt Maade. Med Fælliget hører sammen Familiefaderens næsten ubegrænsede Magt, de øvrige Fælligmedlemmers næsten ubetingede Lydighedspligt, den rene agnatiske Successionsret, de naturlige Sønners forholdsvis gode Retsstilling, Kvindens Tilsidesættelse, Reglerne om Fledførelse, *launigild* o. m. a. Med alt dette hører ogsaa paa det nøieste sammen Ordningen af Formueforholdene i Anledning af Ægteskab, saaledes som disse allerede ere fremstillede i min Ed. Ro. § 20—22. Alt dette og meget andet, der er gengivet i min tidligere Afhandling om disse Forhold, maatte dog have sin Forklaring. Lad være, at der i de andre gamle Folkeretter i flere af de ovenfor nævnte Retsforhold kan findes en lidt større eller lidt mindre Tilnærmelse til Reglerne i dansk og langobardisk Ret; et maa dog i ethvert Fald være utvivlsomt, og det er, at

> det gamle Fællig og mange med det beslægtede Retsforhold staa lyslevende for os i det langobardiske og det danske Retssystem, imedens der allerhøist kan findes svage Rester i alle de andre gamle Folkeretter.

Alt dette burde dog finde sin fyldestgørende Forklaring. Der maa dog være en Grund til, at man netop i disse to Systemer finder Forholdet saaledes og derimod saagodtsom savner det ellers i Oldtidens Retssystemer. De to Folk boede dog langt fra hinanden; de havde ingen Berøringspunkter, og der forlyder intet om, at Mænd fra Danmark søgte til Lombardiet eller omvendt. Derimod kom Langobarderne i Berøring med mange andre Stammer. Først levede

de en Tidlang ved Siden af Sakserne. Da Langobarderne drog ind i Italien, fulgte med dem Skarer af Gepider, Bulgarer, Sarmater, Pannonier, Suaver, Norikere og andre, P. Diac. 2. 26. Men det har ingen Indflydelse havt paa Langobardernes Retssystem. Store Skarer af Saksere fulgte ogsaa med; Antallet angives endog til 30,000, Schmidt ä. Gesch. d. Lang. 68. Heller ikke disse havde nogen Indflydelse paa det langobardiske Retssystem. Langobarderne holdt fast ved deres gamle Ret, og da Sakserne ikke vilde leve under langobardisk Ret, maatte de fortrække.

Det er aabenbart, at her er en Henvisning til fælles germansk Ret ikke fyldestgørende. At man finder Fælliget og saa mange andre Retsforhold fyldigt udviklet netop i de to Systemer og saagodtsom ikke, for ikke at sige slet ikke i de andre, det maa der dog være en Grund for. Langobardernes Retssystem maa vel ogsaa have været væsentligt afvigende fra Saksernes, siden disse sidste ikke kunde holde ud at leve under langobardisk Ret. Den ene fornuftige og ene fyldestgørende Forklaring er den, at Langobarderne vare Nordboer og ikke en tysk Folkestamme. Deres Ret holdt de fast ved; men Sproget ændredes efterhaanden. Saadanne dybt indgribende Institutioner som Fællig med alt, hvad dertil hører, Ægteskab og Ordning af Formueforholdene i Anledning af samme, de lade sig ikke bøje hverken ved Flytning eller Kampe. Langobarderne holdt fast ved deres gamle Ret, og da vi genfinde den samme Ret ogsaa hos vore Forfædre, faa vi herved en ny Bekræftelse paa Rigtigheden af de gamle Sagn om Langobardernes Udvandring fra Norden.

---

§ 28.

Efterskrift.

Med Edictus Rotari og nærværende Bog maa mine Undersøgelser vedrørende Slægtskabet imellem langobardisk og nordisk Ret i det væsentlige anses afsluttede. Afset fra det i disse to Bøger fremhævede, tror jeg ikke, der lader sig finde ret meget til Belysning i retshistorisk Henseende af det interessante langobardiske Spørgsmaal. En lille Efterslæt maaske; men det bliver ogsaa nok det hele.

Enhver Læser maa da selv danne sig et Indtryk udaf de Kendsgerninger, der foreligge, og som aldeles ikke ere fremstillede partisk. Et er umiskendeligt: det nære, det paa sine Steder endog paafaldende nære Slægtskab. Selv mig har det stundom overrasket. Naar jeg som saa ofte fandt et nyt Lighedpunkt imellem dansk og langobardisk Ret, har jeg mange Gange spurgt mig selv, om det dog ikke var muligt at finde en anden Forklaring paa dette Faktum end netop den, at Folkene ogsaa maatte være nærbeslægtede, for ikke at sige, at de maatte høre til samme Stamme. Men jeg vendte stadigt tilbage til, at det kunde ikke være anderledes; det maatte være saa. Jeg frygtede egentlig selv fra Begyndelsen af for Konsekvenserne; ti disse bleve helt anderledes, end jeg tidligere havde forestillet mig Forholdet. Navnlig maatte jeg nødvendigt komme til det Resultat, at der allerede fra vor Tidsregnings Begyndelse maatte have bestaaet en ret udviklet Retstilstand iblandt de Stammer, hvormed jeg fortrinsvis havde beskæftiget mig. Ti naar vi finde paa mangfoldige Punkter akkurat den samme Ordning hos Langobarderne og hos vore nordiske Forfædre, var det dog aldeles umuligt at forestille sig dette anderledes end, at dette maatte føres tilbage til et urgammelt Slægtskab. Man kunde maaske strides om Sagnenes Sandhed, om Langobardernes Udspring eller Oprindelse; men Lighederne i Retssystemet ere og blive umiskendelige. Sligt kunde passere i et enkelt eller nogle enkelte Tilfælde udenat have Krav paa Opmærksomhed. Men jo større Rækken bliver og jo inderligere det hele kan knyt-

tes sammen, desto større Opmærksomhed maa det vække, at saaledes er Forholdet og ikke anderledes.

Paa dette Punkt er det mig nu en Tilfredsstillelse at kunne notere, at her synes ingen Modstand fra nogen Side at reise sig. Dareste og den ubekendte Referent i ZfR. ere ikke de eneste, der samstemme med mig i, at man igennem de mangfoldige Lighedspunkter faar et Indblik i Oldtidens Retsforfatning, som nok kan have sin Betydning. Ficker i Long. og M. Pappenheim i Z²fR. maa anerkende, at der ere mange Lighedspunkter imellem langobardisk og dansk Ret, og at Rækken er bleven betydeligt udvidet ved det i min Ed. Ro. oplyste. Selv Brunner, RG. 1. 374 anerkender Ligheden imellem langobardisk og nordisk Ret og fører den tilbage til et urgammelt Slægtskab.

Forhaabentlig vil nærværende Skrift kunne bidrage sit til yderligere at støtte den Paastand, at vore nordiske Forfædre virkelig ved vor Tidsregnings Begyndelse have kendt og anvendt et Retssystem, som dog efter den Tids Forhold maa siges at være ret kompliceret. Navnlig i Familieforhold har det været betydeligt udviklet; Reglerne om Ægteskab, Fællig og Arv med alle deres Forgreninger konstatere dette meget bestemt. Troen paa en kaotisk Tilstand, som kun bundede i Spydstagen, bør derfor forsvinde.

Den retshistoriske Del af denne Sag tror jeg derfor som ovenfor udtalt nu i det væsentlige er udtømt. Men Sagen kan ogsaa ses fra andre Sider, og disse ere ikke tilstrækkeligt belyste endnu. Tidligere har jeg overveiet det Spørgsmaal, om det var muligt at belyse Sagen arkæologisk. Tænkeligt kunde det jo være, at man igennem Fundene kunde oplyse noget om Langobardernes Herkomst. Ansete Arkæologer have imidlertid forsikkret mig om, at sligt var forsøgt saa tidt, men var altid mislykkedes.

Derimod er det endnu min Tro, at der maa kunne findes noget mer ad ren historisk Vei, end der allerede nu er oplyst. Det er umuligt, at Sagnene fra Langobarderne selv, fra Danmark og fra Gotland er det eneste, som kan findes til Oplysning i saa Henseende. Men her maatte rigtignok andre

træde til med Undersøgelser i forskellig Retning. Navnlig kunde der vel være Anledning til at pege paa to Veie, ad hvilke Undersøgelsen kunde føres videre, cfr. min Ed. Ro. § 2—4. Den ene er den rent historiske. I saa Henseende foreligge der allerede forskellige Forarbeider, navnlig fra tyske Forskere. Men saagodtsom alle disse slutte med den Forsikkring, at til Trods for alt, hvad der foreligger om Langobardernes Udspring fra Norden, ere de dog en tysk Stamme. Mange Gange, naar man læser disse Arbeider igennem, faar man Indtrykket af, at Konklusionen ikke rigtigt svarer til Præmisserne. De foreliggende historiske Data — og samles de, ere de ikke saa faa — bortfortolkes paa forskellig Maade, stundom endogsaa paa en, som det synes for en Lægmand, ret mærkelig Maade. At Undersøgelsen ad denne Vei maatte føres videre af en egentlig Historiker, turde være nødvendigt.

Men det sproglige Spørgsmaal har ogsaa sin Betydning. Der kan ikke være Tvivl om, at der til Trods for, at Langobarderne lidt efter lidt gik over til at bruge en Art vestgermansk Sprog, dog endnu kunne findes i deres Sprogrester Ord, som pege paa nordisk Oprindelse. Bruckner, die Spr. 26, har allerede henpeget derpaa, og i min Ed. Ro. §§ 8, 9, 20, 32, 35 mfl. ere givne nogle enkelte Bidrag i saa Henseende. Men det vigtigste Spørgsmaal, som maatte klares i sproglig Henseende, er det, der er behandlet i min Ed. Ro. § 4 smh. Ficker i Mitth. Ergb. 2. 473, U. § 171 f. Det er Spørgsmaalet: Ret eller Sprog. Det maa afgøres, om det er forsvarligt at give et Folks Sprog Overvægten over dets Retssystem ved Bedømmelsen af Folkets Nationalitet. Ogsaa paa dette Punkt maatte andre træde til med mere indgaaende Kendskab til disse Forhold end det, nærværende Skrifts Forfatter tør smigre sig med at have.

